

Efterretninger om Skolevæset i Rye og Sonnerup Sogne 1810-15 af Pastor G. C. Krog

Rye 1906

transkriberet af Benni Nordberg-Hansen

Forord

I arkivet ved Rye-Sonnerup pastorat findes en lille håndskreven bog med titlen ”Efterretninger om Skolevæsenet i Rye og Sonnerup Sogne ved G. C. Krog p.l. A^o 1810-11-12-13-14-15-”. Bogen er indbundet i et stift bind med skindryg og –hjørner, og den har et smukt marmoreret papir på forside og bagside. På indersiden af bindet står: ”Disse Efterretninger ere overleverede til min værdige Eftermand og Ven Hr F. C. Mathiesen i Rye med den Forhaabning at et og andet her anført, kan være til Oplysning, rettes eller klarere udvikles af Sognepræsterne i Rye. Anno 1818.

G. C. Krog p. l.” (p. l. = pastor loci, stedets præst).

Forfatteren, sognepræst Gjerlev Christian Krog var født i Bergen. Han blev kandidat i teologi fra Københavns Universitet og den 3. december 1790 udnævnt til residerende capellan i Nykøbing Sjælland. Kun 3 år efter – den 14. juni 1793 - udævntes han til sognepræst for Rye og Sonnerup menigheder og var her en særdeles betydningsfuld initiativtager og rådgiver. I Rye oprettede han således i slutningen af 1790’erne en ”Spindeskole” for pigerne i sognene, for at de kunne lære at væve og udnytte tiden fornuftigt med noget, de altid ville få brug for. For den opvoksende ungdom gjorde han ved sit tilsyn med skolerne og deres lærere en stor indsats, og efter skolepligtens indførelse, hvor elevantallet i klasserne i det mindste fordobledes, hjalp han ofte selv til med undervisningen af ”saa mange, saa mange børn”, der mødte i skolen i Rye. Den 23. juni 1815 flyttede han til Stege, hvor han blev sognepræst og amtsprovst.

Hans bog er skrevet med den tids gotiske håndskrift, og den har 6 kapitler: Om Rye og Sonnerup skolars historie, om skolelærernes løn, om skolepligtige børn og konfirmander, om de senere forandringer og forbedringer ved skolevæsenet, og det sidste kapitel handler om skolekassen.

Som en kort indledning skriver pastor Krog: ”Skolevæsenet paa Landet, som i den senere Tid har været Kongens og alle fornuftige oplyste Borgeres Sag, bevægede mig til at virke hvad der staar i min Magt til Almue Oplysning i Rye og Sonnerup Sogne. Følgende er i Korthed hvad som derved er mærkeligt,” d.v.s. bemærkelsesværdigt.

Efterfølgende har jeg transkriberet den gotiske håndskrift til trykning med nutidig skrift, men jeg har bevaret forfatterens egen stavemåde og sprog. Bogen giver på alle måder et særdeles godt indtryk af, hvor nødvendigt det var at indføre den almindelige skolepligt i 1814, men også af hvor store vanskeligheder der var med forståelse af, at alle børn skulle kunne læse, skrive og regne for deres fremtids skyld. Den viser også, hvor vanskeligt det var at få seminarieuddannede lærere, og hvor næsten umenneskelige opgaver der mødte dem, når de blev kaldet til deres embeder.

Det var naturligvis afgørende, at sognepræsterne – ofte med støtte fra godsejerne – gik ind for undervisning af almuen. Det skete hyppigt, at der ikke var forståelse hos gårdejere eller fæstere for, at deres børn skulle gå i skole i stedet for at arbejde ved landbruget derhjemme. Derfor var det selvsagt af stor betydning, at der i det første årti af 1800-tallet blev givet adskillige ”ministerielle” bestemmelser om oplysning af almuen. Hele dette arbejde, tilskyndet af oplysningstidens og rationalismens bedste mænd, førte til de idéer om almuens og bysamfundenes oplysning, som blev den nødvendigeste baggrund for vort lands eventyrlige udvikling i sidste halvdel af den 19. og hele det 20. århundrede.

Pastor Krogs efterretninger giver et særdeles godt indtryk af begyndelsen til en af de største udviklinger i det danske samfunds historie.

Sorø, den 7. november 2010

Benni Nordberg-Hansen

Sognepræst i Rye-Sonnerup 1954-74

Efterretninger
om
Skolevæsenet
i
Rye og Sonnerup Sogne,
ved
G. C. Krog p. l.

Anno 1810 - 11 - 12 - 13 - 14 – 15

Disse Efterretninger ere overleverede til min værdige
Eftermand og Ven Hr F. C. Mathiesen i Rye med den
Forhaabning at et og andet her anført, kan være til
Oplysning, rettes el. klarere udvikles af Sognepræ-
sterne i Rye.

Anno 1818.

G. C. Krog

Indholdsfortegnelse

Original:

	side
1. Kap. Om Rye Skoles Historie	1
2. Kap. Om Sonnerup Skoles Historie	10
3. Kap. Om Skolelærernes Løn	20
4. Kap. Om skolepligtige Børn og Konfirmandere	32
5. Kap. Om de senere Forandringer og Forbedringer	36
6. Kap. Om Skolekassen	64

Den transskriberede udgave:

1. Kapitel: Om Rye Skoles Historie	1
2. Kapitel: Om Sonnerup Skoles Historie	18
3. Kapitel: Om Skolelærernes Løn	28
4. Kapitel: Om skolepligtige Børn og Konfirmandere	41
5. Kapitel: Om de senere Forandringer og Forbedringer ved Rye og Sonnerup Skolevæsen	45
6. Kapitel: Om Skole Kassen	93
Personregister	97
Apendix	101

1. Kapitel

Rye Skoles Historie

For Rye Skole findes ingen Fundats. Man har altsaa meget vanskeligt ved at faae de fornødne Oplysninger især om dens første Oprindelse. De idelige Spørgsmaale desangaande som saa ofte i min Embeds Tid har fra høiere Steder været giort derom, beviser at man hverken i Archiverne el. trykte Fundatser har nogen Underretning derom. Rimeligvis har denne Skole været fra Begyndelsen saa ubetydelig, at man aldrig bekymrede sig om at give den nogen Fundats. Da denne Skole stedse har staaet under Ryegaards Patronat har den maaske maattet bestemme sig efter Herskabets el. Forvalterens Godtbefindende. Tænke vi os de tider, da man øvede Tyranie mod Bondestanden, saa fandt man vel ikke heller sin Fordeel ved at fremme Oplysning og fundere Skoler. Alt hvad ieg her ved mundtlige el. skriftlige Traditioner kunne faae til Oplysning er følgende: Rye Skole veed man efter gamle og nu hensovede Sognemænds Udsagn, har ikke altid lagt, som den nu ligger. I ældre Tider var der et Huus, indrømmet til Skolehuus og som laae paa den vestlige Side lige tæt op til nuværende Husmand og Hugger Peder Pedersens Huus, lige over for Præstegaardens Port, hvilket Huus endnu stod ved min Ankomst til Kaldet og først for faa Aar siden nedreved. Fra dette Huus blev Skolen ved Forandringer forlagt til et andet Huus i Rye, hvilket Huus nu beboes af Husmand og Bødtker Jens Christophersen. Hvorlænge enhver af disse Huse har været Skole Huse vides ej, men da ieg i A^o 1793 kom her til Kaldet fandtes et Skolehuus lagt lige op til Degneboligen, bestaaende af 3 Fag usle klinede Leervægge med Leer Gulv og neppe 3 Aln høit fra Gulvet til Loftet. En jamerligere Bygning fandtes ikke i Rye. Giennem 3 Fag smaa Vinduer, hvoraf 2 vendte mod Søndre, dvs. Østre Side og 1 Fag mod Vestre el Nordre Side fik Skolen al dens Lysning. Ingen af Vinduerne kunde aabnes, men giennem Vindues Karmen var saa mange Sprækker, at samme maatte med Leer tilklines mod en kommende Vinter. Ruderne vare smaa og saa forbrændte af Solens Varme el. Støv, at det var en Umulighed at see nogen som uden for gik samme forbi. Gulvet var fuldt af Huller som dels med beslagne Træskoe og dels med Fugtighed om Vinteren aldrig kunne befares uden Frygt for at brække Been. En liden Bielæggerovn skulde afgive den fornødne Varme. Skolens Inventarium bestod af

3 paa Pæle ned i Jorden rammede Gulv med Bænke, dog ikke beqvemere end at 50 Børn i det høieste kunne rummes ved samme, og en gammel Steentavle uden Ramme var brugt til Regnekonsten. Endelig bag Døren et Bord, hvorpaa Børn opdyngede deres Madkurve, Ølflasker, Huer, Vanter &c.. Om dette Skole Huus findes i en gammel Protocoll følgende Oplysning: I Rye Sogn har ingen ordentlig Skolehuus været siden A^o 1723, da det paa Præstegaardens Grund af Præsten Søren Dolmar dvs. Dolmer opbygte Skolehuus ved ulykkelig Ildebrand er lagt i Aske. Videre Oplysning findes ikke om Rye Skole. Bemeldte Søren Dolmer var Sognepræst for Rye og Sonnerup Menigheder fra A^o ~~1614~~ 23/6 1674 til 1708 og har i de Tider udmærket sig ved de Offer han gjorde for Skolevæsenet saavel i Rye som Sonnerup.

Saameget er vist at Skolen i Aaret 1793 var i Rye saavel indvendig som udvendig efter den ovenstaaende Beretning i alle Dele slet og ubeqvem til sin Hensigt. Den ene Ende stødte op til Degneboeligen og den anden havde 2 Fag Huus lige op til sig, og udgjorde et Tørvehuus for det paa den vestre Side liggende Huus, der den Gang beboedes af Murarbeider Johannis Scheffer og nu beboes af Husmd Christen Nielsen. Det lokale ved Rye Skole fremviste mange Hindringer for Skolevæsenets Fremme. En uduelig Lærer, en forfalden Bygning og de særdeles Indvendinger, som fra Patron eller hans Forvalter lagdes i Vejen, betog mig alt Haab om nogensinde at kunde fremme en Sag, der baade var min Pligt og min Lyst.

Degnen for Rye og Sonnerup Meenigheder har stedse været Skolelærer i Rye. Fra A^o 1712 findes følgende:

1. Michael Møller var Student, og om ham haves intet mærkeligt undtagen at han engang havde glemte at slukke Alterlysene i Rye Kirke og da ingen om Aftenen ved at see Lys i Kirken, turde af Overtroe gaa derind, før end følgende Morgen, havde Lysene brændt saa nær, at der var gaaet Ild i Altertavlen og forbrændt dens ene Hiørne. Denne Altertavle henger endnu paa den vestre side ind i Kirken, ikke fordi den er noget Mesterstykke, men til Erindring om og for Degnen.

(Om samme Møller fortælles at han var en meget ivrig Skolemand. Han mødte aldrig nogen af de unge og ugifte paa Vej og Stie uden at han indlod sig i Samtale og Spørgsmaal angaaende Rel.. Naar de standsede sagde han altid: Begynd! Begynd! hvoraf Almuen havde det Mundheld: Begynd! Begynd! sagde Rye Degn. Han var ogsaa meget hellig, saa en Ed aldrig hørtes af hans Mund. Engang havde Præsten laant ham en Ridehoppe til Sogn. Paa Hiemvejen løber denne løbsk og Degnen i fuld

Fart iler Præsten forbi. Præsten raaber til ham: Hvor hen? Hvor hen?
Degnen svarer: Hvor Gud og Hoppen vil. Hvoraf Almuen fik det
Mundheld: Hvor Gud og Hoppen vil sagde Rye Degn. Han gik de fleste
Tider paa sin Fod til Sonnerup, naar Gudstienesten holdtes sammesteds.)

2. Jørgen Fritz var Student og opdrog i Degnikaldet 5 Børn hvoraf en Søn blev Præst i
Mygind i Jylland og den yngste Datter, Helle, fik efter de Tidens Maade Degnekaldet
med Forpligt at skaffe sig en Mand, som kunde forestaa Embedet. Hun fik da

3. Jacob Husum som paa samme Tid var Skoleholder i Sonnerup og i sine Dage havde
været Student. Denne mærkværdige Mand var Degn fra A^o .... til 1794, da han
formedelst Tyverie blev dømt paa 3 a 4 Maaneder i Forbedringshuset paa
Christianshavn, hvor han til Lykke for Verden døde.

(Døde d. 22de Julii 1796.)

Da denne Mand var i sit Slags meget mærkelig saa maa jeg opholde mig noget mere ved
ham. Allerede ved min Ankomst kondolerede Siellands Biskop Hans Højærværdighed
Hr Dr Nicolay Edinger Balle mig, fordi ieg havde en slem Degn at omgaaes, en Plage
som var næsten almindelig i Sielland, og som kunde krænke mig og mangen værdig
Præst. Bemeldte Jacob Husum var en liderlig Person og saa bevandret i venere og
Baccho (elskov og druk) at han havde neppe sin Overmand deri. Hans
Uforskammenhed gik saavidt at han ikke allene en Søndag ved for Alteret at iføre min
Formand Messeklæderne undsagde ham, fordi han havde tvunget ham til at holde Skole,
men ogsaa mig lod han Bud skikke at han paa min Sognerejse i Skoven vilde saaledes
mishandle, at ieg skulde føle det længe, fordi han i min Tid blev suspenderet fra sit
Embed. I denne Mands Tid kunde Skolevæsenet i Rye ikke nyde nogen Fremgang.
Et slet og forargeligt Exp gav han daglig baade for Børn og de ældre, og neppe blev et
Tyverie begaaet uden at Degnen jo var enten mistænkt eller indvikled deri. Ved min
Andkomst til Kaldet i Aaret 1793 fandtes Skolegangen i Rye at være meget forsømt.
Vel havde min Formand Hr M. J. Mathiesen søgt at virke for Skolerne, men dels hans
svagel. Helbred og dels en stor, stærk, med ildrøde Øjne blussende uforskammed Degn
hindrede hans gode Villje. Ved Embedets Tiltrædelse forsøgte ieg med det gode at
formaae ham til enten at holde Skole el. antage en Substitut. Det første kde (kunde) hans
lastefulde Liv ej tillade, og for det sidste lagde hans slette huslige Forfatning mange
Vanskeligheder i Vejen. Hans Kone var drikfældig, alting i Huset var solgt el pandtsat.
Tienden var med andre Indkomster i Forvejen optaget hos Sognefolket paa et el flere
Aar. Til Glæde for Meenigheden var han ved min Andkomst allerede i et Politieforhør

bleven mistænkt for at have stjaalet et Stykke Lerred, som tilhørte Husmd Svend Andersen Sadelmager i Rye, og hvilket Husum om Aftenen mel. Kl. 10-11 havde taget fra Blegepladsen og lagt paa Rye Kirkes Vaabenhus Loft. Neppe var han ved Politieretten dømt og arresteret i Roskilde førend hans Suspension blev iværksat.

(D. 30^t Marts 1795 dømt ved Politiret til 6 Maaneder i Forbedringshuset, d. 31^t ejus suspenderet fra Embedet. Efter første Rets Dom indført i Forbedringshuset d. 13de May 1796 og døde den 22de Julii 1796 sammesteds)

Mod Kaution blev han løsladt af Arresten indtil Høieste Rets Dom stadfæstede Politierettens Dom. Han fortsatte imidlertid sit lastefulde Liv til alle godes Forargelse og beboede Degneboligen, hvorfra han idelig mødte i Skolen for at yppe Trætte med den Substitut som var antaget at forrette Embedet. Mange maadelige Subjecter bleve antagne mod 1 R ugentlig Løn til at forestaae Skole og Degneembedet. Man afskedigede en og antog en anden som i det høieste kunde lære 20-30 Børn daglig A B.C. og stedse haabede man engang at see Ende paa denne Elendighed i alle Dele. Med Høiest Rets Dom troede de fleste at Degne Embedet var bleven vacant, da sund Fornuft synes at kunde gjøre den rigtige Slutning, at en lovfældet Tyv ej kan el bør være Skolelærer el Degn, men Fornuften maa ofte tages fangen under Lovenes Formaliteter og da Forbedringshusets Straf ej skulde medføre nogen infamie, saa yttrede nogle stor Tvivl om denne tyvagtige Degn kunde reent afsættes. Det Danske Kancellie besluttede endelig at en Provsteret skulde nedsættes og J. Husum formaliter dømmes fra Embedet. Denne Resolution blev først givet, da J. Husum havde tilbragt 2 Maaneder i Forbedringshuset. Den 1st aug. 1796 skulde Provsteretten sættes i Lyndbye. Provsteretten sattes og 2 Degne neml. I Winther i Sæbye og Aubertin i Skibbye bleve beskikkede, den første at være Defensor og den sidste actor imod Husum.

(1st aug 1796 skulde Provste Retten sættes i Lyndbye)

Aldrig havde nogen Ret været mere uvis om Sagens Udfald, og enhver ønskede sig unddraget derfra. For at bringe alle ud af denne store Forlægenhed lod Gud ham afsætte, da han døde i 2de el 3de Maaned af sin Straffe Tid og blev fra Forbedrings Huset begravet.

(3 b. Peder Nielsen Sæby fød i Halsted Sogn i Lolland 1785, kaldet til Kirkesanger for Rye 1812 og Hustrue Constense Andræa Olsen fød i Wordingborg 1786 og gift 1812. Blev Enkemand 1815. Nærv. Ped N Sæbye s. i 1812 blev imed de bedste Anbefal. af ved Hs Excel Geh

Kaldsbrev ansat at være Skolel. og Kks. i R her indtil Slutningen af 1815. Ieg stod i fast Forbindelse med ham stedse med Troskab og efter bedste Evne opfyldt sine Pligter. Han synger ganske godt, underviser Børn med megen Huld, skriver en god Haand og regner ypperlig. I Gemyt føjelig, i Tankemaade redelig og i Vandel ustraffelig. Dette Vidnesbyrd gives ham ved min Bortgang (flyttede den 23^e juni 1815, udnævnt til sognepræst i Stege) og intet skulde være mig kjærere end at der kunde gives mig Lejligh. til at bevise ham hvor høit ieg endnu stedse paaskiøner hs Embedsførelse.)

4. Efter hans Død blev Rasmus Pedersen Balle kaldet af Sal Geh. F. C. Rosenkrantz til at være Sognedegn og Skolelærer i Rye. Denne Mand som endnu forestaaer Embedet er fød i en Bye kaldet Balle under Rosenholms Gods, Aarhus i Jylland.

(Fød 1750

d. 10de Julii 1793 kaldet til Skoleholder i Nødager Sogn, i Sønderherred i Jylland. D. 17de Februar 1794 fik han Løfte om Sonnerup Skole ved P. Jonasens Død. D. 17de Junii fik Bevilling til at være Degn uagtet han ikke var student. D. 14de aug blev kaldet til Degn for Rye og Sonnerup Menigheder. 1786 blev gift med Karen Marie Mads D^t som døde d. 4de april 1812. 69 Aar – f. 1743).

I sit 25de Aar blev han sendt fra Fødestedet til Ryegaard, hvor han blev antaget at være Plovkarl. Med megen Troeskab i sit Arbejde vandt han sine Foresattes Yndest saal. at han i sit 30^t (35.) Aar blev antaget at være Mejeriskriver ved Trudsholm og til Belønning blev skænket Egholm Mølle i Sæbye Sogn fæstefrit, hvor han efter 9 Aars Maling ikke kunde bestaae, fik 250 R i Opladelse og nedsatte sig i Biltris Bye for der i det for ham af Sal. Geh opbyggede Huus at holde Skole for Byens Børn. I Aaret 1795 blev han med Kancell. Bevilling af 26de aug 1797 af Sal. Geh. kaldet til Sognedegn i Rye & S. og Skolelærer i Rye. I hans 45de Aar tiltraadte han dette Embede og med ham syntes blidere Udsigter at aabne sig for Skolevæsenet i Rye.

Bemeldte Degn R P. Balle forestod Skolen i Rye og var Sognedegn indtil Sommeren 1811 da han paa engang foregav at være baade blind og døv og det saal. at ieg maatte forelegge ham at vælge et af toe, enten at antage en Substitut el nedlegge sit Embede. Han valgte det første og fik Anslag på en Student E. Elsner, der vel var gift og havde i 6 Aar forestaaet en Skole i Wallingerød under Tølløse Gods i Sielland, men formedelst Opsæssighed mod Skole Kommissionen ibidem nyelig var bleven afsat.

Den Nødvendighed at forsyne Skolen med Lærer og den Mangel her var paa delige Subjecter bevægede Skole Kommiss til at samtykke i at bemeldte Elsner blev antaget at forrette Degnens partes i Skolen og i Rye Kirke, imod at nyde frit Huslye, Ildbrændsel, 10 R maanedl. og det halve Offer som maatte falde ved Forretninger i Rye Kirke fra 17de Junii til 8de Sept. 1811. Neppe var denne Forening indgaaet førend Degnen Balle besluttede gandske at nedlegge sit Embede og derfor under 6te Julii tilskrev Skole Kommissionen saal: Til den høie Skole Kommission i Rye Sogn! Da ieg nu i 14 Aar har været Skolelærer i Rye samt Degn til Rye og S Kirker og som ieg haaber til mine Foresattes Fornøjelse nu i det sidste Aar er blevet meget svag og især svækket saal. i mine Øjne at ieg ikke er skikket til at forerette Degne el. Skole Embedet, hvorfor det er min Pligt at nedlegge de Embeder hvori ieg ikke mere kan gjøre nogen Nytte. Og da ieg selv desuden i mit 64 Aar med en gammel Kone som er 68 Aar ikke kan erhverve noget til Livets Ophold el. har nogen Formue el. Familie som kan understytte os, saa tager ieg mig den Frihed allerærbødigst at ansøge d. Høie Sk. Kommission om Frihed til at løslades fra mine Embeder paa følgende Vilkaar: 1. At saalænge ieg og min nuværende Hustr. Karen Mads Datter leve, vi maatte nyde frit Huslye. 2. At d. fnødne Ildbrændsel aarlig uden Betaling maatte tilstaaes os, og af Districtets Gaardbeboere føres til vor Boepæl. 3. At aarlig maatte tilstaaes og tilbringes i min Boepæl 4 Td Rug, 4 Td Byg, 3 tdt Malt skriver &c. samt maanedlig 2 R i Sulepenge el. 24 R for et helt Aar, Skriver &c.. 4. At aarlig maatte tilstaaes mig 6 R skriver &c i Penge til Lys. Saasnart disse Betingelser vorde mig tilstaaet fratræder ieg mit Embede med alle dets Rettigheder og hvorom forventees Bønhørelse

Rye Degneboelig d. 6te Julii 1811.

Allerærbødigst

R. Balle

I Anled. af ovenmeldte Begiering blev fra Sognesk. Koms afgivet følg. Erklæring. Det er Skole Koms til fulde bekiendt, at Supplic. R. P. B. fdlst Alderdom og Øjensvagthed ikke mere formaaer at beklæde Degne Embedet i Rye og Sonnerup Sogne og Skole embedet i Rye Sogn med den Efterrettelighed og den Nytte, som disse Embeder kræver, hvorfor han ogsaa i den senere Tid i Overst. med Skoleregl. 48 § for egen Regning har maattet holde sig en Substitut. Men liges. Kommss. i Betragtning heraf intet har imod Balles Entledigelse at anføre, ja maa endog til Skolevæsenets bedre

Fremgang her ønske den, saal. finder man det ogsaa billigt, at han efter 14 Aars troe Tjeneste, ikke sine øvrige Dage bør mangle det nødvendige til sig og en 68 aarig Kones Ophold. Dfor finder Skole Koms sig beføjet til herved at foreslaae, at Sogne Degn og Skolel. B fra hans Entledigelse af, frit kde forundes følg. Pension aarlig a/ Huslye og fornøden Ildbrændsel for sig og Kone saalænge de leve og opholde sig på Ryeg. el. Trudsholm Godser, hvilket Huslye og Ildbrændsel Ieg Geheime Statsminister Ros. herved lover for egen Regning at give ham. b/ Penge = 30 R som den Mand der efter B beskikkes til Kirkesanger og Skolelærer i Rye Sogn skde forpligtes til aarlig at svare med 2 R 3 M maanedlig. c/ Kornvare Rug 4 Tder, Byg 6 Tder, som foreslaaes at udredes og til B. paa hs Boepæl hvert Aars 1st Nov, at leverer saal. af Eybye 6 Gaarde Rug 2 Tdr, Byg 2 Tdr. Jenslev 11 Gaarde 1 Td 3 Skp Rug, 1 Td 3 Skp Byg. Rye Møller 3 Skp Byg, Rye Peder Xstians, P. Jens, N. Kruse = 3 Skp Byg. Langtved 5 Gaarde 5 Skp Rug, 5 Skp Byg. Ryegaards Forpagter 1 Tde Byg. Præsten 2 Skp Byg. Som udgiør bemeldte Qvantum Kornvare Rug 4 Tdr, og Byg 6 Tder. De af disse Pensions Kornvahre som maatte udeblive, skde Sognefogeden paa Skole Komss. Forlangende være bemyndiget til hos yderne at inddrive. Naar en af Personerne B el hs Kone ved Døden maatte afgaae, skal Pensions Delene kuns bortfalde af Pengene 12 R og af Kornvarene Halvdelen. Alt det øvrige uden Undtagelse skal den længstlevende beholde og nyde. I Øvrigt tillader Kommss sig at yttre det Ønske, at maatte see Bs Entledigelse behageligst afgiørt inden denne Maanedes Udgang, paa det at hans eftermand inden Høsten kde vælges, da det ikke skønnnes at B, idet han har ansøgt om sin Fratrædelse bør høste Skoleloddet el oppebære Degnetienden, som er de Indtægter Eftermanden skal især leve af. Og saal forventer Skole Kommss Amtsskoledirect. Resol og Bestemmelse.

Ryegd d 13de Julii 1811

N Rosenkrantz

G C Krog

I Følge deraf faldt følgende Resolut. Det K. D. Kacellie har under 10de d. M. tilskrevet Directionen saal. Hrr Kammerherre og Deres Høiærh have ved Skrivelse af 10de f. M indsendt en ansøgning fra R P Balle, hvori han anholder om at maatte aftræde fra sit Embede som Degn for Rye og S. Sogne og Skolel i Rye paa følgende Vilkaar 1. At han tilstaaes frie Huslye og fornøden Ildbrændsel for sig og Kone, saalænge de leve og opholde sig paa Ryegaards og Trudsholms Godser. 2) Aarlig Pension 30 R. 3) I Kornvahre 4 Tdr Rug og 6 Tdr Byg og naar en af Pensionisterne: B el Kone ved Død afgaaer bholder den længstlevende Halvdelen af disse Kornvare og 12 R af Pengene. I

bemeldte deres Skrivelse have de anbefalet denne ansøgning til Bevilgelse, da Skolepatronen Geheime Statsminister Ros. for egen Regning har tilstaaet B og Kone frit Huslye og fornøden Ildbrændsel og den øvrige Pension formenes uden Byrde at kdes udredes af Districtet. Kancelli skede i den Anledning tjenstlig melde til fornøden Efterretning og videre Bekiendtgjørelse at dette Kollegium efter de oplyste Omstændigheder intet har at erindre mod bemeldte Degn og Skolelærer B. fratræder sit Embede paa anførte Vilkaar” hvilket blev under 16de Sept s. A. fra Amtsprøbst communiceret Skole Kommissionen til behagelig Efterret. og Bekiendtgjørelse for Vedkommende og videre Foranstaltning

Skole Kommss. var nu sat istand til at dele Degne Embedets Indkomster og derfor indgav til Amtsskoledirectionen et Forslag ved Degne Embedets Deeling at oprette en Kirkesangere i hvert Sogn, men da dette Forslag blev rolig liggende hos Amtsdirectionen, maatte man indgive samme Forslag til D. Kancel saa lydende: Da Degnen RPB. Ifølge D. K. D. Kancel Resol af 10de d. M. har afstaaet sit Embede som Degn for R & S Sogne og Skolelærer i R, saa har R & S. Sogne Sk Kommission anseet det nyttigt at Degne Embedets Indkomster kdes deles mel. Skolel. i R og Skolel i S, og til den Ende Ansøger D K D Kancel om all Konfirmation paa Degnekaldets Deeling mel. disse Tvende Lærere, som for Eftertiden kdes vorde Kirkesangere. Dette Forslag lyder saal.

Skolelæreren i Rye der bl. Kirkesanger nyder i Løn

1. 1/3 Tiende af Mølleren i Rye og Gaardm. P. CS., N. KK, P. J. S I Rye og
2. Ligeledes af 16 Eybye og 11 Jenslev Gaardmænd, hvilket vil udgiøre Degnetienden af 214 Tdr 2 Skp H.korn beregnet efter den under 21de aug 1809 til Amtsdirectionen giorte Forslag a 2 Skp Byg p Tde Hkorn er 50 Tder 5 Skp Byg a 20 M p Tde er ..... 168 - 4 -8
3. Af hver Gaard i Rye leveres 9 pd Brød = 36 pd
4. Af hver Gaard i Eyby og Jenslev 10 pd = 170 pd (270), i alt 306 pd
5. Af hver Gaard i Rye leveres ½ Gaas el 2 pd Flesk = 2 Giæs el 8 pd Flesk
6. Af 16 Eybye og 11 Jenslev ligel 13½ Gaas eller 54 pd Flesk

I alt = 15½ G. el 62 pd Fl

7. En liden Ost af hver 4 Rye Gaarde = 4 Oste
8. En ligel af 16 Eybye og 11 Jenslev = 27 -

tilsammen = 31 Oste

9. ½ Snes Æg af 4 Rye Gaarde = 40 Stk

10. ligel af Eybye og Jenslev = 270 -

tilsammen 310 Stk Æg

11. Skolejord $3\frac{1}{2}$ Tde Land

12. Lysepenge 6 R

13. Skoletørv, 31 Læs af Gaardbrugere og lidet Brænde el 2 Favne af Skolepatronen

14. Skolesæden 2 Tder Rug, 2 Tder Byg fordeles paa Gaardbeboerne

15. Skole Fourage af 4 Rye Gdm. hver 18 pd Høe 14 pd Halm = 72 pd Høe 56 pd Halm

16 Eybye Gmd hver 24 pd Høe, 20 pd Halm = 384 pd Høe 320 pd Halm

11 Jenslev Gmd hver 24 pd Høe, 20 pd Halm = 264 pd Høe 220 pd Halm

= 720 pd Høe 596 pd Halm

16. Offer ved Høitiden og ministeralia 60 R

Kirkesangeren i Sonnerup nyder i Løn

1. $\frac{1}{3}$ Tiende af Ole Knuds, H. C. S., N. J. S, J. Jørgens i Rye Udflyttere

2. Ligel af 6 Sonnerup, 10 Ordrup, 5 Englerup Gaarde som vil udgiøre Degnens Tiende

af 169 Tder 5 Skp Hkorn beregnet 2 Skp p Hkorn er 45 Tdr 3 Skp a 20 M p Tde

= 151 - 1 - 8

3. Aarlig Refusion af L. Krag og nedlagde Gaarde i Rye 1 Tde $5\frac{1}{2}$ Skp Byg

4. Ligel af Skougaard og Langtved 3 - 3 - 2

5. endelig af Nyerup Gaard 5 - 2 - .

= 8 - 5 - 2 s

6. Af hver Gaard i Rye $\frac{1}{2}$ Gaas el 2 pd Flesk

= $2\frac{1}{2}$ G el 10 pd Fl

7. Af 6 i Sonnerup, 10 Ordrup, 5 Engl og 5 Langtved

= 13 Giæs el 52 pd Fl

I alt $15\frac{1}{2}$ G el 62 pd Fl

8. Af hver Gaard i Rye 9 pd Brød = 45 pd

9. Af 6 i Sonn, 10 ord 5 Engl 10 pd = 210 pd

= 255 pd Brød

10. en liden Ost af hver Rye 5 Gaarde = 5 Oste

11. Ligel af 6 i S og 10 i Ord = 16 -

12. ligel af 5 i Engl og 5 i L = 10 -

tilsammen 31 Oste

13. $\frac{1}{2}$ Snes Æg af 5 Rye Gaarde 50

14. Ligel af S og Ord	160
15. ligel af 5 Engl og 5 Langt	100
	tilsammen 310 Stk Æg
16. Skolejord 3½ tde Land	
17. Lysepenge af Trudsholm og Stiftetrs Skrivers	
	tilsammen 8 - 2 - ..
18. Geh. Rosenkrantz's Legat	5 - . - ..
19. Skolepenge af Sognet	10 - . - ..
20. Skoletørv af 31 Gaardbrugere og lidet Brænde fra Trudsholm	
21. Skolesæd 2 Tdr Rug, 2 Tdr Byg fordeles paa Gaardbeboerne	
22. Skole Fourage 5 Rye pp 18 pd Høe, 14 pd Halm	
	= 90 pd Høe, 70 pd Halm
6 Sonnerup 10 Ordrup 24 pd Høe, 20 Pd Halm	
	= 384 pd Høe, 320 pd Halm
5 i Engl og 5 i Langt 24 pd Høe, 20 pd Halm	
	= 240 pd Høe, 200 pd Halm
	= 718 pd Høe 90 pd Halm

23. Offer ved Høitiden og ved Forretninger 30 R

De Skatter, som hidindtil har været, nu ere el. herefter paabydes og kdes
være af Degne Embedet at udrede, blive at dele mell. begge Kirkesangere og af dem at
tilsvare undtagen 30 R som Kirkesangeren i Rye bl. paalagt at svare ene i Pension til
den fratrædende Degn R P Balle i Rye. Naar Degne Embedets Indkomster saal maatte
fordeles, haaber Skole Kommss at dens 2de Skolel som Kirkesangere sættes i Stand til
at fremme Øjemedet af det under 10 oct 1806 for Almueskol all. ap.pro Rel og hvorom
ieg ansøger D K D Kancel all Konfirm

Rye d 26de Sept 1811

paa R & S S Vegne

alleærbst

K. Spræst

Kancelliet har ved Skrivelse af Dags Dato til Amtsdirectionene over Kiøbenhavns Amt
bevilget at Kirkesanger og Skolelærer Embedet i Rye Sogn maae henstaae ubesat til 1
May 1812 saal. at Indkomsterne som Vacancen skulde tilfalde Skoleholder Enke
Kassen fra denne Resol' Dato anvendes til at bestride Tienesten, hvilket man herved

tienslig skulle tilmelde Deres Excellence i Anl. af deres herom indgivne Ansøgning af 13de d. M.. D. K. D. Kancel d 15de oct. 1811.

Kaas, Cold, Knudsen, Bülow, Monrad, Berner, Lassen

Studios philos. Ernst Frederik Elsner dep. 1802 fra Bergen Lat. Skole 29 Aar gl, gift med Birthe Marie Lars Datter uden Børn blev i Junii 1811 antaget at være Degnen Balles Substitut indtil 10de Sept s. A. da Balle resignerede. Skole Kommss antog ham fremdeles til 1st May 1812 at forestaae Skolen og Kirken imod at nyde hvad som i ovenmeldte Tid kunde falde af Indkomstersamt fri Bopæl i Degnebol og Ildbrændsel. Han døde i Rye d 20de April 1812. 30 Aar af Frygt for den ham paalagte Examen.

Ifølge min under 26de Sept 1811 indgivne Ansøgning til Kancelliet faldt følgende Svar: Hans Kongl Majest til Dank og Norge, Præsident, Deputerede og øvrige Tilforordnede i Det Danske Cansellie gjøre vitterligt: at Kiøbenhavns Amtsskoledirection, Hrr Stiftamtmand K H E Moltke og Hr Amtsprovst Hertz haver til Kancelliets Approbation forelagt vedhæftede Plan til Skolevæsenets Organisation i Rye og Sonnerup Sogne udi i bemeldte Amt og da intet findes mod denne fornævnte Plan at erindre, saa bliver samme i Overstse med 2de § i det under 10de oct. 1806 allernaadigst app. prov. Regl for Almueskole paa Landet i S. F. Loll og Falster hermed approberet saal s. den her vedhæftede findes. Dog at med Lysepengene bliver at forholde efter nysmeldte all. ap. Regl.. Det K. D. Kancellie d 16de Nov. 1811. Kaas. Cold. Knudsen. Bülow. Monrad. Berner. Lassen. /

Riis Lassen
cancellist

/verte

Approbation paa Plan til Rye og Sonnerup Skolevæsens Organisation.

Plan til Skolevæsenets Organisation i Rye og Sonnerup Sogne

I dette Pastorat blive de 2de Skoledistricter: Rye og Sonnerup.

1. Rye Skoledistrict. A. Districtet indbefatter Rye Bye, Ryeg. med underliggende Huse, Skovridergaarden, Bransnæs, Langtved Bye med Kro og Garverie. Jenslev og Eyby med Huse og Udflyttere. Dog afgaae for Fremtiden til S. Skoledist 5 fra Rye udflyttede Gaarde neml.

Ole Knudsens, C. Hans, N. Jens, C. Winthers og Jens Jørg samt 2^{de}
Huse.

B. Lærernes Løn. a) denne afholdes af hvad Districtets Beboere og Hartkorn hidtil have betalt til Degnes og Skolelæreres Løn. 1) Degnetraver, 1/3 Deel mod Præstens Tiende af Distr. 214 Tdr 2 Skp tiendepligtigt Hartkorn anslaaes a 2 Skp Byg p Td Hk til omtr. 53 Tdr Byg. 2) Skolesæd af Dist 2 Tdr Rug, 2 Tdr Byg. 3) Off. og Accid. = 40 R. 4) Lysepenge ugentl 5 R 1 M betales for Tiden af Ryegds Herskab med 6 R. Tilsammen 2 Tdr Rug, 55 Tdr Byg 46 R o. 5) Jule Rente, Kirkebrød og Smaaridsel saal. som Degnen hidtil har oppebaaret samme, samt den regl Fourage, og 6 Favne Brænde eller s. hidtil 30 Læs gode Tørv. 6) En Skolejord paa 3½ Td Land.

b) Nyt Paalæg til denne Lærer Løn behøves ikke. thi vel er Skolejorden kun liden og der haves 4 Tdr Rug mindre end det befalede medium, men derimod haves 20 Tdr Byg mere foruden 46 R tildels uvisse Indtægter; hvilket vel kd anses s. æquival. for hint manglende.

c) Dog anmærkes at da Børnetallet er i dette Dist alminl over 100, saa behøves sansynl til samme en Hielpælærer, hvilken ikke fdelst nærværende Sognepræstes virksomme Deeltagelse i Undervisningen skønnnes at kunde undværes. Det maa dfor paalægges dist saasnart det af Sk Kommss maatte erklæres el ved Undersøgelse befindes fornødent at lønne en Hielpælærer, til hvis Løn Kommss da i sin Tid maatte gjøre Forslag.

d) Af Pension til den afgaaede Degn Balle udreder dette Embede 20 R.

C. Degnebol. kjøbes af Dist, s. indretter og vedligeholder samme til Beboe(l)se for Læreren. 2. Sonnerup Skoled. .

A. Dist indbefatter Byerne Ord og Engl med Udflytt Trudsh Hovedg med Markhuse, Sandvads Overdrevs Huse. Nyerupgden med Huse. Skougaard og 5 Vintre Møller samt af Rye Sogn de forbemeldt 5 Udflyt Gde og 2de Huse.

B. Lærerens Løn. a) Denne udredes af hvad Dist Beboere og Htkorn hidtil har betalt til Degns og Skol Løn. 1) Degnetraver, 1/3 Deel mod Præstens Tiende af Dist 169 Tder 5 Skp tiendepl Hkorn anslaaet af 2 Skp Byg p Tde Hkorn omtrent 42 Tdr 3 Skp Byg. 2) Refusion af Lars Krag's nedlagde Gd i Rye 1 Td 5½ Skp Byg. 3) Do af Skoug, Langtved og Nyerup Gdm 8 R 5 M 2. 4) Skolesæd af Dist 2 Tdr Rug, 2 Tdr Byg. 5) af Rosenk Legat 5 R. 6) Accidents og Offer 25 R. 7) Skolepenge omtr 10 R. 8) Lysepenge af Trudshol og Stiftskirkerne 8 R 2 M - . Tils = 2 Tdr Rug, 46 Tder ½ Skp Byg. 57 R 1 M 2 s. 9) Julerente, Kirkebrød og Smaaridsel saal s. Degne hidtil har oppebaaret samme, samt regl Fourage og 6 Favne Brænde el s. hidtil 26 Læs god Tørv. 10) En

Skolelod Paa 3½ Tde Land. **b)** Nyt Paalæg til denne Læreres Løn behøves ikke af samme Grunde s. ved Rye District ere anførte. **c)** Men da Børnetallet her let kd være for stort, saa reserveres i Henseende til en Hielpelærers Fornødenhed det samme s. med Rye Dist. **d)** Af Pensionen til den afgaaede Degn Balle el Enke udreder dette Embede 10 R.

C. Om Læreren Boelig er intet at erindre da Skolen og Vaaningen er nye opførte og bekvemme saavel af Beliggenhed s. af Indretning.

Kiøbenhavns Amts Skoledirection d 23de oct 1811

Hertz

Rigtigheden af foranstaaende Afskrift, s. herved tilstilles Skole Kommss for R og S. Sogne til behagelig Efterretning og videre Foranstaltning vedstaaer

Hertz

Roesk d 26de Nov. 1811

Men her mødte man tillige adskillige Vanskeligheder. Sognefolket var tildels afvandt til at holde Børn i Skole og Skolebygningen var i sig selv saa usel at neppe 20-30 Børn kunde rummes, og dels vilde Forældre ikke at deres Børn skulde om Sommeren gaae i Skole. Faa tillod deres Børn at tænke paa Regning og Skrivning. Skolekassen tillod ingen Udgifter til Papir, Penne og Blæk, da den noget Aar aldrig naaede 1 R som blev anvendt til A B C og Catechismuser for de fattiges Børn. Adskillige Gange søgte ieg hos Patronen om en forbedret Skolebygning &c, men idelig mødte mig gamle Fordomme, at Bondestanden ej taalede nogen Oplysning, og burde nøjes med lidt Rel. af Catechismus. Peder Paars's Ord synes den Tid endnu at være rigtige: Gid aldrig i min Tid en Vognmand blir saa kiæk, at han tør sige Peer! Du taler som en Giæk (2. B 1 Sang.) - Uagtet alle de urimelige Hindringer som lagdes mig i Vejen søgte ieg dog i Haab om en lykkeligere Tidspunkt at gjøre, hvad ieg kunde, tog selv ofte Deel i Undervisningen, af egen Lomme udbetalte for Papir, Penne og Blæk, søgte at gjøre en og anden Fader blant Bondestanden opmærksom paa Børnenes Fremgang og vedligeholdte nogen Lærelyst hos dem, indtil den lykkelige Tid kom, da nuværende Patron Hs Ex Hr Geheimeconferentsraad Niels Rosenkrantz tiltraadte som testamentarisk Arving efter Sal Geh F C Rosenkrantz.

Fra dette Aar 1802 opgik et Lys for Skolevæsenet i Rye og Sonnerup (Sogne), de blideste Udsigter ved Bøndernes almindelige Udskiftning og Udflytning blev aabnet og ieg kan sige med Sandhed, at nu følede baade ieg og mine underordnede Skolelærere Lyst til at arbeide paa Almuens Oplysning. Neppe var denne ædle Herre

hvis Navn ieg og Efterslægten skal velsigne, kommet i Besiddelse af dette Arvegods, førend ieg strax anbefalede ham Skolen og Kirken og modtog saavel mundtlig som skriftlig hans Forsikring om al mulig Hielp fra hans Side. Ved den offentlige Gudstieneste lod han strax bekoste 50 Excp af den Ev. Christel Psalmebog, som vel et Aar i Forvejen var indført, men ved adskillige Kabaler blev afskaffet og hvorom vi ønske Efterverdenen maa være uvidende. Rye Skole blev dernæst efter den af mig paa det lokale lagde Plan, Maalet for denne Herres gode Villje. En efter Kongl Befaling til Rusland foretaget Rejse hindrede (~~Patronen~~) ham fra at kunde strax udføre den gode Villje. Han maatte overlade sin Villjes Udførelse til en gammel, ligesaa skrøbel som fordumsfuld Forvalter Geckel, der glædede sig ved at trække Arbeidet saa langt ud som muligt, for om muligt, med Tiden at tilintetgiøre sin Herres gode Villje og mit inderlige Ønske. Men da Patronen lykkeligviis efter kort Fraværelse kom tilbage, maatte Skolen fuldføres og i Aaret 1806, d 10de Sept blev den indviet og befandtes at være saaledes som den endnu forefindes. Denne Skolebygning bestaaer 7 Fag i Længden el. 20 Aln og 4 Fag i Bredden el. 9 Aln. Dens indvendige Indretning er følgende. Foruden passende Indgang findes her 2de Skolestuer, den første udgiør 4 Fag og hvori findes et for Læreren passende Katheder og 4 Rader Bænke med Pulpeter for Børnene. Paa Væggen hænger en sort Tavle med hvide paamalede Bogstave og Tal, paa det at flere Børn kunde med Griffel og Steentavle øves i Haandskrivning. I denne Stue findes en 2 Etage jern Vindovn med Trumle og Rør saaledes anbragt i Skillerumet at den kan varme i begge Stuer. I den anden Stue findes 1 Bænk med Pulpet, hvori Skolekommissionen kan samles, Præsten have sine Konfirmandere og Skolelæreren øve i Regning. Paa Væggen er anbragt en sort Tavle til Regneøvelsen. Et Skab med Laas og Nøgle indeholder Skolebøger og dels nogle andre Bøger som af Patronen, Præsten el andre ere givne til et Laanebibliothek for Almuen og hvoraf især om Vinteren adskillige betiene sig.

Dette Bibliotheks Bøger ere følgende:

- 1-2. Christiani 4^e Danske Bibel 1647
- 3-4. Bastholms Overs. af Nye Testamente
- 5-6. Guldberg Verdens Historie
- 7-10. Snedorffs Samtlige Skrifter
- 11-16. I. S. Patriot: Tilskuer
- 17-24. Bomares Natur Historie
- 25. Laus's Skatkammer 1781

26. L. Smiths hellige Taler 1787.

27. Bastholms Taler 1779

28-30. Bastholms Jødiske Historie

31. - udv. Styk af gamle Test.

32. N. E Balles Betragt. ved Venners Død og Søndags Læsning.

33. I Andersons om Island og Grønland

34-36. Horneman over Ephes og Davids Ps..

37-38. Skerlok over Død og Dom

39. Saals Vidsoms Bog 4 Expl.

Disse Bøger ere skienkede af Geheime conf Rd N. Rosenkrantz i A^o 1806

40. Høghs Anvisning 6 Expl.

41. Mansas Have Catechis 4 Expl.

givet 18de oct 1806 af en ubekendt med Mærke S. Ch. Bz i et tydsk Brev saa lydende
Hochgelehrte Hr Pastor Krog! Der Geber einliegend 5 R wünschet dass Sie an die
Schulen Rye und Sonnerup kauffen wollen: Hoeghs Anweisung zum Ackerbau, ohne
Zweiffel eine für Dänische Bauern und junge Landleutebeiderley Geschlechter
brauchbarer Buch. Bleibt was übrig haben Sie die Güte mehrer eben als nützlich Bücher
für de Schulen kaufen lassen. Möchte sie alle dass Mk = S. Ch Bz erhalten thun sie der
Geber ein Gefallen.

Die 18de oct 1806. Hochehrwurd. und Hochgehrte Hr Past. Ihr ergebenst undbekandte

42. Hufeland om Livets Forlængelse.

43. Mangor om Skindøde

44. ~~Ristes Anvisning for Skolelærer~~

45. Staals Vidsoms Bog

46. Peder Jensen af Salzman

47. Mallings Store og gode Handlinger

48. Bodes Betragtninger over Stiernefuld Himmel

49. Weinvik om Stevns Herred

50. Agerbeks Hændelser.

51. Thonboes Læsebog

Fra 42-51 ere givne af mig G. C. Krog. 1806

52. Etats Graahs om Forfædres Tapperhed &c

53. Sammes Hatistik

Givne af Forfatteren d 3de Nov 1808 da han besaa Skolen

54. Thonboes Eksempel Samling

55. Sommerfeldts Geographie

56. Helmuths Naturlære

Opmuntret saavel af de betydelige Opofrelser som den ædle Patron gjorde ved Skolebygningens Opførelse, som af den Beredvillighed hvormed han tilbød sig at bekoste Bøger &c. beflittede ieg at gjøre alt for Skolevæsenets Fremme. Degnen fandtes ogsaa hertil villig og med forenede Kræfter arbeidede vi til Maalet. Methodiken i Undervisningsfaget, Klasseindelingens Orden, Reenlighed og Sædelighed var det første vi bleve opmærksom paa som nødvendige til Almueoplysning. Ved optagne Mandtal over skolepligtige Børn fandtes i dette Skoledistrict omtrent 120 Børn, hvoraf 80 benyttede af Undervisningen til alleTider, de andre kunde afvexle, naar Bondens Jordarbeide kunde tillade det. Dette Antal var alt for stort for en Lærer dagl. at undervise og skjønt ieg daglig tog Deel deri fandt ieg det umul. at gjøre nogen Fremgang, med mindre Klasse Indeling fandt Sted. Ieg inddelte Børn i 3 Klasser, I første Klasse fandtes Børn som kiendte Bogstaver og stavede, I den anden Klasse var de som kunde læse inden i Bog og skrev Bogstaver og Tal paa Tavle, og i 3de Klasser de der læste uden ad, havde Skrive og Regnebøger samt snart skulde til Konfirmation. Drænge og Piger havde hver sin bestemte Plads og N^o. Lektier blev dem foresat fra Aften til næste Morgen. De ældre Piger hvis Forældre ikke formodedes at kunde lære dem at spinde blev hver Eftermiddag øvede i Rye Spindeskole, hvor de under en Spindelærerske paa Patronens Bekostning og min Inspection, lærte at spinde og fik Betaling efter Garnets Finhed; Derved kunde fattige Børn fortjene noget, hindres fra Lediggang og vorde duelige Tienestepiger. Man antog det som en almindelig Regel at intet Barn kom i Skolen førend de kiendte Bogstaverne. Og for at lette Arbeidet brugte man de ældre Børn til de yngres Undervisning. Om Eftermiddagen afvexlede Regning og Skrivning. Hver Morgen kl. 7 om Sommeren og 9 om Vinteren maatte Børnene være i Skole. Derpaa holdtes Bøn naar en kort Psalme var siunget. Børnene blev efter N^o

opraabte uden at nævnes ved Navn. De tilstede værende fik (/) i Protocollen og de udeblivende en (-) hvilket gieldte om dem som kom for sildig. Hver 14de Dag blev deres Karakter bedømt for Sædelighed og Flid, denne Karakter betægnedes med 1, 2, 3., hvoraf 1 var maadelig, 2 god, 3 bedst. Naar Karakteren var giennemgaaet blev Børnene omflyttede op og ned. I Førsteningen virkede denne Omflytning meget paa en Deel Børn fra Ærens Side, men da den gientoges hver 14de Dag, syntes de omsider at sløves derved. Til Orden og Reenlighed blev vedtaget, at hvert Barn havde en bestemt Indgang i Skolen, og ligesaa Udgang til Vandhusne som var adskildte for Drænge et med brund Dør og for Piger et med blaa Dør. Hver Morgen maatte Børnene fremvise deres Hænder og Ansigt. Haaret blev klippet paa Drængenes Hoveder og naar en el. anden Fader og Moder satte sig derimod foretog ieg selv denne Operation paa det halve Hoved, og lod Børnene nu ved Forældres Hielp faae den anden Deel afklippet. Omsider fandtes ingen Dræng uklippet og ofte gaae med blottet Hoved.. De som fandtes enten fnattede el have anden farlig Smitte, maatte ikke tillades Adgang i Skolen. De mindre befængte sad afsides i Skolen saa de ej kunde smitte andre. Ugentlig 2 Gange blev Skolestuerne og Vandhusene rensede. De under Loftet anbragte Ventilationer saavel som Vinduer daglig aabnede. Indtil Kl. 4, 5 og 6 om Eftermiddagen varede Undervisningen, og om Vinteren rettede man sig efter Dagens Lys og Mørke. Naar stærk Sne el. slemt Føre hindrede Børns Skolegang fik ieg Gaardbeboerne i fraliggende Byer efter Omgang at kiøre Børnene til og fra Skolen. Naar Forældre og Husbonder lod Børn forsømme Skolen, indfandt ieg mig ofte hos dem for personlig at høre deres Undskyldning og fik derved ofte Lejlighed til at kiende Familjernes Tænkemaade og Forhold til hinanden. Vist nok var med Skolevæsenets Fremme mange Ubehageligheder forbundne, men man fik dog noget afhøvlet af det groveste paa Siel og Legeme. Iblandt 80 Børn var neppe 4 á 6 befængte med Levninger af Fnat. Saaledes var Skolevæsenet i nogle Aar indtil 10de oct 1806 da et Provisorisk Regl. for Almueskolevæsenet paa Landet kom for Dagen og med det begynder en nye Tidspunct i Skolevæsenets Historie hvorom siden i det følgende skal handles naar ieg først har giennemgaaet Sonnerup Skoles Historie.

2. Kapitel

Sonnerup Skoles Historie

De Oplysninger man finder om Sonnerup Skole i Fortiden ere meget ringe og ufuldkomne. Hertil haves ingen Fundats paa noget Sted. Ikkun i en gammel Embedsbog findes denne Skole benævned med saadan Omstændighed: I Sonnerup Sogn er et Skolehuus bygt paa fælleds Grund ved vedkommende Proprietærers skriftlige Tilladelse af Dato 8de Sept 1698 og 26de April 1699, af Præsten bemeldte Salig H^r Søren Dolmer, beboes nu af en Skrædder nafnlig Peder Michelsen, som og læser for Børn som han kan.

Fortegnelse paa ~~de~~ Sonnerup Skolelærere fra A^o 1698 til 1810.

1. Peder Michelsen, en Skrædder, var gift og havde 2 Sønner.
2. Peder Piil, Student, var ugift
3. .... Abel, Lægmand, var gift, havde 3 Børn og bl. Degn i Jylland.

Abels Børn bleve bestemte til Hørkræmmerhdel i Kiøbenhavn. Hans hust. Engel vidste ved sin Omgg med Sognefolket at indføre den Skik at offere til Skolehold ved Kirkegangs Koner, da de hellers ej offrede uden paa de 3 store Høitider. Abel bl. uvenner med Præsten Kierulff, fordi han omdøbte en Husmds tossede Datter i Sonnerup hvorom Almuen troede, at der var af Præsten begaaet Feil ved hendes første Daab, som Aarsag til hendes Vanvittighed. Abel maatte der for forlade sit Embede.

4. .... Rødberg, Student, tog derfra paa Regenzen og blev Provst og Præst i Ferslev i Sielland

5. ....Leonard, Student, var gift, blev Degn i Falster, hvor han døde.

Leonard blev ogsaa Præstens Uven, men hvorfor vides ej.

6. .... Juul, Student var gift, blev degn i Søndre Jernløse

Juul ægtede en Datter af Degnen Winther i Faareveile og fik Embedet tillige efter Svigerfaderen. Saalænge han var Skoleholder i Sonenrup var han meget ædruelig og ordentlig, men siden skal han have slaaet sig til Drik.

7. .... Calmer, Student, var ugift, blev Skoleholder i Egebye ved Kiøge, hvor han lukkede Skolen, løb bort, blev siden Skriver paa Kongens Mølle, vandt 10000 R i Tallotterie og i ugift Stand boede paa Christianshavn.

8. .... Wrede, Underofficier, Mahler, var gift og blev Degn i Ferslev.
9. Iver Aubertin, Apotekerdreng, var ugift og blev Degn i Skibbye.
10. Jacob Husum, Student, var ugift, blev Degn i Rye, døde i Tugthuset.
11. Iver Weile, Student, var ugift, blev Degn i Soderup og ægtede Degnens Datter sammesteds.

12. Peder Jonassen, Skomagersvend, var gift og formedelst Alderdom resignerede og fløttede til Rye -

var meget overtroisk og styrkede den enfoldige Almue deri ved det Ordsprog at der var Hielp til Guds Hielp. Saaledes kom han i mit første Embeds Aar just som ieg ved Daaben 3de Gg dyppede Haanden i Døbefadet, og lod fylde en flaske med det øvrige levende Vand, foregivende at samme var en Gaardmands Anders Olsens Kone i Englerup bleven forlangt som et Middel for hendes Søn der hver Nat lod sit Vand i Sengen. Han styrkede mange i at offere for Syge og døende til Sonnerup Kirke, saal. var der engg lagt 3 Sk i Bloken 3 Sk paa Alteret til Præsten og 3 Sk til Degn og 3 Sk til Skoleholderen. I hans Tid kom ofte Folk midt om Natten for at hente i Sonnerup Kirke 3 Slags Jord a) unyttet Kirkejord saasom ved Alterfoden lidt Sand, b) nyelig nytet Kirkejord paa en nyelig Afdøds opkastede Grav, c) almindelig Jord, hvilke 3 Slags bleve blandede og i Sygdomens heftigste Paroxysme bl stænket den syge paa Brystet. Ofte blev ogsaa (under ham) i hs Tid en Kobberskilling kastet om Natten i Bloken, og ved dens Lyd i Bloken skulde angive, om den syge skulde døe el. ikke, naar den klingede, var der Haab om Liv, men dens dumpe Lyd var Død. Ofte søgte ieg at irettesætte ham for hans Overtroe, men vandt derved at han gik mere hemmelig dermed til Værks, og naar ieg en og anden Gang overrumplede ham i sine Overtroiske Grundsætninger svarede han altid: Der er Hielp til Guds Hielp. Til Bevis på hans Regnekunst og urokkelige Meeninger havde han engg i en Angivelse over sin Haveplads skrevet 100441½ Kvadrat Aln istenden for 145½ Kvadrat Aln hvis urigtige Skrivemaade ieg ikke var istand til at overtyde ham om; han argumenterede mod mig saal. Er ikke 100 et hundrede, 44 fire og fyretive, 1 en og ½ halv, altsaa har ieg ogsaa Ret ligesaavel som De! I de sidste Leve Aar (var tunghørrig) leed han meget af Steensmerter og stærk Tunghørrighed, boede i Rye Bye næsten 2 Aar, flikkede Skoe og var ædruelig. I sidste Aar holdt han ofte ved Sengen og døde d. 8de Febr 1812 i 77 Aars Alder.

13. Christian Peder Hansen, Seminarist fød d. 17de Nov. 1786, kom til Seminarit 1807, kom til S. i May 1810.

Hvorlænge enhver af dem forestod Skolen vides ikke bestemt dog kan erindres at

N° 3 var der i 7 a 8 Aar

- 4 - - - 2 -
- 5 - - - 8 -
- 6 meget kort Tid
- 7 var der i 3 a 4 Aar
- 8 - - - 8 a 9 -
- 9 - - - 2½ -
- 10 meget kort
- 11 var der i 7 -
- 12 - - - 27 -

Saaledes mig opgivet af gamle Sognefolk og Skoleholder Peder Jonassen.

Til Skolen er ingen Tillæg uden hvad velb^r Hr Camer Herre Juel paa Erichsholm giver dertil af christelig Kierlighed.

I Sonnerup Sogn og Bye har der altsaa fra de ældste Tider ingen ordentlig Skolehuus været opført, førend bemeldte Stedets Sognepræst H^r Søren Dolmer tog sig alvorlig af Sagen og virkede dertil saavel her som i Rye. Tænker man sig de Hindringer som altid møder Præsten ved Skolevæsenets Fremme og især paa den Tid (A^o 1614-1708) saa maa enhver tilstaae at S. Dolmers Navn maa altid være i taknemmel. Erindring. Denne Skoleven lod opbygge (4) 6 Fag i Aaret 1698 som vel var isigselv alt for indskrænket til at rumme Læreren og Børnene, men naar man erindrer at Skolegangen paa de Tider var ringe og Lærerens Løn endnu ringere, saa vil man maaske i Begyndelsen have fundet Rummet stort nok. Lærerens Løn var desuden meget ubetydelig og til Lærere valgte man derfor en Skrædder Skomager el. deslige Professionister, som uden for Undervisningen kunde paa Værkstedet fortjene Brødet. Men hvad var den Lærdom som saadanne Lærere kunde bibringe Ungdommen? Naar Børn lærte ABC og at læse inden i Bog, troede man at Læreren havde gjort sin Pligt. Gaves der en og anden Lærer som havde ved academiet faaet Navn af Student saa var det gierne saadane paa Videnskabernes Bane mislykkede Subjecter, der omsider tog sin Tilflugt til Bachus el. Venus.

Ved min Ankomst til Kaldet i Aaret 1793 fandt ieg endnu den af Hr S. D.

opbygte Skole, forsyned med en Lærer som flikede gamle Skoe. Over Indgangen til skolen fandtes paa Løsholtet indhuggen følgende Inscription: ”Gud allene til Ære, Ungdomen til Lære Er dette Huus til en Schole bekaasted og foræret af Hr Søfren Dolmar Sognepræst til Rye og Sonnerup Meenigheder, og hans Kiæreste Margaretha A Møinicken.” I den senere tid var denne Skole bleven forøged med 4 Fag som daværende Trudsholms Eyer afg. Hr Etatsraad Bartholin Eichel lod for sin Regning opføre. Siden blev af en Skolelærer Wrede ved Sognepræstens H^r M. H. Aagesens Hielp opbygget 2 Fag til et Staldrum for Præstens 2 Heste ved hans Andkomst til Sognet. Endelig blev af en, mig ubekiendt, Skolelærer opbygget 2 Fag til Loe og Lade. Skolelærerne havde altsaa 14 Fag Skolebygning, hvoraf de 10 Fag aarlig vedligeholdtes af Sognets Beboere, de øvrige 4 Fag beroede allene paa Lærerens Omhue. Den egentlige Skolestue udgjorde 4 Fag, som var meget lav indvendig med 2 Borde og 4 Bænke, der giennem Leergulvet var nedrammet i Jorden. Paa den sydlige Side fandtes 2 Fag Vinduer meget smaa, tildels af Solen saa forbrændte at man ej kunde see derigennem og dels ituslagne at Luften giennem Ruderne, Ramme og Karm havde frie Indgang. En liden Bielægger Ovn fandtes ved Døren, og for resten en Deel Trækar, Bøtter, Baller, Hønse Reder etc. vare anbragte omkring i de ledige Hjørner. Skolelæreren havde i de senere Tider aldrig benyttet sig af denne Stue, undtagen ved Bispevisitats, de holdte almindelig Skole i deres egen Stue, som paa 2 Fag var stor nok til 6 a 8 Børn som daglig mødte.

Undervisningen i denne Skole var betroet ved min Andkomst til en Lærer navnlig Peder Jonassen, som saavel af Biskop og Provst som af min Formand, M. J. Mathiesen havde Ord for at passe godt paa Skolen. Med Hensyn til saavel Tidernes Oplysning som i Samenligning med en fortrukken Degn i Rye og flere Steder, nægter ieg ikke, at han havde vundet yndest hos sine Foresatte. Men neppe begyndte ieg at besøge hans Skole førend ieg erfarede, at han som Skoemager helst passede sin Læst og var som Skolelærer sat paa en urigtig Hylde. For en Præst som elskede ydmyge Haandkys og gierne vilde have Fortællinger om Familjerne i Sognet var han meget beqvem og man beskyldte ham end og for at han stundum fortalte, ligesom enhver stod i hans yndest. Ædruelig, fredelig og for sin Profession altid hiemmeværende i Skolen kunde intet være paa ham at udsætte men i Børne Undervisningen var han saa langt tilbage, at han neppe kunde tænkes slettere. Hans Alder og Fordomme tillod mig ikke at danne ham. Selv i Metodikken kunde ieg ikke bringe ham fra sin gamle Viis. At stave, lære Katechismus og Pontoppidans Forklaring var den høieste Grad af Duelighed. Nogle Hieroglyphiske Bogstaver, den lille Emolet, og en unaturlig Syngestemme søgte

han vel at forplante blant Børn, men til Lyke gik dette saa langsom frem, at man sporede meget liden Frugt deraf hos Efterslægten.

Vel kunde de Opmuntringer som Skolepatronen Hans Excel. H^r Geheimeconf Rd N. Ros. ved passende Læsebøger, Steentavler, Trykte Forskrifter og paa en samt ophængt Tavle malede Alfabeter have ledet den maadeligste Lærer til mere Fremskridt med Tidernes Oplysning, men heri fandtes kun liden Fremgang, og intet uden Haabet om hans tidlig Død gav bædre Udsigt for Skolevæsenet i denne Skole.

Dog hvor langt borte vare ikke disse Udsigter. Daglig yttrede han betydelig Aftagelse paa Sanserne. Vanskelig kunde han see og endnu mindre høre, og man saae sig nødsaget til omsider at give ham sin Afsked. Imidlertid indtraf det Uheld, at Søndagen d. 9de oct. 1808 om Eftermiddagen Kl. 2½ kom der Ild i Skolens Tørvehuus, som fortærede den hele Bygning og til Lykke gjorde ingen videre Skade paa Byen. Uagtet man anstillede nøjagtig Undersøgelse om Ildens Aarsager kunde dog intet videre oplyses end at fra Tørvehuset var Ilden udbrudt hvor rimeligvis nogen gloende Tørveaske var tabt. Skolelæreren tabte dog intet af Betydenhed. En Gris blev brændt, nogle Biestader som stod lige ved Husets Vegg og nogle Sædevahre paa Loftet var det fornemste.

Efter denne Ildebrænd maatte Skolelæreren flytte ind i en liden Stue til Jens Christensen, Sognefoged i Sonnerup. Her blev ham paalagt at læse for de mindste Børn af Sognet. Saavidt Rummet ville tillade, medens de større Børn søgte til Skolen i Rye. Plan blev strax af mig forelagt Hans Excell. til en nye Skole og man søgte uden Ophold at tilbringe Bygnings Materialier. Men de indfaldne Krigeriske Tider havde hindret al Tilførsel af dem saa at de som kunde faaes vare ej alene dyre og maadelige, men ikke af behørrige Dimensioner. Skolen kunde derfor ikke faae den behørrige Bredde el. Dybde. Endnu samme Efteraar begyndte man paa at tilhugge Tømeret og fik det inden Foraaret ej alene reyst og tæket, men de fleste Tavler indmured. Tidlig var man færdig med Skorsteen, Dørre og Vinduer, men den kunde dog ikke blive saa færdig, at nogen Undervisning kunde finde Sted førend i Efteraaret 1809, og da var den egentlige Skolebygning med de tvende Fløjbygninger fuldkomen færdige saaledes som den endnu findes.

Denne Bygning, hvis lige ~~ikke~~ neppe findes i Sielland paa denne Tid bestaaer af den egentlige Skolebygning paa 11 Fag i Længden, og 4 Fag i Bredden, hvis Indretning er saaledes. Paa venstre Haand af Indgangs Dørren findes 2 Læsestuer, en større og en mindre. I den store Læsestue findes en Tre Etage Jernkakkelovn med

Ildfag etc.. 3 Rader Pulpeter og Bænke for Børn og en Pulpet med Sæde for Læreren. Paa Væggen henger 2de sort malede Tavler, den største med hvide oliefarvede Alphabeter og Tall, den anden sort til Brug for Læreren ved Undervisningen. I den mindre er et Pulpet og Bænk for Børn, 1 stort Bogskab, en Boghylde med et lidet Skab isamme. Giennem 4 Fags Vinduer faaes Lysning i den største og 2 Fag i den mindste Stue. Paa høire Side af Indgangs Dørren findes 1 Stue, 2 Kammere, 1 Bryggers og Kiøkken for Skolelærerens Familie med Opgang til Loftet, samt Bagerovn og Udgang til Haven. Denne Bygning er Tægelhængt og over Loftene belagt med Leer, samt indvendig maled har ikke allene den fornødne Høide og Rummelighed, men tilstrækkelig Lysning gienem klare Vinduer og en af Patronen bekostet 2 Etage Kakkelovn. Foruden denne Hovedbygning gives tvende Sidefløje, hvor af den ene indeholder Lokum adskildte fra Drænge og Piger, en Koestald og Tørvehuus. Den anden derimod indeholder Loe og tvende Lader. Gaard Rummet indesluttet i øvrigt af Egestakit, bruntmaled.

Neppe var Hovedbygningen istand, førend den gamle Skolelærer Peder Jonassen tog det i Besiddelse og besørgede Undervisningen fra May 1809 til 1ste May 1810. Hans høie Alder og særdeles Svaghed paa Øjen og Øren gjorde ham daglig alt mere og mere uskikket paa hans Post. Længe var man i Tvivl om hvad Beslutning skulde tages. Det under 10de oct. 1806 udkomne Skolereglement skulde nu i værksættes og dertil var han uduelig. At sætte ham ligefrem af fra Embedet syntes at være haardt i Betragtning af hans Alder, og at afskedige ham med en passende Pension havde man helst Lyst til, men Udsigten til Pension var ikkun maadelige, da han havde Kone og en 13 Aars Søn at forsørge. Endelig fattede han den længe forønskede Beslutning og skrev Sogneskolecommissionen til følgende Brev.

Til den høie Skolecommission!

Det er Den høie Kommission bekiendt, at ieg nu har været Skolelærer i 27 Aar og søgt efter bedste Evne at opfylde min Pligt baade Dag og Nat. Nedbøjed af Alderdoms Skrøbeligheder og Gienvordigheder føler ieg mig uskikket til at opfylde de Pligter som nu Skoleembedet kræver. Ieg er svag af Øje og Hørelse, nu 70 Aar gammel. Mine Dage kunde maaske ikke blive mange, men ieg har Kone og en umyndig Søn at forsørge. Dersom Kommissionen vilde forunde mig noget til Ophold for mig og min Kone indtil vores Død, ønskede ieg at faae min Afskeed og til den Ende forlade Embedet, naar det maatte forlanges. Huuslye, Ildebrændsel og nogle Tønder Sæd og Rug og Byg og lidt til Brødet er det mindste som for min og Kones Levetid maatte tilstaaes, hvilket ieg alt

overlader til den høie Kommissions bædre Skiønende og hvormed ieg skal altid findes fornøjet. Sonnerup Skole den 10de Martii 1810. allerærbødigst, Peder Jonassen. Skoleholder.

Neppe var den første Vanskelighed hæved, førend den anden aabnede sig nemlig denne: hvorledes en passende Pension kunde tilvejebringes uden at paalægge samme paa Embedet, hvis Indkomster vare desuden alt for ringe?

Ved Samtale med Skolepatronen, nu værende Stats Minister, Hs Excellence H^r Geheimeconferentsraad Niels Rosenkrantz og, ved de betydelige Opofrelser, denne ædle Herre var villig at giøre for den gode Sag, bleve vi enige at giøre følgende Forestiling til Amtsskoledirectionen:

Paa Grund af Skolelærer Peder Jonassens Ansøgning under 10de denne Maaned finder Sogneskolecommissionen det rigtigst at indstille til Amtsskoledirectionens nærmere Approbation: At bemeldte Peder Jonassen maa entlediges fra førstkommende May dette Aar paa følgende Vilkaar:

1. At ieg Geheimeconferentsraad Niels Rosenkrantz forunder ham og Hustrue, Ane Dorthe Søren D^r frie Huslye og Ildbrændsel saalænge de leve og vil opholde sig under Stamhuset Rosenkrantz og dette gives ham i det Huus og Gaardsplads i Rye hvorfra Peder Larsens Enke er nyelig fradød. I bemeldte Huus maa hans Hustrue, om hun overlever ham og forbliver i Enke Stand boe saaledes frit og i alle Dele som i Mandens levende Live. Men træder hun i nye og andet Ægteskab, da maa hun nærmere accordere med mig ell. Stamhusets Besidder om Fæste og aarlig Afgivt af bemeldte Huus

2. Til aarlig Underholdning for bemeldte Ped. Jonassen og Hustrue troede Sogneskolecommissionen det allerrigst at følge § 53 i det provisoriske Reglement for Almueskole af 10de oct. 1806 og altsaa giøre en Repartition paa Sonnerup Sogns Beboere, især da det nu værende Skolelærer Embeds Indkomster i Sonnerup ey taale at afgive nogen Pension. Denne Underholdning kunde ikke være ringere end 4 Tdr Rug og 4 Tdr Byg, hvoraf denne nu værende Hustrue Ane Dorthe Søren D^r ved hans Død og om hun forbliver i Enkestand maatte beholde den halve Deel nemlig 2 Tdr Rug og 2 Tdr Byg, hvilket maatte ophøre ved et nyt og andet Ægteskab el. naar hun ved Døden afgaaer.

3. Denne Repartition kunde antages saaledes paa Sonnerup Sogns Beboere nemlig

9 Gaardmænd i Ordrup tilsammen =	9 Skiepper Rug	9 Skp Byg
5 Ditto	i Sonnerup	5 - - 5 - -

4 Gaardmænd i Englerup tilsammen = 4 Skiepper Rug 4 Skp Byg

1 Ditto i Skovgaard . . . . . 1 - - 1 - -

Trudsholm Forpagter . . . . . 3 - - 3 - -

Nyerup Gaardens Bruger . . . . . 3 - - 3 - -

Af øverste Wintremølle og

1/3 Gaards jord . . . . . 1½ - - 1½ - -

Henrich og Nicolay Plambeck for

Selvjer Mølle, en Gaard i Sonnerup

og 2/3 Gaards Jord i Ordrup . . . . . 2½ - - 2½ - -

Møller Schau af Møllen og

½ Gaards Jord . . . . . 1½ - - 1½ - -

Møller Benzen af Ditto . . . . . 1½ - - 1½ - -

Er = 32 Skp Rug, 32 Skp Byg

Disse fire Tønder Rug og fire Tønder Byg bliver til hvert Aars 11te December efter forestaaende Repartition paa Sonnerup Sogns Gaardbeboere og paa

Sogneskolecommissionens Forlangende, uden mindste Afdrag el. Udgivt for Nyderne rigtig at aflevere i Rye

For mislig Betaling, modvillig Udeblivelse el. Ulejligheder maatte Sognefogden efter Sogneskolecommissionens Forlangende uden videre Process strax foretage Udpantning hos den Skyldige.

Dette Forslag vover Sogneskolecommissionen at indstille til den høie Amtsskoledirection og forvænter at samme i alle Dele vorder approberet, da man herved blidere Udsigter i møde for Sonnerup Sogns Skolebørns fordelagtigere Undervisning ved en nye Lærer som til førstkommende May forvæntes fra Seminariet. Sogneskole Kommissionen for Rye og Sonnerup Sogne d. 16de Martii 1810

N. Rosenkrantz - G. C. Krog

Som Skoleforstandere!

Peder Hansen Vellerup. Jens Larsen.

Derpaa blev fra Amtsprovsten til os sendt følgende Promemorie!

Under 21de d.M. har det Kongelige Danske Kancellie tilskrevet Amtsskoledirectionen saaledes: ”H^r Kammerherre og Deres Høiærværdighed have i Anledning af en Ansøgning fra Skoleholder Peder Jonassen i Sonnerup om at entlediges, i Skrivelse af 24de og 22de Martii sidstleden anbefalet et af Skolecommissionen gjort Forslag om at bemeldte Skolelærer Jonassen til

førstkommende May maa entlediges imod af Districtet at nyde en aarlig Pension af 8 Tdr Rug og 4 Tdr Byg, og at hans Kone Ane Dorthé, om hun overlever ham, deraf maa nyde det halve, saalænge hun forbliver i Enkestand. Kancelliet skulde i denne Anledning herved tjenstlig melde til behagelig Efterretning og Bekientgiørelse for Vedkommende, at det ovennævnte Forslag, efter de oplyste Omstændigheder herved bifaldes.”

Hvilket herved comuniceres til behagelig Efterretning.

Roskilde d. 26de April 1810. Hertz

Til S T. Skolekommissionen for Rye og Sonnerup.

Da denne Kancelliets Resolution var aldeles imod det af Sogneskole Kommissionen gjorte Forslag, var man nødsaget til at gjøre Forestilling derimod, hvilket skede mundtlig af Hans Excellence ved hans Hiemkomst til Staden. Kancelliet maatte derpaa tilbagekalde og rette den givne Resolution saaledes: Promemoria! Under 22de d. M. har det Kongel. D. Kancellie tilskrevet Amtets Skoledirection saaledes:

”Kancelliet undlader ikke herved tjenstligt at tilmelde H^r Kammerherre og Deres Høiærværdighed til behagel. Efterretning og Bekientgiørelse for vedkommende at den i dette Kollegii Skrivelse af 21de April d.A. angaaende Skoleholder Peder Jonassens Entledigelse, er indløbet den Skriferfeil, at der i samme findes anført at han skulde nyde 8 Tdr Rug og 4 Tdr Byg i Pension i stedet for at denne Pension ikkun skal være 4 Td^r Rug og 4 Tder Byg” hvilket herved tilmeldes den ærede Kommission til behagelig Efterretning. Roeskilde d. 27de Sept. 1810. Hertz. Til S T. Skol Comss f R & S. I Følge heraf fratraadde nu Ped Jonassen sit Skole Embede i May 1810.

Hans Embede blev betroet til en fra Joenstrupske Seminarium under 1 May 1810 dimiteret ung Person navnlig Christian Peder Hansen, hvilken Skolepatronen Hs Ex. Geh. N. Rosenkrantz havde paa egen Bekostning i 3 Aar ladet undervise og danne til Skolelærer

Denne Person, ledsaged med de bedste Vidnesbyrd om Duelighed og Sædelighed, blev nu af Patronen kaldet til Skolelærer i Sonnerup og skulde nu begynde et Arbeide, der krævede megen Flid, men til Dato lovede en ringe Løn. Man maatte derfor være betænkt paa at skaffe ham en med hans vigtige Kald en passende Løn. Dog! Mødte her atter Vanskeligheder, dersom ikke den ædle Skolepatron havde paa nye vist sig ædelmodig. Af Skoledistrictet kunde ej gjøres noget videre Paalæg med den bestemte Pension. Vel havde Skolepatronen ved Gavebrev af 1st April 1806 forøget Skolelærerens Løn i Sonnerup med 5 R 3 Mk aarlig, men dette tilligemed Skolelærerens

øvrige Indkomster udgjorde ikkun en med Tidernes Kostbarhed upassende Løn. Vel havde Amtsprovst Hertz under 21de Aug 1809 i Forening med Sognecommissionen gjort et Forslag, hvor efter Skolelæreren i Sonnerup, naar nuværende Degn ved Døden afgik kunde forøges og udgiøre beregnet i Penge = 214 R 8 s, men da dette Forslag ikke kunde efter rimelig Formodning saa hastigt i værksættes, maatte man tænke paa andre Midler, og dette udfandt den ædelmodigste Skolepatron H Geh. N. Rosenkrantz, da han ved Gavebrev af 8de oct. 1810 tilsagde den nyelig i Sonnerup antagne Lærer C. P. Hansen et aarlig Tillæg i Løn 100 R saalænge indtil ved Degne vacance at ovenmeldte af Amtsprovsten gjorde Forslag kunde iværksættes, og Kirkesangere ved hver Kirke kunde dele Degne Tienden etc..

Da denne Skolelærer i May 1810 tiltraadde Embedet, blev det prov. Regl. for Almueskolen af 10de oct. 1806 lagt til Grund og saa vidt muligt paa det nøjeste efterlevet. Et Antal af ..... skolepligtige Børn blev antegnet og inddelt efter Amtsskoledirectionens Forslag af ..... i tvende Klasser med 2de afdeelingen i enhver Klasse. I første Klasse fandtes ..... Børn og i anden ..... hvilket efter Sogneskolecommissionens Vilje afvæxlede med hverandre dagl. saal. at de af første Klasse mødte den ene dag og de af anden Klasse den anden Dag i halv Aaret indtil 1st Nov. og saa fremdeles.

3. Kapitel om Skolelærernes Løn.

Med Skolelærernes Lønning i Rye og Sonnerup Sogne har været adskillige Misligheder indtil denne Dag. Da Lovens 2. Bog 15,10 bestemmer Degnenes Løn som sædvanlig, som haver været hidindtil givet og hidindtil brugeligt haver været, saa har ogsaa hidtil mange Uordener indfundet sig, som ofte har formindsket Degnes og Skolelæreres Levebrød.

Tænker man sig den Ringeagtelse som Almuen i Almindelighed har for Skolegang og Børne Oplysning, og den Maade hvorpaa mange Degne og Skolelærere have til Dato søgt at forrette sit Embede saa undres man ikke over, at der i disse Embedsmænds, saa saare vilkaarlige Lønning vil findes mange Misligheder. Lægge vi dertil at mange uværdige Degne og Skolelærere ofte haver været drikfældige og saa uordentlige i deres Oekonomie, at de mangel Gang drak op hos Bonden deres Løn og aldrig vidste hvad deres Rettigheder var, saa vilde Bonden vist Tid efter anden gjøre Misbrug til Sædvaner og Skikke for sig og dem. Man har imidlertid maattet enten give efter for gamle Skikke og Sædvaner som Rettigheder el. og Tid efter anden faaet gamle Skikke afskaffede og enhver tildeelt sin Ret. Saaledes vil jeg da anføre hvad der i de senere Tider har været og endnu til Dato gielder som Sædvane først for Degnen i Rye og siden for Skoleholderen i Sonnerup.

Efter en af Degnen Ras. P. Balle mig under 23de Feb. 1808 meddelt Optegnelse findes Dagnekaldets Indkomster af være

Rye Degnekalds visse og uvisse Indkomster

<u>Rye Sogn</u>	Rug		Byg		Brød	Gaas	Æg	Ost	Penge		
<u>Rye Bye</u>	Td ^r	Skp	Td ^r	Skp	pd	Styk	Snes	Styk	R	M	Sk.
Af 9 Gaardmænd 1/3 Tiende											

a/ Refusion af Lars Krag's Lod			1	5½							
b/ 9 π Brød p Mand					81						
½ Gaas p Mand slagted og salted						4½					
10 Æg p Mand							4½				
<u>Langtved</u>											
Refusion af Langtved og Skovgaard									3	3	2
4 Mand hver 8 pd Brød					32						
½ Gaas slagted og salted p Mand						2					
1 Ost p Mand								4			
10 Æg p Mand							2				
<u>Eybye</u>											
Af 16 Gaardbeboere 1/3 Tiende											
10 pd Brød p Mand					160						
½ Gaas p Mand						8					
10 Æg p Mand							8				
1 Ost p Mand								16			
for Medisterpølse bet 4 s p Mand										4	
<u>Jenslev</u>											
Af 11 Gaardbeboere 1/3 Tiende											
10 pd Brød pr Mand					110						
½ Gaas pr Mand						5½					
10 Æg pr Mand							5½				
1 Ost pr Mand								11			
Lateris			1	5½	383	20	20	31	4	1	2

Transport			1	5½	383	20	20	31	4	1	2
<u>Sonnerup Sogn</u>											
<u>Sonnerup Bye</u>											
Af 5 Gaardbeboere 1/3 Tiende, men for Tiden bort accorderet til hver Mand for 4 Skp Rug 4 Skp Byg	2	4	2	4							
8 pd Brød pr Mand					40						
½ Gaas pr Mand						2½					
1 Ost pr Mand								5			
10 Æg pr Mand							2½				
Af Jens Larsen som har ½ Gaard		2		2	8	½	½	1			
<u>Ordrup</u>											
Af 9 Gaardbeboere 1/3 Tiende											
10 pd Brød pr Mand					90						
½ slagted Gaas						4½					
15 Æg pr Mand							6 3/4				
1 Ost pr Mand								9			
<u>Englerup</u>											
4 Gaardbeboere svarer 1/3 Tiende											
8 pd Brød pr Mand					32						
½ slagted Gaas pr Mand						2					
10 Æg pr Mand							2				
1 Ost pr Mand								4			

<u>Wintremølle</u>												
Møller Brun og Nic Plambek for 1 Gaard i Ordrup bet efter Accord for alt									3			
Møller Schau og Bensen for 1 Gaard i Englerup bet. efter Accord for alt									4			
<u>Nyerupgaard</u>												
Refusion paa Aastrup									5	2		
Ved Høitideoffer									30			
Ved ministerielle Forretninger									10			
Summa	2	6	4	3½	553	29½	31 ¾	50	56	3	2	
<u>Rye skolelærers Indkomster</u>				Fourage		Tørv	Penge					
				Høe	Halm	Læs	R	M	S			
Et Stykke Skolejord paa 3½ Tde Land til Græsning												
Af Ryegaards Herskab (formodl. Lysepenge) til Nye Aar							6					
Af 9 Rye Gaardbeboere pr Mand 18 pd Høe, 14 pd Halm				162	126							
Af samme 9 Mænd et Læs Tørv pr Mand						9						
Af Jenslev 11 Gaardbeboere 24 pd Høe 20 pd Halm pr Mand				264	220							
Af samme 11 Mænd						11						
Af Eybye 15 Gaardmænd leverer 1 Læs Tørv						15						
Summa =				426	346	35	6					
<u>Faste Udgifter</u>												
Til Roeskilde Amstue		8 – 5 - 6										
- - Latinske Skole		4 - . - .										

Landemode Expenser	6 - 2 - 8				19	1	14

Ved disse Indkomsters Beregning maa ieg anmærke at Degnen R P Balle har ikke vidst at beregne sine Tiender enten i Skieppe Sæd el. Penge, og at han har glemt den Ildbrændsel, som fra Ryegaard og Aastrup aarlig udvises ham der udgiør 12 a 16 Bønder læs. Imidlertid da Sogne Skolecommissionen blev af Amtsskoledirectionen i Aaret 1809 paalagt at besvare adskillige Spørsmåale om Skolevæsenet har den under 8de Martii samme Aar opgivet Degne Embedets Indkomster saaledes

	R	M	S
1 Degne Traven af 3384 Td 5 Sk Hartkorn a 4 s	256		
De angivne 553 pd Brød omtrent	12		
29½ slagtede, fede og saltede Gæs	30		
31 Snese Æg	5		
50 Styker Oste	8	2	
Høtidsoffer og ved ministerielle Forretninger	50		
Som Skolelærer for 426 pd Høe, 346 pd Halm	5	1	
Af Ryegaard betales	6		
35 Læs Tørv	17	3	
3½ Tønde Land Skolejord	20		
Tilsammen =	410		

At denne Beregning ikke er overdreven, er ieg fuldkommen overtydet om, da Natural Producterne ere siden den Tid med Coursen steget til det dobbelte.

Skolelærerens Løn i Sonnerup blev af Sogne Skole Kommissionen efter Peder Jonassens Angivelse beregnet saaledes

	<u>R</u>	<u>M</u>	<u>S</u>
1. Skoleløn af Sonnerup Sogns Ungdom og Husfolk og Offer	20		
2. Af Patronen Niels Rosenkrantz ved Gavebrev 1806	5		
3. Lysepenge af Ryegaard og Trudsholm	3	2	
4. Lysepenge af Stiftsskriverne i Roeskilde	5		

5. 4 Td ^r Byg og 4 Tder Rug in nat. leveret, beregnet ef K. T.	49	2	
6. 26 Læs Tørv a 3 M	13		
7. 70 lpd Høe og 72 lpd Halm af Districtet	12		
8. 3½ Tønde Land Skolejord	20		
Udgiør =	127	4	

Foruden disse beregnede 127 R 4 M har han havt aarlig Udvisning af nogle Læs Brænde fra Ryegaard og frie Bopæl for sig og Familie i Skolen.

Med Hensyn til Tidernes Kostbarhed har Skolepatronen Hans Excellence, Geheimeconf Rd Niels Rosenkrantz forøget nu værende Skolelærers Løn med 100 R af egen Lomme og altsaa kan Skolelærerens Løn i Sonnerup i det mindste udgiøre 227 R 4 M.

Sammenligner man Degnens Løn i Rye med Skolelærerens i Sonnerup saa fremstaar en stor Ulighed mellem begge. Skolereglementet af 10de oct 1806 foreslaaer derfor ved enhver Lejlighed af vacance at ophæve Degne Kald og beskikke Kirkesangeren saaledes at Skolelæreren bliver herefter Kirkesanger og nyder en nu forbedret Løn af det nedlagte Degne Kald

Forat legge en Plan i denne Henseende fik man under 22de Julii 1809 fra Amtsprovst Hertz følgende Circulair ”Endelig troer ieg efter at have faaet en Medhielper i mine præstelige Forretninger at kunde bereyse Amtet for at conferere med De Hrr Brødre og de øvrige Skolecommissioners Medlemmer om Planen til Skolevæsenets Organisation efter Reglementet. Ingen kan mere end ieg være overbeviist om hvor rigtigt det er at Amtsdirectionen for at kunde gjøre det befalede Forslag er bekiendt med ethvert Steds lokale Hindringer og Fordele, og tillige har fatted Skolens nærmeste Foresattes Ideer om Reglementets Realisation. Ieg troer derfor ikke at turde foretage denne Conference i Almindelighed i kortere Tid en toe Dage i hvert Pastorat. Men da det ikke er fornødent og maaske paa de fleste Steder ej heller giørligt at have den samtlige Commission samlet i saa lang Tid, tænker ieg paa hvert Sted at tilbringe den første Dag med besee i mine HerrBrødres Selskab Pastoratets samtlige Skolers Locale og med dem at overveye de rigtige Poster med Hensyn til Reglementets Realisation der paa Stedet. Efter saadan Forberedelse meener ieg at kunde i Foreening med den samlede Commission den næste Dag at fuldføre Udkastet til Pastoratets Skoleplan. Til den Ende agter ieg at møde til følgende Tider og Steder

Den 11^t aug beseer Skolen i Ousted Pastorat d 12te conferes med Skolekommissionen

d. 13de - ..... K. Hvalsøe ..... 14de .....

d. 15de - ..... K. Saabye ..... 16de .....

d. 19de - meener ieg at være i Rye

d. 20de - ..... Rye ..... 21de .....

d. 22de - ..... K. Hyllinge ..... 23de .....

d. 24de - ..... Sæbye ..... 25de .....

Ieg behøver ikke at anmærke at denne Skolebesigtigelse er ingen Skole visitats el.

udfordrer Skoleungdommens Tilstedeværelse. Ey heller at saavel Stedet, som til hvilken Tid paa Dagen Skolecommissionen skulde samles, overlades mine Herr Brødre selv at besteme. Rimeligst skeer dog vel Commissionens Samling bedst om Formiddagen. Da det er mig besværligt at undvære Karlen saalænge fra Hjemmet og ubehageligt at forøge mine HEr Brødres Indquartering over Fornødenhed, saa ønskede ieg at torde giøre Regning paa mine højstærede Venners Befordring saavel til de fraliggende Skoler som til næste Sogn. Dog til Ousted og Rye , samt fra Sæbye bruger ieg egen Befordring. I Øvrigt bringer ieg ingen med til Skrivning ell. deslige. Af mine HEr Brødre udbedes den Godhed at Skole Commissionens Medlemmer tilsiges at møde, samt om nogen væsentlig Hinder for den her anførte Bestemmelse skulde indløbe, den da betimelig maatte meldes mig.

Roeskilde d. 22de Junii 1810.

Hertz

Resultatet af ovenstaaende blev, at Amtsprovsten kom med Kone og Børn til mig om Løverdag Eftermiddag Kl. 5-6. Kone og Børn rejste om Aftenen til Roeskilde. Amtsprovsten bievaanede i Magelighed sidste Gudstieneste i Rye, hvor ieg havde den Ære at præke for ham, spiste til Middag paa Ryegaard og først om Søndag Aften Kl. 7 i en beqvem Kabrialet blev bragt til Sonnerup, hvor han saae Skole og Kirke og efter en Times Forløb returnerede til Ryegaard, hvor man fornøjede sig med Musik og Sang til Kl 10½.. Da han med os andre træt af Dagens Møje overgav sig i Søvnens styrkende Arm og haabede i Morgen med fornyed Kraft at kunde i Skole Commissions Samling udrette store Ting. Mandag Morgen Kl. 8 holdte han en Times Examen med mig over det som i det følgende anføres at være skeet i Skole Commissionens Nærværelse. Kl. 11 om Formiddagen besaae han første Gang Rye Skole i Patronens og øvrige Medlemmers Nærværelse og der oplæste følgende i Commissionens Protokoll anførte saa lydende

A^o 1809,

Den 21de aug mødte første Gang Hs Høiærværdighed Hr Amtsprovst Hertz af Roeskilde udi Rye Skole for i Forening med Sogneskolecommissionen at legge en Plan til Skolevæsenets Organisation for Rye og Sonnerup Sogne.

Ved dette Møde var Sogneskole Commissionens Lemmer tilstæde, nemlig Hs Højvelbaarnhed Hr Kammerherre Niels Rosenkrantz som Skolepatron, Hs Velærværdighed Hr Pastor Krog, Stedets Sogne Præst samt de af Amtsskoledirectionen beskikkede Skoleforstander Mølleren Peder Hansen Wellerup af Rye og Gaardmand Jens Larsen af Sonnerup. Den Plan som ved fælleds Samtykke blev antaget at kunde nærmest engang i sin Tid opnaae Øjemedet af det under 10de oct. 1806 givne Prov. Regl. for Almueskolevæsenet var følgende:

I Rye Sogns Skoledistrict

hvorved anmærkes

A. Skoledistrictets Størrelse

1./ Til Rye Sogns Skoledistrict henhører for nærværende Tid: Rye Bye, Ryegaard med underliggende Huse, Skovriddergaarden og Bramsmæs Langtved Bye med Kroen og Garveriet, Jenslev Bye, Eybye med disse Byers Huse og Udflyttere.

2./ Ved Vacance i Degnekaldet vil af Rye Bye afgaae 5 Udflytter Gaarde og 2 Huse til Sonnerup Skoledistrict.

B. Lærerens Løn.

1./ Læreren i Rye er for nærværende Tid er tillige Degn for Rye og Sonnerup Meenigheder og nyder derfor den Embedet hidtil tillagte Løn imod at besørge Skolehold i Rye og Kirkesangen i begge Meenigheder efter Regl.: 48 §

2./ Naar Vacance i Degnekaldet indtreffer, bliver Skolelæreren i Rye tillige Kirkesanger i Districtet og nyder derfor følgende Løn

a./ Degne Traven af 214 Tdr 2 Skp Hartkorn 1/3 mod Præstens Tiende a 2 Skp Byg p Tde Hartkorn er 50 Tdr 5 Skp a 20 M	168 - 4 - 8
b./ Offer og Accidentsen	20 - . - .
c./ Skolejord, 3½ Tde Land a 2 M p Tde	4 - . - .
d./ Af Ryegaards Herskab Skoleløn dvs Lysepenge	6 - . - .
e./ Skolesæd 2 Tdr Rug a 5 R 2 M, 2 Td Byg a 20 M	17 - . - .
	219 - . - 8

Desuden nyder han af Districtet Julerente og Smaaridsel efter Skik og Brug, samt 4 Læs Høe a 32 Lpd og 8 Læs Halm a 24 Lpd, 6 Favne Brænde el. som hidtil 30 Læs god Tørv.

C. Embeds Byrder

a/ Til Amtstuen	vides ikke
b/ Til den latinske Skole i Roeskilde	2 - . - .
c./ Til Landemodet	<u>2 - 1 - 4</u>
	4 - 1 - 4

D. Lærerens Boelig

- 1./ Rye Skole er i fortrinlig god Stand og passende efter Regl. Forskrift, undtagen at den har Mursteens Gulv.
- 2./ Naar Vacance indtreffer vil Degneboligen købes af Districtet og af samme indrettes og vedligeholdes til Boelig for Læreren, ligeledes vil de Fag som nuværende Degn selv har opført til Koestald Længde i Gaarden, ham el. hans Stervboe godtgøres og anvendes efter Fornødenhed til Afbenyttelse for Læreren.

Sonnerup Skoledistrict

A. Districtets Størrelse

- 1./ Til dette District henhører for Tiden: Trudsholm Hovedgaard med underliggende Markhuse og Sandvads Overdrevs Huse, dernæst Sonnerup Bye med underliggende Huse og Udflyttere. Nyerup Gaarden med tilhørende Huse. Ordrup Bye og Huse med et Skovfoged Huus. Englerup Bye med Huse. Skovgaard og 5 Wintremøller.
- 2./ Dette District vil ved Vacance forøges med 5 Udflyttergaarde og 2 Huse fra Rye Bye.

B. Lærerens Løn

- 1/ Læreren i Sonnerup er for Tiden allene Skolelærer i Sognet og nyder deraf den Løn, som hidtil har været dette Embede tillagt og som er beregnet til 127 R 4 M. Hvorvidt der, i Tilfælde, at Skoleholder Embedet bliver ledigt inden Vacance i Degnekaldet indtreffer, skal paalegges Sognet at udrede mere Fourage efter Regl., vil beroe paa Skole Commissionens nærmere Skønende og Repartition. Af Ildebrand oppebærer Læreren , 6 Favne Brænde el. som hidtil 26 Læs god Tørv.
- 2/ Ved vacance i Degnekaldet bliver Læreren i Sonnerup tillagt Kirke Sanger i Districtet og nyder derfor følgende Løn,

a/ Degnetraven af 169 Tdr 5 Skp Hartkorn, 1/3 mod Præstens Tiende a 2 Skp Byg p Tde Hartkorn er 45 Tder 3 Skp Byg a 20 M p T	151 - 1 - 8
b/ Offer og Accidentser	20 - . - .
c/ Skolejord 3½ Tde Land	10 - 3 - .
d./ Af Ryegaards Herskab, Renten af Kh N Rosenkrantz Legat	5 - . - .
e./ Skolepænge har hidtil vilkaarlig været opkræved af Sognefogden, som derfor betalte Læreren 10 R, men her efter bliver denne Indtægt at indkræve efter en af Læreren forfatted og af Skole Commisionen approberet Liste	10 - . - .
f./ Skolesæd 2 Tdr Rug a 5 R 2 M, 2 Tdr Byg a 20 M	214 - . - 8

Desuden nyder han af Districtet Julerente og Smaaridsel, som Skik og Brug hidtil har været, samt 4 Læs Høe a 32 Lpd , 8 Læs Halm a 24 Lpd 6 Favne Brænde el. som hidtil 26 Læs god Tørv.

C. Embedets Byrder

a/ Til Amtstuen	vides ikke
b/ Til Latinske Skole i Roeskilde	2 - . - .
c/ Til Landemodet	2 - 1 - 4
	4 - 1 - 4

D. Lærerens Boelig

Skolehuset er for nærværende Tid under Bygning og bliver efter Planen meget skøn, og hensigtsmessig. I Skolestuen er Mursteens gulv.

N. Rosenkrantz   G C. Krog.   Peder Wellerup.   Jens Larsen

Denne her lagde Plan kunde for Tiden ey iværksættes, og i Følge Degnens trivelige Udseende lovede ey hastig nogen Udførelse. Skolelæreren C P Hansen maatte derfor lade sig nøje med den engang anførte Løn 127 R og 4 M. Dog hvad var denne Løn naar man saae hen til Tidernes Kostbarhed og Pænges slette Værd! Naar Læreren skulde arbeide uden Suk, og om muligt sættes istand til at forsørge en Familie, maatte skee Tillæg. Vel søgte man at opmuntre Meenigheden til vise Skiønsomhed men den der kiender Almuens Tænkemaade veed nok, at de fleste iblant hellere betaler Kroemanden 3 Sk for en Pott Brændevin end 1 Sk for sit Barns Undervisning, og at om en og anden

end og vilde forøge sine frivillige Gaver for Læreren vilde det høiest nok udgiøre 4 a 6 s til Høitiden.

Med disse svage Udsigter, vilde den ædelmodige Skolepatron ikke at C P. Hansen skulde tiltræde Embedet og derfor som en Opmuntring under 8de oct. 1810 tilsagde ham af egen Lomme et aarlig Tillæg af 100 R indtil ved Degnekaldets vacance flere Indkomster. Denne Tilsigelse lyder saaledes

Ieg Niels Rosenkrantz, Kongelig Majestæts Geheime Statsminister m. m. tilsiger herved for mig og efterkommende Stamhusets Besiddere Skolelæreren ved Sonnerup Skole C. P. Hansen i aarlig Tillæg til de Indtægter hvor af han bør være i Besiddelse af, saalænge Rye og Sonnerup Degnekald ikke er nedlagt og Indtægterne ikke ere deelte imellem de 2de Skolelærere eller Kirkesangere i begge Sognene den Summa Rg 100 Dansk Kourant at udrede af Jordebogs Kassens Indtægter, hvilke ~~100 R~~ Et Hundrede Rg blive at anføre paa Lønnings Reglementet. Ryegaard d. 8de Oct. 1810

(L S.)   N Rosenkrantz, Besidder
af Stamhuset Rosenkrantz

Med denne Tilsigelse fulgte tillige følgende

Ieg har tillagt Forvalter Aarup at betale Dem til 11^t Dec. Rg 50 D. Cour og saaledes fremdeles i hvert af Aarets 2de Terminer, altsaa aarlig 100 R DC, indtil De ved Degnekaldets Deeling kome af de deraf flydende forøgede Indtægter. Det er mig kiært at De agte at indlade Dem i Ægteskab med en vindskibelig god Pige, og ieg ønsker Dem og hende til Lykke. Ryegaard d. 8de october 1810.   N Rosenkrantz

Saaledes blev paa den mest overraskende Maade Skolelærens Løn forøget, at han nu kunde giøre Regning paa 227 R 4 M foruden frie Boelig og fornøden Ildebrændsel. Her med maatte han finde sig fornøjet især naar han ved Flid kunde tiene noget uden for sin pligtige Skole Tid, saasom ved privat Information el. Haandskriven.

Den Maade hvorpaa hans Formand havde sine 4 Tdr Rug og 4 Td r Byg samt 70 lpd og 72 lpd Halm var grundet paa en gammel vedtagen Skik der omsider var bleven Rettighed, men for hvis Lovmessighed man ikke havde nogen fuldkommen Sikkerhed. Den skal derfor anføres her saaledes som Peder Jonassen saavel mundtlig som skriftlig har angivet at være Skik.

Skole Sæden og Fouragen er deelt ikke alene paa Sonnerup Sogns men og paa Rye Sogns Gaardbrugere saal.

5 6 Sonnerup Gaardbrugere levere $\frac{1}{2}$ Skp Rug $\frac{1}{2}$ Skp Byg p Mand og 1 lpd 12 p Høe og
 2 lpd Halm udgiør ..... 3 Skp Rug 3 Skp Byg 9 lpd Høe
 10 Ordrup Gaardmænd ligl.
 1 lpd 12 pd Høe og 1 lpd 12 pd Halm 5 - 5 - 57 - 10 p Halm
 5 Englerup Gaardmænd
 1 lpd 12 pd Høe og 2 lpd Halm $2\frac{1}{2}$ - $2\frac{1}{2}$ - 8 - 12 -
 Nyerup Gaarden har altid leveret 11 lpd Halm ..... 7 lpd Høe
 5 Langtved Gaardmænd og Skaugaard .....
 Rye 10 Gaardmænd leverer alene Sæd ..... 5 Skp Rug 5 Skp Byg
 15 Eybye Gaardmænd ligel. .... $7\frac{1}{2}$ Skp Rug $7\frac{1}{2}$ Skp Byg
 12 Jenslev Gaardmænd ligel ..... 6 ----- 6 -----

I Anledning af Nyerup Gaardens Afgift til Skolelæreren blev Commiss ponderet følgende

Indtil 1st May 1810 ydede Nyerups Gaarden til Sonnerup Skolelærer kun 7 lpd Høe og 11 lpd Halm; Af Sæd og Ildebrændsel gav den aldeles intet. Anførte ringe Bidrag for Nyerups Gden kde ei undgaae Sogneskolecommissionens Opmærksomhed, især da denne Gaard er det største Avlsted i S. Sogn og staaer for Hkorn 23 T 7 Skp 2 Fk 1 A. Flere Gange forsøgte man at formaae Aastrup Herskabet som Ejer af Nyerups Gden at forøge Bidraget deraf til Skolelærerens Lønning, men mindelig Afgiørelse paa den Ting har ikke været at opnaae.

Anlediget deraf og efter at have tilfulde overvejet denne Sag, har Sogneskole Kmissionen anseet: at N. Gden bør til S. Skolelærer fra 1st May 1810 foruden sædvanlig Høe og Halm aarlig svare $1\frac{1}{2}$ Skp Rug $1\frac{1}{2}$ Skp Byg, 3 gode Læs Tørv forsvarlig el Brænde i Forhold dertil. Denne Ansættelse tilmeldtes under 6^t Marts d.a. Aastrup Godsdes Bestyrer Hr Kancellieraad Grønbek, for af ham paa Herskabets Vegne at vedtages. Men i Steden derfor har han til Komss afgivet hoslagte Skr af 3^e f. M. hvori han yttre at han nærer Haab om at Grosterer Koefoed som Ejer af N. Gden godvilligen vil yde det anførte Bidrag til Skolen, naar han derom anmodes og derhos lovet ikke at forsømme at bevirke dette, hvilket sidste Hr Kancel Rd G. efter gientagne Erindringer fra Skolecommiss. dog ikke hidtil har opfyldt. Desaarsag finder man sig beføjet til herhos at fremsende en Afskrift af den til Godsbestyreren forudviste Kancell Rd G. om Ansættelsen af Skolelærerbidraget for N. Gden afgivne Skrivelse hvorpaa Skolecommissionen udbeder Amtsskoledirectionens Stadfæstelse el. sammes

behagelige Resolution om hvorledes i denne Hseende sk. fholdes. R. & S. S Skole
Komss d 9de May 1811. Aarup - Krog

Da man i Følge dette endnu ikke havde faaet nogen Resol.maatte S. Sk. Komis atter i
Nov. 1811 gjøre paa nye Erindring til Amtskoledirectionen derom og fik under 12^t Nov.
fra Amtsprovst Hertz. Gienpart P. M. I Anl af R & S. Skolecoms Skriv til Amtsdirect af
9^d huius, som herved tilligemed 2^d Bilage tilbage følger undlader ieg ikke, Ifølge Deres
Høivelbaarenheds og Deres Høiærværdigheds Forlangende herved ærbødigst at melde:
At det derudi paaankede Bidrag til Skolelæreren i S. af 3 Skp Rug og 3 Skp Byg for
Aarene 1810 og 11 nu herfra er præsteret, som hoslagde Quitering udviser. Hvad
derimod Ildebrændselet angaaer, da kan samme ikke blive leveret førend enten den nye
Tørv bliver tienlig eller Skov Udvisning skeer til Efteraaret, til hvilken Tid
Skolelæreren i Sonnerup ikke skal blive forglemt. I Øvrigt maa ieg ved Kommissionens
Brev give mig den Frihed at bemærke: At foruden det anførte Høe og Halm til S. Skole
er af Aastrups forrige Ejer leveret aarlig 1 Skp Rug og 1 Skp Byg; At N. Gden maaske
med Hsyn til sit Hartkorn, men neppe med Hsyn til sit Areal som knap udgør 170 Tdr
Land kd fortjene Navn af Det største Avlested i Sognet, hvilket ieg dermed snarere skde
troe maatte tilkomme Trudsholms Hoved Gaard og endelig: at A. at nærværende Eier
aldrig har været anmodet om at forøge dette Bidrag, ej heller nogen mindelig Afgiørelse
desangaaende maa have været nogensinde forsøgt. Ærbødigst C. Grønbek. Aastrup d.
28de May 1811.

Afskriftens Rigtighed vedstaaer

Hertz.

Af ovenstaaende Brev til Amtsdirectionen vil den ærede Skolecomssion see hvad der
herfra er giort for at udvirke det fornødne Bidrag til S. Skole fra N. Gden. Directionen
har paa Grund af dette Brev troet at Sagen var bragt i Rigtighd. Skulde den heri have
fejlet el. videre Foranstaltning fra samme skulde behøves i dette anliggende, da ønskede
ieg at underrettes derom for derefter at kunde indlede Sagen til videre Forhandling.

Roesk. d. 12^t Nov. 1811. Hertz

4. Kapitel om Skolepligtige Børn og Konfirmandere

At Antallet paa skolepligtige Børn er steget meget i de senere Tider indsees lettelig. Den Folkemængde som blant Almuen har tiltaget ved Udskiftning og Udflytning af Fællesskabet og har givet Plads til Boepæl og Næringsvej for mange, har betydelig forøget Ungdommens Mængde. I Forhold til denne Mængde kunde Rye og Sonnerup Sogne, naar deres Børn skulde nyde nogen gavnrig Undervisning gierne behøve et Par Skoler eller 2 a 3 Lærere i enhver af de nu fastsatte Skoler.

Ved de aarlig optagne Mandtaller over skolepligtige Børn har man i de senere Tider kundet ved et Middeltal beregne at der i Rye Sogn var 120 og i Sonnerup Sogn 80-90. Indeler man Skoletiden for disse efter Regl. i 2de Klasser saa ville man med Jobs Taalmodighed og Salomons Visdom end ikke kunde gjøre nogen betydelig Fremgang, fordi Høsten er megen, og Arbeiderne ere faa. Tænker man sig et Antall af 50 til 60 Børn som daglig søgte Skolen og fra den tidlig Morgenstund til den sildige Aften skulde være Gienstanden for en Læreres, daglige, ugentlige, Maanedlige og Aarlige Opmærksomhed og Flid, hvad kan da én Lærer gjøre med saamange - saamange Børn, hvis Siels Evner og Legems Fuldkomheder sætter dem i det første Skoleaar mere i Klasse med umælende end med fornuftige Skabninger.

Den første elementaire Opdragelse fra Faders og Moders Haand er saa ubekiendt og saa aldeles forsømt, at en Lærer i det første Skoleaar har Møje med at lære dem at snakke reent være reenlige og sædelige. Ingen uden den erfarne Mand kan bedst dømme i den Sag, og mine 23 Aar har ofte givet mig Beviser derpaa. Ofte tog ieg deel med Degnen i Rye og søgte at dele hans Byrde, men ieg fandt det sandt: qvem Jupiter odit præceptorem facit. (Den Jupiter hader, gør han til lærer. O.b.) Tænker man sig hvorl. Bonden udruster sine Børn til Skole saa synes Barnets Bestemmelse at være mere Føde for Legm end Siel.

Der seer Du Jens og Sidse med lignende Brødre og Søstre. Indhyllede i Vadmæl, Træskoe, en tyk lodden Hue og store Vandter vrikke disse til Skolen, med en Katechismus og Forklaring i Lommen, og i den ene Arm en stor Madkurv og i den anden Lomme en Ølflaske. Ved Indtrædelsen i Skolen har de endnu ikke den Forstand,

at hilse og være høflig. Med de Jernbeslagne Træskoe hører man dem langt fra at trampe og nu er deres første Tanke at æde el. af et Styke Brød i Lommen idelig tykke med Lectien, naar Læreren vender dem Ryggen. Et krusende Haar, som ofte vidner om en gnavende Indqvartering paa den hele Krop, et broget Ansigt, ureene og fnattede Fingre samt Klæder paa hvilke enten findes Levninger af den sidste Kaal og Suppe el. Ureenlighed af Næsen frembyder Læreren en behagelig Morgenstund. I saadan Stilling træder ~~saadant~~ Barnet ind i Skolen og dersom hans Fader el. Moder har havt nogen Opdragelse, glemmer ikke ~~Barnet~~ det at udføre Forældres Befaling: Kys Haanden og giv Skolemester! Har Læreren nogen Forstand og Opdragelse saa frabeder han sig saadan Høflighed der stundum kan bringe hans Hænder til at klø af Fnæt og Ureenlighed. Han maa nu øve Barnet i at hilse, søge sin Plads og være opmærksom. Det skidne Ansigt og urene Hænder maa han vise Barnet ud for at aftoe. Det brusende Haar maa han lære det af afklippe, og de pialtede Huller at tilstoppe. Med saadanne gientagne Erindringer kommer Barnet hiem og fortæller, hvad Lærerne har foreskrevet, men længe ere disse Erindringer forgieves. Forældrene kan ikke hielpe Barnet til Rette el. holde det til Reenlighed, fordi de ere selv i høj grad smudsige. Ieg har kiendt saal. mange som neppe havde toet Hænder og Ansigt uden en el. 2 Gang om Aaret ved deres Altergang. Hvormangen Fader blev ikke ofte fortørnet paa mig og forbød at hans Søns tykke Gnidrige Haar ikke maatte afklippes, og foregav at Gud havde givet Drengen Haaret og derfor burde det ikke klippes. Skiønt ieg anvendte same Argument imod ham, at Gud lod ham med Gnidder og Udslet ofte minde om at holde sig reen, saa maatte ieg ofte i den Sag tale for stumme Øren. Ieg greb ofte i Nøden til det Middel, at med egen Haand afklippe den ene Side af Hovedet og lod dem med den anden Side gaae uklipped, og derved tvang mange til at fuldføre det begyndte. Hvormange midler maatte ieg ikke bruge for at hindre og hæmme Fnattets Udbredelse hos Almuens Børn. Ofte lod ieg saadanne fnattede Børn sidde afsondrede fra andre, og naar saadant ej frugtede, maatte de omsider udelukkes fra Skolegang. Mangen Fader og Moder fandt sig med dette sidste især fornøjet, da de nu havde Grund til at holde dem hiemme. Vilde ieg bie, indtil de godvillig drog Omsorg for Børnenes Helbredelse, maatte ieg vente længe. Mange vare neppe at formaae paa Fattig Kassens el. Patronens Regning at bruge de anordnede Fnatsalver &c.. Spørger man hvad kan være Aarsagen til at Forældrene ere saa modvillige i Hseende til deres Børns Reenlighed, da vil den der kiender noget til den ringere Klasse af Mske lettelig opdage, at Fader og Moder har intet Begreb om Reenlighed, da begge og gaae i urene og smudsige Klæder og kan altsaa ikke opdage

den største Ureenlighed hos Deres Børn. Ieg har kendt Fædre og Mødre som fra deres spæde Barndom indtil Graahaars Alder har baaret et slemt tørt Fn timer over deres hele Legeme og aldrig bekymrede sig om at blive frie derfra. Ofte maatte ieg ved mine gientagne Paamindelser om Reenlighed, høre af en og anden at det skader ikke, el. at ethvert Menneske skal engang i sit Liv have Fn timer, og naar ieg fremsatte mig selv som Eksempel for dem paa det urigtige i deres Paastand, maatte ieg høre med haanlig Smil: Ja De kan endnu faae det! Har Læreren bragt det saavidt at Børnene ere nogenledes frie for Fn timer, saa er her tusinde Usædeligheder. Ieg vil ikke tale om den idelige Løben af Skole for at lade sit Vand &c., men den uanstændige Maade hvorpaa disse ere vante til inden Forældres Dørre at blotte sit Legeme for hverandre, ofte omkring Skole lægge sin Ureenlighed og midt under disse Forretninger at tygge paa et stort Stykke Mad vidner om de Sædvaner som de fra Forældres Expel har modtaget. Findes Præst og Degn ligegyldige ved udvortes velanstændighed og ikke idelig og daglig advare derom, kan man være forsikret om at de fleste Almue Børn opvoxte til 14 a 15 Aars i mange Uehøviskheder og som ikke til Konfirmation ja maaske ikke i saadanne Børns Levetid kan aflægges, men forplanter sig i 3 og 4de Leed. Begreb om Velanstændighed finder man derfor saa sielden blant Almuen.

Vil Skolelæreren indføre gode Sæder blant saa forvendt og fordærvt Yngel, da maa han ej alene besidde Sindighed og Forstand men han maa selv være et Mønster paa Sædelighed og understyttes af sin nærmeste Foresatte, Præst el. Patronen. Har Skolelæreren ingen Forstand og Sindighed i at læmpe sig efter de forskellige Gemytter saa vil han snart mere nedbryde end opbygge. Er han i daglig Omgang meget ureenlig, præsiderer han i Skolens Katheder med de samme besmurfte Træskoe, han nyelig var i Stalden med, dette lange Skæg, urene Ansigt og Hænder med lange Nægle, og fillede Klæder, saa begriber enhver lettelig at han ej vil el. kan hæmme Uehøviskhed el. fremme gode Sæder. Dog! Hvad kan Skolelæreren med den bedste Villje udrette, naar han ikke understyttes af sine Foresatte. Almuen som fra Slægt til Slægt elsker megen Ureenlighed, vil stedse ansee den Lærer for en Pedant, der paalægger sine Børn at vaske sit Ansigt, Hænder, Been, skylle sin Mund, kæmme Haaret, afklippe det overflødige og have en Klud at snyde Næsen i. Understyttes han derimod af Præsten som ved sine Skolebesøg alvorlig paaser den udvortes Tugt og Reenlighed, da har Skolelærerens Ord saameget større Myndighed. Ja understyttes baade Skolelærer og Præst af en retskaffen Skolepatron, saa har Erfaring lært mig at en hærlig Forandring

tilvejebringes, og saaledes har ieg i adskillige Aar havt den Glæde at see blant 120 Børn ikke over 3 a 4 som vare enten tilbøjelige til Fnat el. nyelig vare befriede derfra.

5. Kapitel

Om de senere Forandringer og Forbedringer ved Rye og Sonnerup Skolevæsen

Længe nok havde man indset at Almueskolerne vare i meget slet Stand, at Lærerne manglede de fornødne Kundskaber og Almue Oplysning gik mere tilbage end frem. Vel var der paa adskillige Steder opretted Seminarier til Skolelæreres Dannelse, men hvorfra aarlig udgik et Antal, som var alt for ringe til afhielp den almindelige Mangel. Faa Skoler vare i den Stand at de kunde lønne dueelige Lærere og tusinde Hindringer lagdes i Vejen for Skolevæsenets Fremme. En kommission blev nedsat for at legge Planer i den Henseende og efter længselfuld Forvæntelse fik man omsider under 10de oct. 1806 et provisorisk Reglement for Almueskolevæsenet paa Landet i Sieland, Fyen, Lolland og Falster.

Dette Reglement var inddelt i 9 Kapitler og forsynet med tredobbelt Bilager nemlig a/ en Instruction for Skolelærerne paa Landet b/ Regler for Sogneskolecommissionen c./ Underretning for Amtsskole Directionen. Med Opmærksomhed læste man dette Reglement, man taledede ofte derom og ikke faa ansaae det for en Umulighed at efterleve samme. Man faldt snart paa at troe, at dette Regl. som saamange andre gode Anordninger blev lagt til Side, især fordi der fra Skolepatroners Side saavel som hos Almuen vilde blive mange Vanskeligheder. Tvende Maaneder hensvandt og man hørte intet om Udførelsen af Regl. indtil under 5te Dec 1806 udkom en Forordning angaaende Amtsprovsters Beskikkelse i Dannemark. Ifølge deraf skulde Herredsprovster afgaae ved vacance el. Dødsfald ifald de ikke forinden fik i Sinde at nedlegge deres Provste Embeder. Amtsprovsterne skulde derimod paa meget fordelagtige Vilkaar have Overopsyn med Almueskoler, Fattigvæseret, Geistligheden og dens Embedsførelse, med Kirker, Præsteboliger &c. &c.

Uagtet Placat af 21de Junii 1794 at Roeskilde Amt skulde legges ind under Kiøbenhavns og dels under Frederiksborgs Amt blev Domprovst og Sognepræst ved Domkirken i Roeskilde Jens Michael Hertz under (NB. Under 10de Martii 1809 har Hans Majestæt resolveret at Amtsprovst Hertz, uagtet Conferentsraad Treschou afgaaer fra Amtsmands Embedet maa blive som Amtsprovst over de Herreder af forrige Roeskilde Amt, der nu ere henlagte under Kiøbenhavns Amt, hvorimod den med den øvrige Deel af Herrederne under forrige Roeskilde Amt bliver at forholde efter Placaten af 2^{den} Sept.

1808) beskikket til at være Amtsprovst for i Forening med Amtmanden Hr Conferentsraad Treshou at overtage de under 5te Dec. 1806 paalagte Pligter.

Fra denne Amtsdirection fik Geistligheden under den ..... Circulair hvori paalegges at gjøre Forslag til en eller toe Bønder som Skoleforstandere i disse Sogne. Paa dette Circulair som indløb just paa en Tidspunct, da Englænderne oversvømmede Sielland, da Bønderne maatte idelig gjøre Kongereyser, Landets unge Mandskaber vare ved Armeen, og Skolerne paa mange Steder vare Vagthuse, Magaziner og Oplagshuse, da de mindste Børn vare uomgængelig nødvendige til manglehaande Landlige Sysler, vovede ieg at gjøre Amtsdirectionen opmærksom paa a/ at daværende Krigeriske Tidspunct i Sielland uden Tvivl var den urigtigste til at udføre Skolereglementet og at det nok var gavnligt at lade det beroe. b/ at Skolepatronen burde vel først anmodet fra Amtets Skoledirection, førend det skeer fra Præsten. c./ at saalænge Grændserne ikke ere afpælede for ethvert Skoledistrict, kan man ligesaalidet udnævne Skoleforstandere som Stedet for Skolebygningens Beliggenhed.

I Anledning deraf fik man under 17de Martii 1808 følgende Svar: I Anledning af ovenmeldte 3de Betænkninger og da det kunde være mueligt, at flere af De HErr Præster, hvis Forslag til Skoleforstanderes Valg endnu savnes vare af samme Meening som H^r Pastor Krog i Rye, saa finde vi det fornødent for samtlige HErr Præster at bekiendtgjøre vor Formeening i den Henseende neml. ad a/ Hans Majestæt har sidst i Dec. f. A. tillagt Amtskoledirectionen Ordre at tiltræde dens Forretninger i Overensstemmelse med det aprob. provis Regl.. Det er altsaa Regeeringen som har bestemt Tiden til Regl. Udførelse. Skulde det ved Udførelsen behøves, at tage Hensyn til Landets Politiske Stilling, da vil det ej udeblive. Endnu ere Tiderne ey anderledes end at Commissioner jo baade kunde beskikkes og afgive de fornødne Oplysninger. ad b/ Dersom Skolepatronen skulde af den anførte el. anden Aarsag vægre sig ved at tiltræde Commissionen efter at være anmodet af Præsten, da har Præsten at indberette det til Directionen. ad c./ Inden Sognets og ikke Skoledistrictets Grændser befaler Regl. 35te § at Skoleforstanderne skulde foreslaaes og paa Grund heraf udbede vi os atter de endnu manglende Forslag snarest muligt tilsendte, da Udeblivelsen af disse nødvendigen hindrer os i at udføre den os tillagte Ordre, hvilket S. T. Hr Provst Heiberg behageligen vilde tilkiendegive de HErr Sognepræster i det Dem betroede Provstie.

Nu skulde det saa være: sic volo &c. (Hoc volo, sic jubeo; sic pro ratione voluntas: Dette vil jeg, således befaler jeg; min vilje skal tjene som grund) og derfor

indsendte (ieg) følgende: Ifølge Amtsskoledirectionens Anmodning til mig om at give Forslag til Skoleforstandere, henvendte ieg mig til Hans Højvelbaarenhed H^r Kammerherre Niels Rosenkrantz som er største Lods Ejer i begge Sogne og følgel. Skolepatron og fik her det Svar: At uagtet han havde ventet at Amtsskoledirectionen i dette og andre Sognets Skolevæsen vedkommende Tilfælde ville have først henvendt sig til ham efter Regl. § 33 pag 33 § 3.a. og 35 § 4.5., saa var han dog ikke uvillig i at antage de af mig foreslagne Skoleforstandere og som herved foreslaaes til Amtsskoledirectionens nærmere Valg nemlig:

1. Møller Peder Hansen Wellerup, boende i Rye By og Sogn er en midaldrende Mand, kunde have bedst Tid til at besøge Skolen, da han ej beskæftiger sig med Mølle el. Avls Bedrift, læser maadelig i Bog, skriver sit Navn paa sin Viis og har voxne Børn.
2. Gaardmand Peder Henrichsen, Udflytter af Jenslev er en ung Mand, læser og skriver taalelig, har smaa Børn, bor 1/4 Miil fra Skolen, idelig hoveriepligtig og vil neppe faa Tid til at besøge Skolen som han burde.
3. Gaardmand Hans Michelsen af Eybye Bye, en midaldrende Mand, skriver og læser godt, af Communitets Godset, hoveriefrie, har voxne Børn og boer mere end 1/4 Miil fra Skolen, vel i Betragtning af Vejens Længde og Mandens Alder ikke kunde flittig besøge Skolen. Af disse 3 behøves ikkun en at udvælges for Rye Skole.

For Sonnerup Skole derimod foreslaaes

- 1./ Gaardmand Jens Larsen, en ung Mand i Sonnerup Bye boende og ikke langt fra Skolen, læser og skriver paa sin Viis som Stævningsmand, har smaa Børn og er hoveriegiørende.
2. og 3. Møllerne Henrich Plambek og H. S. Brun ere begge unge Mænd, har Møllerkundskab og Møller Aand, boe i Vintremølle 1/4 Miil fra Skolen og vil neppe iagttage deres Pligter til Førnøjelse, da de begge som Fattiges Forstandere have viist megen Forsømmelse i deres Pligter.

Resultatet af dette Forslag blev da omsider at Mølleren Peder Hansen Wellerup blev udvalgt som Forstander for Rye Skole og Gaardmand Jens Larsen i Sonnerup for Sonnerup Skole, og til Bevis for deres lovlige Kald blev hver af dem meddeelt et Exemplar af de trykte Oplysninger som Roeskilde Amtsskoledirection maa søge hos Amtets Skolecommissioner, og hvoraf 1 Expl. var meddelt in duplo til Præsterne. Skoleforstanderne som for et Aar siden havde hørt Reglementet fra Prædikestolen oplæse og som i det mindste burde ejet Reglementet for at kiende deres Pligter kunne ikke uden med Forundring betragte disse i Folio paa 2½ Ark brækkede

Sider trykte Spørgsmaale og overlod Besvarelsen deraf til mig alene. Ved at sende disse Oplysninger fik man under 19de Martii 1808 følgende fra Amtsskole Directionen: Ved at melde dette til behagelig Efterretning og videre Bekiendtgjørelse for ved kommende paa hvert Sted fremsendes for hver af ovenmeldte Skoleforstandere 1 Exemplar af de trykte Spørgsmaale som allerede ere De Hrr Præster bekiendte og til hvilke nu udbedes de Respective Skole Kommissioner saavidt muligt bestemte og oplysende Svar; I hvilken Henseende og for at forebygge uforholdent Skrivelser paa begge Sider vi herved maa fremsætte til behagelig Iagttagelse følgende Puncter:

a/ Da Oplysningerne bør gives af en af Skole Commissionens samtlige Medlemmer og derfor ey heller ere ædskede uden af den samlede Commission saa maa Directionen , endskiønt den hverken miskiender den Hensigt, hvori nogle af de Hrr Præster have foreløbig besvaret Spørgsmaalene ej heller tvivler paa at det jo især er Præsternes Iver og Erfaring, som skal ophielpe og fremme Skolevæsenet, dog endnu ansee disse indsendte Besvarelser kun som foreløbig Bidrag til den Oplysning der ved disse Spørgsmaale søges. Og vi maa altsaa ogsaa der hvor Spørgsmaalene allerede af Præsterne ere besvarede, udbede os den samlede Skole Commissiions Svar.

b/ Skulde derimod Præsten el. nogen anden af Skole Commissionens Medlemmer være af anden Meening end de øvrige, da ville vi med Fornøjelse modtage hans separate Betænkning om den omtvistede Punct.

c/ Spørgsmaale af den Natur, at Commissionen bestemt kan besvare dem (I alt Fald efter foregaaende Undersøgelse paa Stedet, Beregning eller deslige) ventes ogsaa bestemt besvarede.

d/ Ogsaa ved saadanne Spørgsmaale, om hvilke Directionen dels efter Sagens Natur dels efter meddeelte Oplysninger selv kan have en Meening f. e. 1, g, 3, l. 6, b, c. f. og saa fremdeles maatte Commissionens Betænkning afgives saa bestemt som muligt, da Directionen ej allene efter Regl. pag. 38, § 2 er berettiget til, men ogsaa anseer det for rigtigt førend Bestemmelse tages at høre anden saglige Syn vedkommendes Meening, hvortil denne Vej er den gienneste. Intet Svar kan derfor udsættes til nærmere Sammenkomst el. Conference med Directionen som ej kan have Sted uden der hvor Sagen ej paa anden Maade maatte kunde afgjøres. Og selv i det Tilfælde maa Sagen dog først ved speciel Indberetning og Betænkning fra vedkommende oplyses.

e./ De Spørgsmaale som paa ethvert Skoledistrict ere anvendelige f 3 a - b kunde hvor de ej ere anvendelige, forbigaaes.

f./ Endelig anmærkes, da adskillige have yttret Tvivl desangaaende, at den Skolepatron, som ikke boer i Sognet, hvor Skolen ligger, ikke desmindre er Skolepatron for samme og at derfor ingen bør udnævnes til at betræde Commiss. ved saad. Skole efter Regl. § 34. som og at hvor Skolepatronen committerer en duelig Mand i sit Sted, behøves dertil ikke Directionens Samtykke og i Tilfælde af Commissionens Misfornøjelse med den committerede forholdes efter Regl. p. 37. § 11. Paa de Steder, hvorfra intet Forslag til Valget af Skoleforstandere er indkommet og hvor altsaa endnu ingen Skolecommission er, maatte dog disse Bemærkninger der tiener til Vejledning ved Spørsmålenes Besvarelse behageligen af vedkommende Sognepræster afskrives til Efterretning for de oprettende Commissioner.

De trykte Spørsmåle, som vare tilsendte Præsterne lyde saal.

Oplysninger

Som Roeskilde Amtsskoledirection maa søge hos Amtets Skolecommissioner

Efter det provis. Skole Regl

I)

1ste §

a./ Om nogen boesiddende Familie i Skoledistrictet har længere end 1/4 Miil til Skolen og hvor mange?

I Rye Sogn findes under Eybye en Gaard og 2 Huse, ligesom 2 Huse paa Bramsnæs, hvilke have over 1/4 Miil, til Skolen i Rye.

I Sonnerup Sogn, under Ordrup Bye findes at Skovfoged Huus ligeledes over 1/4 Miil fra Skolen i Sonnerup.

b. Om alle eller hvilke af disse for nærværende Tid have skole pligtige Børn eller og mindre Børn?

I Ordrup Skovhuus findes 1 a 2 skolepligtige Børn. I de andre Steder ere Børn for smaa.

c. Om disse have nærmere el. bekvemmere Vej til nogen anden Skole uden for Districtet? og hvor langt? dersom det er over 1/4 Miil? Ney!

d. Om disse Familjer have Evne til at bidrage til Skoleløn og anden Skolevæsenets Omkostninger? Ney!

e. Hvorstort Skoledistrictets skolepligtige Børns Antal for nærværende Tid er?

Saavidt et bestemt Antal af skolepligtige Børn nu findes er i Rye Sogn 115 Børn og i Sonnerup Sogn 90 Børn.

f. Om det kan formodes at det vil (f. e. ved nye Huses Opførelse) betydelig forøges el. af anden Aarsager formindskes?

Her er ingen Udsigt til nye Huses Opførelse og altsaa ikke heller til Børnetallets Forøgelse paa den Maade. Formindskes kan tallet ved indtrædende Armod og ved Familjefædres Fraværelse til ... som nu saa ofte er Tilfældet

g. Om det efter Rimelighed antagne Middeltal af Districtets skolepligtige Ungdom er større end at en Lærer kan besørge den vedbørlige Undervisning?

Staar Tallet paa Børnene, der kunde og burde søge Skolen (dersom ikke Hindringer og Efterladenhed satte sig derimod) er angivet at være i Rye Sogn 115 og i Sonnerup 90, saa maa vi overlade til Amtsskoledirectionen at bedømme hvad Forhold der staar til en sædvanlig Lærers Evner.

h. I Tilfælde: at tvende Lærere behøves, skulde da ogsaa behøves 2de Skoler eller kun i nærværende Skolebygning ved Tilbygning el. forandret Indretning forskaffes 2de Læsestuer?

I Rye og Sonnerup bliver 2de Læsestuer, hvis øjensynlige Stykke endog under een Lærer let erkiendes, da de begge ved 2de Dørre staae i Forbindelse med hinand. og kan ikke allene fraskilles, naar Præsten har de ældre Børn for sig, men ved Dørrenes Aabning udgjør næsten en Stue under een Lærer, hvor tillige gives Lejlighed for ældre Børn til Øvelse i Regning.

i. Med hvilken Bekostning kan dette billigst skee? bielagt med Overslag?

Da der i Rye er og i Sonnerup bliver nu indretted 2de Skolestuer, saa kunde vi undgaae at gjøre Beregning og Overslag, som efter nærværende Priser paa Materialer vilde stige til betydeligere Summer end der formodes, at der vilde og kunde fordres af et Skoledistrict i denne Krigens Tid.

II. § 5.

a/ Om der til Districtets Skole have bekvemme Veje og Stier for vedkommende Børn? Ja.

b./ Om det ansees nødvendigt: at anvise nogen nye Skolestie over Mark hvor hidtil ingen har været? Nej.

c/ Om dette kan skee med Grundbesiddernes Samtykke? el. Amtmandens Kiendelse agtes fornøden? Behøves ikke.

III § 4.

a/ Om nogen Deel af Skoledistrictet bør formedelst Vejens Længde el. Ubequemelighed el. formedelst den skolepligtige Ungdoms Antal henlægges til noget Naboedistrict og til hvilket?

Af Besvarelsen til N° 1, a - b - c - d - e - vil Amtskoledirektionen selv behagelig uddrage Svar.

b./ Om ansees fornødent om nogen Deel af Districtet i Forening med Stykker af flere Naboedistricter samles til et nyt Skoledistrict? Kan ikke formodes.

c/ Under hvilket Sogn bør i dette Fald det nye Skoledistrict henhøre?
Behøves ikke.

3de og 4de §§.

d. Hvilke Kirke og Skolebetientere vilde derved tabe? Ingen

e. Hvor burde den nye oprettende Skole opføres? Vides ikke

f. Kan nogen Bygning og Skolejord dertil erholdes efter Plac. af 29de Nov. 1801 og 18de April 1804? Ney.

g./ Haves dertil beqvem Vej fra Districtet? og hvor langt fra de langtfra liggende?
Falder bort ved foregaaende.

h/ Behøves nye Skolestie? Ney.

i/ Kan denne med Grundbesiddernes Samtykke erholdes? Behøves ikke.

k) Summen af Bekostningerne ved den nye Skoles og Inventarers Anskaffelse efter Regl. 49 og 50 §§ bilagt med fornødent Overslag.

Følger af foregaaende med Hensyn til N° 1, - i -

l. Lærerens Løn hvor stor foremenes at burde være?

Vi have megen anden Maalestok for at besvare denne Punct end den som Amtskoledirectionen kan fastsætte, med mindre samme vil dømme efter Degnen i Rye og Skoleholderen i Sonnerup, deres Angivelser for deres Indkomster, hvorved de hidtil have fundet deres Udkomme; lgl. at ville nævne en Pængesum i denne Tid, ville ikke hverken nu el i Fremtiden kunde afgive en nogenlunde bestemt Maalestok.

IV. 49de og 50de §§

a/ Har Districtet nogen Skolebygning?

I Rye er for 4 Aar siden en nye Skole bygget. I Sonnerup bygges nu en i dens Sted som i sidste Oct. afbrændte og faaer nu i alle Dele hensigtsmessig Indretning.

b./ En nærværende Skolebygning i Henseende til Skolestuens Rummelighed Lysning og Inventarier, samt Huusrum for Skolelæreren i den Stand som Regl. befaler.

I Rye er Skolebygningen 3½ Aln høj til Loftet, har 7 Fag i Længden og 4 Fag i Bredden, hvortil findes 10 Fag Vinduer. 4 Dørre. Trækhuller i Loftet, foruden 2de Vandhuse og et Tørvehuus. Degneboligen støder lige til Skolen og giver en ønskelig Beqvemelighed for Læreren. For Børnene er indrettet Pulpeter med Plads til Bøger &c

under samme. På Væggen er en større og mindre sort Tavle, hvoraf den ene er bemalet med hvide Danske og Latinske Alpheter og den anden bruges ved Regnng.

c/ Hvad fattes deri?

I Rye fattes intet og i Sonnerup er den under Arbeide.

d./ Med hvilken Bekostning kunne Manglerne afhielpes for saa vidt de maatte være væsentlige?

Bilag med Overslag. Jeg Niels Rosenkrantz skal sørge for at Sonnerup Skole bliver hensigtsmessig opført og sat i upaaklagelig Stand i alle Maader.

e./ Dersom nye Skolebygning skal opføres, hvor bør den da rettest anbringes?

I Sonnerup bygges Skolen paa den afbrændtes Sted.

f. Med hvad Bekostning kan dette billigst skee?

Skolernes Bygninger er ikke og skal ikke falde Sognene el. Skoledistrictets Beboere til Byrde, saalænge jeg Niels Rosenkrantz er Besidder af Stamhuset Rosenkrantz uden ved Tilkiørsel af Matherialer og Handtlangeres Arbeide.

g./ Da samme Oplysninger maatte gives dersom Skolen bør forlægges hen til en anden Bygning i Districtet hvis nærværende Indretning ikke fuldkommen svarer til denne nye Bestemmelse.

Af foregaaende behøver intet Svar.

V. § 48

a/ Om Districtets Skolelærer tillige er Degn el. Kirkesanger?

Forhen besvaret.

b./ Om han er skikket til at lære Ungdommen? Degnen Rasmus Pedersen Balle har hidtil under Sognepræstens Bestyrelse og Dagl. Tilsyn været en duelig og nyttig Lærer

c/ Degnekaldets Indkomsters Sum saal. som de nu ere bilagt med Specification ?

Degnekaldets Indkomster ere Degnetraver af 384 Td 5 skp Hartkorn

	R	M	S
beregnet til	256		
De af ham selv angivne 553 pd omtrent	12		
29½ slagtet og fedet Gaas er	30		
Af Æg 31 Snese	5		
50 Stykker Ost	8	2	
Høitids Offer og ved Ministerialia	50		

Som Skolelærer er ham tillagt 426 pd Høe og 346 pd Halm	5	1	
Af Ryegaard betales ham	6		
35 Læs Tørv	17	3	
4 Tønder Land Skolejord	20		
Tilsammen	410		

d./ Om disse med Tiden kunde forbedres f. e. ved Accord om Degnetraverne ved Pensionens ophør o.s.v. og hvormeget omtrent?

Forhen besvaret med Tillæg, at her for nærværende Tid ingen Pension svares af Degnekaldet.

VI.

§ 52.

a/ Hvad har Skolelæreren hidtil oppebaaret i Løn af Districtet?

i Skolepenge, Ildebrand, Sæd, Fouraage? Hvor meget i det Hele af hver Sort? og efter hvilken Regel fordeelt paa Beboerne?

	R	M	S
Skoleholderens Løn i Sonnerup er i Penge af Sognets Ungdom og Husfolk	20	-	-
Af Patronen N Rosenkrantz	5	-	-
Lysepenge af Ryegaard	3	2	
D ^o af Stiftsskriveren i Roeskilde	5	-	-
Tilsammen	33	2	-
4 Tønder Rug og 4 Tønder Byg in natura efter Kapit. Takst for 1807 udgjørde	49	2	-
26 Læs Tørv a 3 M	13	-	-
70 Pnd Høe og 72 Pnd Halm	12	-	-
4 Tønder Skolejord	20	-	-
Udgjør =	127	4	-

Han har desuden nogen Godtgørelse af Degnen for at ringe Klokkerne og holde Kirkens Ornamente rene.

b./ Hvad ansees fornødent til Lærers Løn for Fremtiden? i Sæd el. Penge? el. begge Dele?

At bestemme noget i Penge vilde efter vores yttrede Meening ved N° 3. 1. ikke svare til Spørsmålets Hensigt. Naar man vil regne en Skolelærer med Kone og Børn foruden en Tienestepige i det mindste at udgjøre 5 Personer, da anslaaes efter Sædvane 8 Tder Rug, 16 Tder Byg, 1 Tde Erter og i Sulepenge 30 Rdl og naar antag at til Klæder og andre Nødvendigheder udfordres Værdie af 2 Tder Byg, vil man nærme sig Underholdnings og Nødvendigheders Beløb temmelig nøjagtigen. Bestemtere eller i Penge at sige vores Meening vilde kun mislede Amtsdirectionenes Dom, om hvad der egentlig udfordres til Skolelærernes og Familjes Underholdning, da vi med Vished intet nøjagtigere kunde angive.

c./ Hvor højt formodes Skole-Kassens Udgifter at ville beløbe det ene Aar til det andet med Hensyn til Regl. §§ 61 og 62..

Skole Kassens Udgifter formodes at ville udgjøre 9 a 10 Rdl, naar undtages de i Regl § 61,0-4 - § 62 bestemte Udgifter.

d./ Er til Districtets Skole den behørige Skolejord udlagt og indhegnet? Ja.

e./ Hvilke Bidrag ell. Hielpkilder haves til Lærerens Løn, Inventariers Anskaffelse og Skolebygningens Forbedring Henleggelse andensteds el. Opførelse af nye samt Skolekassens under c./ benævnte Udgifter?

Vides ikke, naar undtages den af K.herre Niels Rosenkrantz skænkede Gave til Skolelæreren i Sonnerup 5 Rdl og til Skrive Materialer 3 Rdl.

f./ Hvorledes rapporteres de øvrige Omkostninger efter Reglementets Forskrift?

Da § 53 i Det provis. Regl. foreskriver samme Fremgangsmaade som den der følges ved Fattigvæsenet, saa indsees ingen anden Regel at kunde følges.

VII

§ 53.

a/ Hvor stort er Districtets bidrag til Fattigvæsenet?

Dette vil sees af (G. C Krog) mit for Aaret 1809 til Amtet aflagde Regnskab at være, 94 Skp Rug, 94 Skp Byg og 90 Rdl i Penge.

b./ Hvormange i det Almisselemmer?

For Aaret 1809 var i begge Sogne = 15 Almisselemmer.

d./ Hvor stort dets Hertkorn?

Efter Skattebogen er i Rye Sogn anført = 237 Rdl 4 sk 1 f

og i Sonnerup Sogn = 147 - 1 - . - 1 .

VIII.

§ 56.

- a/ Er der for Districtets Skole nogen speciel Fundats? Ney.
- b/ Hvad er efter samme bestemt til Lærerens Løn og Skolens Vedligeholdelse? Intet.
- c/ Hvorvidt ansees dette tilstrækkeligt? - - - - -
- d/ Hvo bestyrer for nærværende Tid Midlerne? - - - - -

IX.

§ 58.

- a/ Er der i Districtet nogen Degnebolig og tilliggende Jorder som ey behøves til den nuværende el. nye indrettende Skole? Ney!
- b/ Er Boligen købt af den nu værende Beboer? - Ja -
- c./ Er den pantsat? og til hvem? og for hvilken Summa? Rye Degnebolig er pantsat til den geistlige Enke Kasse for 100 Rdr.
- d./ Hvilket var efter de locale Omstændigheder det fordelagtigste at bortleje el. bortsælge disse Eyendomme?
- Da ingen undværlig Degnebolig el. Jord haves, saa falder dette Svar af sig selv. -

X.

§ 46. d.

- a. Er Districtets Skolelærer Embede vacant? Ney.
- b. Hvilke ere de Kaldsberettigede Lods Ejere? Og hvor stort hverts Hartkorn i Districtet?

Kammer Herre Niels Rosenkrantz til Ryegaard, hvis Hartkorn er i

Rye Sogn ..... 237 Td 4 Skp 1 Fk -.-

og i Sonnerup Sogn ..... 145 - 6 - 2 - -.-

- c Hvilke de Uberettigede og hvor stort deres samlede Hartkorn?

Aastrup Gaards Eyer ind.værende Generalkrigscommissair von Schmidsen har i

Sonnerup Sogn ..... 23 Td 7 Skp 2 F 1 Alb.

Communitets Godset ..... 27 - 3 - 1 F 2 -

XI

§ 60 - 4 -

- a./ Gives i Districtet Eyere el. Brugere af Konge el. Kirke Tiende i Districtet?
- I Rye Sogn er Kongetienden tilhørende Duebrødre Kloster, men perpetueret til Ryegaard og bruges af Forpagter Kioldberg til 1st May 1814. Kirketienden tilhører Kammerherre N. Rosenkrantz og bruges nu af Forpagteren.

I Sonnerup Sogn er Kongetienden tilhørende Communitets Godset og bruges nu af Kammerh. N. Rosenkrantz til Aaret 1812.

Kirketiende tilhører Kammerh. N. Rosenkrantz og bruges nu af Forpagter Olsen paa Trudsholm.

b./ Af hvormange Tønder Hartkorn oppebæres slig Tiende?

I Rye Sogn er Konge og Kirketiende hver for sig   237 Tdr 4 Skp 1 Fk   -.-

i Sonnerup Sogn er Kongetienden ..... 145 -   6 -   2 -   -.-

Kirketienden ..... 147 -   1 -   . -   1.-

XII

Regl. Pag. 31. § 31.

a/ Behøves i Districtet et Kirkebud?

For nærværende Tid er Degnen her den som udfører Kirke Budets Pligter

b./ Hvad foreslaaes til dettes Løn? -----

c./ Paa hvilke og hvorledes meenes denne Løn rigtigst at repareres? -----

XIII

Regl. Pag.39. §. 8.

Findes i Districtet nogen Skolelærer, som af Mangel paa tilstrækkelige Kundskaber el. formedelst Alderdom og Svaghed el. af anden Aarsager er uduelig til at vedblive sit Embede?

Degnen i Rye, Rasmus Pedersen Balle er en midaldrende Mand skriver maadelig, regner godt, synger gyselig, har i nogle Aar havt 50-60 Børn daglig i Skolen næsten til alle Aarets Tider.

Skolelæreren i Sonnerup Peder Jonassen er gammel, maadelig i Kundskaber, skriver slet, kan hverken regne ell. synge, men er ustraffelig i Levnet, har Kone og Børn , samt er flittig.

Sogneskolecommissionen for Rye og Sonnerup Sogne d. 8' Marts 1809.

Nu havde man da givet al den Oplysning til Amtsdirectionen som var forlangt og Skolevæsenet blev endnu paa ethvert Sted i det gamle Form.

Skolecommissionen for Rye og Sonnerup troede sig saa meget mere frietaget for nye Omstøbninger i den indvendige Organisation, da den for faa Aar siden havde søgt at gjøre Forbædringer i Methodikken, og tillige havde en midaldrende Degn og en gammel Skolelærer at kiempe med. Imidlertid fik man i det følgende adskillige Cirkeulairer som skulde indskrænke, udvide el. forandre mange dele af det provis. Regl.

Saaledes

Under 16de Julii 1808 blev ved Amtsprovsten gennem Biskoppen meddelt en Kancel. Skrivelse af 28de Junii f. A. i Anledning af nogle Forespørgsler betreffende det all. approb. provis. Skole Regl.

1./ Om Præsten ikke bør indberette Skole og Degne Embeders vacance til Amts Directionen og den som kaldes til Embedet forevise Amtsprovstens Tilstaaelse at have efterseet den kaldedes Beviser, om Alder og Duelighed efter d. 41 og 42 § af Regl. forinden Kaldsbrev kan ham meddeles og Indsættelse til Embedet foretages?

Svar fra Kancelliet under 28de Juni 1908

Sognepræsten skal indberette slige Vacancer til Amtsdirectionen og til Amtsprovsten, hvilken sidste igien haver at tilmelde Biskoppen dette og derhos at tilsende Biskoppen den Kaldedes Beviser, samt naar denne ikke i Følge det all. approb. Skoleregl. 42 § er derfor frietaget og ikke forhen har været ansat i saadant Embede examinere og tage den Kaldede i Eed, hvorefter Biskoppen, som dertil er berettiget kan give ham Kollats.

2 Spørgsmaal: Om alle Degnekald, som blive vacante, forinden den i Regl. 2 §. befalede Plan er approberet, og bør henstaae udbesatte el. blot besættes paa det Vilkaar, at Læreren skal underkaste sig de Forandringer og Indskrænkninger, som der siden maatte udkræves?

Svar

Vacante Degnekald maa i Følge Regl. ikke mere besættes, men naar der til samme er Skolekald og Forslag fra Amtsskoledirectionen efter det all. approb. Skoleregl. til Districters Inddeeling og Skolelovens Bestemmelse ikke strax kan forfattes og indsendes til Kancelliet, kan paa Forestilling derom til Kancelliet, ventes Tilladelse til, at en duelig Person der til interimistisk beskikkes paa de Vilkaar, at han underkaster sig de Forandringer i Hensyn til Indkomster og Skoledistrictet, som nærmere i Overeensstemmelse med det all. approb. Skoleregl. maatte vorde fastsatte.

3. Spørgsmaal: Naar Amtsskoledirectionen i Tilfælde af den tilige med andre Lods Ejere er kaldsberettiget til Skolelærer og Kirkesanger Embede kan begynde at udøve denne Ret?

Svar

Amtsskoledirectionen tilkommer ikke Kaldsrettigheder førend de største Lods Ejere have efter Regl. 46 § Lit A udøvet denne Ret.

4 Spørgsmaal: Hvorledes de tvende sidste Linjer af Regl. 47 § skulde forstaaes? Om Kaldsrettigheden af et nu nedleggende Degnekald skal ansees for lige med 32 Tder Hartkorn?

Svar

Af den til Degnkaldet, Kaldberettiget har i Følge det nævnte Regl. 47 § udelukkende Kaldsrettighed til Kirkesanger og Skolelærer Embedet i det Skoledistrict, hvor Degne Embedet ligger, men i de øvrige Skoledistricter som maatte være i Sognene i Forhold til sit Hartkorn.

5 Spørgsmaal: Om Præsterne og Herregaardene ikke bør bidrage til Skole Bygning og Skoleløn efter Regl. 53 § i analogie med de seneste Bestemmelser om Fattigvæsenet?

Svar

I Følge Regl. 53 § bør i denne Henseendeforholdes som med Fattigvæsenets Udgifters Ligning og at følgelig ogsaa Gaardmænd og Præster bidrage til Skoleløn og Udgifterne til Skolebygningers Opførelse og Vedligeholdelse.

6 Spørgsmaal Om Herregaardes og Præstegaardes Hartkorn i Tilfælde, at disse skulle deeltage i Skoleudgifter ikke bør regnes med til Hartkornet Herregaarden samlet med det den tilhørende Gods, men Præstegaarden med de mindre Godsejere?

Svar

Det følger af det foregaaende, at det omhandlede Hartkorn bør regnes med i denne Henseende.

7. Spørgsmaal: Hvilken den ældste Skolepatron efter Regl. 4 § er, enten i den ældste af Alder el. den ældre i Besiddelse?

Svar

Dermed forstaaes den ældste som Skolepatron.

8 Spørgsmaal: Hvem der skal afgjøre Stridigheder, om det Skolelærerne Tilkommende saasom Tørvs, Høes og Halms Godhed?

Svar

Efter de fastsatte Regler til Iagttagelse for Skolecommisionen §.3. Lit^a A. paaligger det Skolepatronen af have Omsorg for Skolernes Indkomster, men at Vedkommende i

Tilfælde de ikke ved Skolepatronernes Forsorg erholde deres lovlige Rettigheder, haver i denne Henseende at henvende dem til vedkommende Amtmand.

X X X X X

Endnu var ingen Skolecommissioner holdt og fra adskillige Steder givedes utallige Ivendinger mod Regl. Amtsdirectionen maatte efterhaanden søge at hæve disse og for at bringe Skolecommissionerne i activitet fik man fra Amtdirectionen, (Treschow & Hertz:) følgende Promemoria under 17de Sept. 1808. saa lydende:

Da Tiden nu stunder til at de unge lade sig antegne til Konfirmation, og det all. approp. Skoleregl. 23 § befaler, at intet Barn maa antages til Konfirmation, førend Sognets Skole Commission finder at det kan udskrives af Skole, samt at Skoleungdommen skal April og oct Maaned overhøres i Skolecomss. Nærværelse saa blive det efter vor Formeening det rigtigste at den befalede Examen foretages i Landsbyeskolerne, inden Antegnelse skeer til Konfirmation, for at Kommissionerne derved kunde erholde en foreløbig Kundskab om de Børn som ville lade sig tegne til Konfirmation. Derved vil dels kdes sørges for at Børnene i Vinterskolerne øves i de Kundskaber, hvori de staae mest tilbage for at kunde til Konfirmations Tiden udskrives af Skolen, dels ville Kommissionens Medlemmer, hvis største Antal hidtil er ubekendt med Børnenes Meninger og Fremgang til den paafølgende Foraars Examen kunde fælde en sikrere Dom. Hvor det ikke allerede er skeet maatte den i Regl. 7 og 22 §§ befale de Klassification, ved denne Examen indføres. I Øvrigt beroer et paa de respective Kommissioner selv at bestemme Tiden til denne Examen og vil ieg Amtsp. Hertz være Kommissionen forbunden om de ville tilmelde mig Dagen som dertil bestemmes, da ieg skal søge, saavidt Omstændighederne og anden Forretninger tillader at være tilstæde.

X X X X X

At Skolevæsenet endnu fandt mange Vanskeligheder, viser følgende Cirkulair fra Amtsdirectionen under 23 og 25de Feb 1809 saa lydende

Da Amtets Skoledirection allerede tidlig i det forbigangne Aar, paa Grund af Hans Maj: Ordre gennem D. K. D. Kancell: begyndte Arbeidet til Skolevæsenets Organisation efter det all: app Regl: af 10de oct 1806 anmodede de De Herr Sognepræster om at henvende sig til Skolepatronerne i deres Sogne, for i Foreening med disse at gjøre Forslag for i de Regl 33 & 35 §§ befalede Skoleforstanderes Valg og de disse derpaa vare valgte tilsendtes De HErr Præster for hver Skolecommissionernes Medlemer 1 Expl af nogle Spørgsmaale, hvilke Directionen for at kunde fortsætte sit

Arbejde, ønskede med den efter Tiderne og Omstændighederne muligste Nøjagtighed besvarede.

Ved denne Leilighed yttrede vel nogle Præster, at da de ikke efter Regl vare beskikkede til at styre denne Sag, formodede de, Directionen burde derom henvende sig directe til Skolepatronen selv; Men da man ikke troede sig beføjet til at antage denne Yttring for Uvillje fra Præsternes Side og man dermed havde Grund til, (især i Begyndelsen og inden det var afgjort hvo der var første el eneste Skole Patron, at følge den begyndte Tour for Brevvexling med Skolecommissionerne, saa gientog Directionen sin første Anmodning til Præsterne med det Tillæg at dersom nogen Skolepatron ikke skulde antage denne Meddelelses Maade fra Directionen for gyldig, men ønske directe Opfordring, da skulde dette, saasnart man blev underretted derom, blive opfyldt, men fra ingen af Amtets Præster kom nogen saadan Underretning og Directionen havde altsaa Grund til at formode at denne Betænkelighed havde ikke fundet Sted og da tillige Besvarelsen af de tilsendte Spørgsmaale paa mange Steder kunde fordre længere Tid og Overlæg saa kunde selv en noget langvarig Udeblivelse af disse Svar ikke opvække hos Directionen nogen Formodning om det modsatte.

Endelig forløb det hele Aar og endnu fattedes blant Amtets 64 Skoler de fornødne Oplysninger fra 25 Skoledistricter og fra 2 af disse var end ikke indkommed Forslag til Valg af Skoleforstandere. Paa Min (Amtsp Hertz's) Forespørgsel hos Præsterne om Aarsagen til denne Udeblivelse faldt næsten almindel. det Svar at Skolepatronerne havde ej taget sig af Sagen og derfor havde ogsaa Præsten ladet det hvile. Et Svar som dog med Hensyn til Skolecommissionens Instrux, dens 11 §, ikke kan antages for fuld Undskyldning. Kun nogle enkelte Mænd beraabte sig paa forgieves at have henvendt sig til Skolepatronen efter Directionens Anmodning og saaledes er da nu et heelt Aar igiennem Udførelsen af Hans Mjsts offentl bekientgjorte Villje forsinket i bemeldte Skoledistricter dels ved Skolepatronernes, dels ved Præsternes Forsømmelse.

Da Directionen maatte bebryde sig selv Pligtforsømmelse, om den længere taug til denne Uorden saa maa den herved paa det alvorligste opfordre disse Skolecommissioner til at tiltræde deres Forretninger efter Hans Maj allerh Villje. Hvorfor den seer sig nød til at tilføje, at d. Skolecommsr. som endnu i 2 Maaneder maatte uden anmeldt lovlig Grund udeblive med Svar paa de her fra for længst tilsendte Spørgsmaale, maa forvente at ansees med Mulct efter Regl 37 § for den Commissions Medlem, paa hvem Forsømmelsen beroer el i Tilfælde at samtlige Medlemmer af Comssionen ere skyldige, Anmeldelse herom til D. K. D. Cancellie.

Tillige maa Direct. anmærke at d. Hinder i Skolevæsenets Organisation, som udspringer af nuværende Krigs Uroeligheder, Skolebygningers totale Forfald o.s.v. hvilken nogle have anført og muligt endnu flere anseet for lovlig Grund til at udeblive med de ædskede Oplysninger, kan ikke antages som grundet Undskyldning for Udeblivelsen af de Oplysninger som kunne gives. Da mange hertil indsendte gode og hensigtsmessige Besvarelser have oplyst, hvad desuden Sagens egen Natur lærer, at uagtet hine Hindringer er muligt ved fornuftig Overvejelse af locale Omstændighdr at udfinde de for hvert District fornødne og passende Indretninger efter Regl. Forskrift og at altsaa nu kan legges den Plan, som siden til dels efter haanden og under blidere Omstændigheder kan følges. Og da det er Regieringens bestemte Villje at Amternes Skoledirectioner skulle nu og snarest muligt udarbejde en saadan Plan, saa bliver ogsaa enhver Vedkommende forpligtet til at afgive saa snart og bestemt som muligt de Oplysninger el. Betænkninger som Directionen til dette Arbeide maatte finde fornøden.

I Øvrigt vil denne Plan for ethvert Skoledistricts Organisation forinden den herfra indsendes til D. K. D. Kancellie blive forelagt Districtets Skolecommission, og vil derved enhver Vedkommende finde Leilighed til at andrage de efter dens Meening fornødne Forandringer el. Rettelser i samme.

NB. Ovenstaaende Circulair var under samme Dato tilsendt Hr Kammerraad Larsen paa Egholm med Anmodning om han som Skolepatron ville besørge det bekendtgjort for Giershøj, Hyllinge og Lyndby Sogne Skolecommisisoner. Kammerraad Lassen har under 27de ej sendt det til S.T. Hr Kammerherre og Ridder Rosenkrantz til stamhuset Rosenkrantz som Skolepatron for Hyllinge Skole, og til Hr Birkedommer Nørregaard paa Lettreborg som Skolepatron for Giershøj og Forvalteren hos Skolepatronen i Lyndbye.

NB Ved Kancellie Resolution af ..... blev omsider afgjort at Ryegaards Besidder skal være Skolepatron for Hyllinge Skole.

Med Aaret 1809 skulde nu Skolevæsenet indrettes efter det ap. prov. Regl. og de Modificationer som locale og temporaire Omstændigheder ansaae for gavnligt. For at lette de Vanskeligheder som endnu mødte, modtog man under 1st april 1809 fra Amtsprovst Hertz følgende: Om Skoletiden

Promemoria!

Under 25de Martii d. A. har D. K. D. Kancellie tilskrevet saal.: Til Kancel. er fra nogle Amtsdirectioner indkommen Forestillinger, hvori de paa Grund af saavel af Almuens

som vedkommende Skolecommisioners Anmodning have foreslaaet at en Forandring i den 9 §. 2. Cap i det all. ap. Skoleregl. af 10de oct. 1806 maatte ske saal. at hver Klasse af Skolebørnene søger Skolen afvexlende hver anden Dag og forbliver der den hele Dag. I Betragtning af de for dette Forslag talende Omstændigheder, har dette Kollegium i all. Forestilling til Hs Maj. indstillet ”at naar paa noget Sted ønskes en Forandring i den 9 § i det all. ap. Skoleregl. af 10de oct. 1806 saal. at hver af de 2de Klasser af skolepligtige Børn søge Skolen hver anden Dag og forblive der hele Dagen, og Amtsdirectionen tillige med Skolecommissionen ere eenige i at Forandringen er gavnlig det da maatte tillades Amtsskoledirectionen at approbere denne Forandring men at derimod Sagen i de Tilfælde hvor Direction og Sognecommisionen ikke maatte være enige skulde indberettes til Kancelliet, som det allernaadigst maatte vorde tilladt efter Omstændighederne at approbere ell. afslaae en saadan Forandring”. Hans Maj. har derpaa under 10de Martii 1809 all. behaget at resolve saal.: Vi bifalde allernaadigst i et og alt denne Vort Kancellies allerunderdst Indstilling i Henseende til locale og temporaire Forandringer i den for Skoleungdommens 2de Klasser ved § 9. i Skole Regl. af 10de oct 1806 fastsatte Skoletid.

Neppe var denne Bestemmelse afgivet førend man modtog en anden der havde Hensyn saavel til en tilkommende Forening mellem Kiøbenhavns og Roskilde Amt som til den indvendige Organisation ved Protocollens Andskaffelse, Klasseindelingen, og de fornødne Schemata:

Under 29 og 31 Martii 1809 fik man derfor følgende Circular
Endskiønt Directionen for Amtets Skolevæsen allerede har mange og de vigtigste Bidrag til at legge en paa det all. app. Skole Regl. grundet Plan for Skolevæsenets udvortes Indretning i de fleste af Amtets Skoler og skiøndt vi have Grund til at vente lignende Bidrag med det første meddeelt fra de øvrige Skoledistricter saa vil dog derved allene som meldt, tilvejebringes den Plan hvorefter Skolevæsenet vil kunne indrettes, men hvis Udførelse maae formedelst Tids Omstændighederne paa mange Steder og i mange Dele udsattes efter Lejligh. men da den imidlertid allerede under nærværende Omstændigheder vil ved virksomme Skolecommisioners Hielp kunne udrettes meget til at fremme Skolevæsenets indvortes Orden og Drivt, saa anseer Directionen det for en vigtig Pligt, efter at have virket til Planen for den udvortes Organisation, hvad der kunde virkes, ligeledes at vejlede og fordre de Respective Skolecommissioner til den Virksomhed for Skolevæsenets indvorts Drivt, som efter Omstændighederne er mulig. Paa Grund heraf meddeles følgende

I. §.

Ved den i Roskilde Amts Bestyrelse indtrufne Forandring ere Sømme, Woldborg, Ramsø og Tune Herreder henlagte til Kiøbenhavns Amt; og skjøndt der for nærværende Tid gives i dette nye Amt, tvende Amtsprovster er det dog heraf sansynligt, at dette vil med Tiden forandres og at Skolevæsenets Bestyrelse i Amtet som til en Amtmand saal. ogsaa til en Amtsprovst. Derfor da det til ingen Tid kan skade at flere endog under forskiellig Bestyrelse henhørende de Districters Skolevæsen er indrettet efter en Regel, hvilket unægtel. er en af Hensigterne med det aller. app. Regl. af 10de oct 1806, men det endog synes især nødvendigt og gavnligt for de Districter, som staar under Bestyrelse, saa har Directionen troet det fornødent til at bevirke en saadan Eensformighed ved Skolernes indvortes Drift i det gl. og nye Kiøbenhavns Amt, at gøre de Respective Skolekommissioner i overmeldte fire Herreder bekiente med de Indretninger i denne Deel af Skolevæsenet, hvilke man paa det gamle Kiøbenhavns Amt dels allerede har indført og dels har vedtaget at forberede og efterhaanden indføre i Amtets Skoler. I denne Hensigt og med Tillid til Respective Skole Komms og Lærere, at samme Foranstaltninger bliver i disse Herreder, dels efter Mulighed strax iværksatte, dels efter haanden indførte og forberedte meddeles om heri vedtagne Forholds Regler følgende Oplysninger:

Ved enhver Skole anskaffes 3de Protocoller, nemlig a/ en Skolejournal, b./ en Inventari Protocoll og c./ en Embedsbog.

a/ I Skolejournalen, som er indrettet efter hoslagde Schema indføres hvert Halvaar til 1st May og 1st Nov. efter at Examen, Børnenes Opflyttelse, nye Skolebørns Antagelse er forbi, en rigtig Liste over alle Skolebørn i Districtet, ordnede med N^o efter deres Klasser, Afdelinger og Pladser i Skolen, hvilket bestemte N^o ethvert Barn beholder Halvaaret igiennem, saa at Journalen fortsettes i den Tid blot med at anføre Barnets N^o. Ved Halvaarets Slutning, naar Examen skal holdes, indføres i samme Journal en Examens Liste over alle Børnene med deres N^o og fulde Navn med behørrig Rubrikker (efter vedlagte Schema) til Brug for Commissionen ved Examen. Ligeledes bruges denne Journal af Præsten og anden Skolens Foresatte til at antegne deri deres Skolebesøg.

b/ I Inventarii Protocollen indfører Læreren (65 §) Fortegnelse over alt Skolens Inventarium, saasom Borde, Bænke, Hylder, Tavler, Blækhorn, Penneknive og Bøger o.s.v. Dernæst anfører han i det løbende Halvaar med Dag og Datum, hvad Commissionen efterhaanden anskaffer til Skolens Brug. Ved Slutningen af

hver Halvaar reviderer Commissionen alt Skolens Inventarium, det ubrugelige casserees, det brøstfældige repareres, saa at til hver 1st May og 1st Nov. en nye Inventarii Liste kan forfattes og indføres i Bogen.

c./ I Embedsbogen alle Skolen og dens Embede vedkommende Documenter.

2. Ved enhver Skolecommisison (altsaa ved ethvert Pastorat, da alle til et Pastorat henhørende Skoler have en fælleds Skolecommission) anskaffes paa Pastoratets Skoledistricters samtlige Bekostning

a/ En Skolecommissions Protocoll, hvori Commissionens Forhandlinger indføres.

b./ En Skolecasses Regnskabs Protocoll hvori de i Regl. § 63 befalede Regnskaber indføres.

c./ En Document Protocoll hvori alle offentlige Anordninger, Resolutioner, Breve o.s.v. til Commissionen i det mindste udtogsvis indføres.

3./ De tvende Classer hvori Ungdommen efter Regl. 22 § inddeles, indeholde hver toe Underafdelinger og en det paa følgende Maade bestemt, hvad i hver af disse skal læres inden Barnet kan stige op i en høiere Afdeling el. Classe nemlig:

1st Classes

1st Afdeeling indbefatter de yngste Børn paa 6 til 8 Aar.

Disse lære

a/ at kiende Bogstaver, stave, læse i Bog saaledes at de med nogenlunde Færdighed kunde læse

~~i Bog~~ inden de for denne Afdeeling bestemte Læsebøger. f. e. Rasmussens A. B. C., Rønnes ell. en anden saadan Læsebog.

b At bogstavere og stave ud af Hovedet alle ikke alt for vanskelige Danske Ord.

c./ At addere, subtrahere, multiplicere, og dividere ubenævnte Tal, indtil 100 og ved Hjælp af den mindre Multiplications Tabellud af Hovedet at udregne smaa Opgaver i det daglige Liv.

d./ At skrive inogenlunde ordentlig og lydelig Sammenskrift og læselig Skrift efter vanskelige Hænder

e./ De lære uden ad Katechismi 4 Parter og ved Katechisation give nogenlunde Rede for de deri forekommende Begreber og Lærdomme.

f./ Ved passende Forstands Øvelser skiærpes Børnenes Tænke og Dømme Kraft og de fornødneste Bikundskaber bibringes dem.

Efter denne Forberedelse flyttes Børnene omtrent efter tvende Aars Forløb og i den anden Afdeeling af samme Klasse.

2de Afdeeling indbefatter den fra første Afdeeling opflyttet og de nye ankomne som ere disse lige i Kundskaber

Disse lære

- a./ Indenadslæsning i de denne Afdeeling bestemte Læsebøger osom Rochovs Børneven el. Funkes Læsebog for Borgerskolens 1st Deel, samt Werfels el. Thonboes Bibelhistorie med Katechisation over de læste saaledes at de ej allene læse med god Færdighed, men ogsaa gjøre Rede for de deri forekommende Dyder, Laster, Pligter og bibelske Historier
- b./ At bogstavere med Færdighed udaf Hovedet endog vanskeligere Ord.
- c./ At addere, subtrahere, multiplicere og dividere ubenævnte Tal, indtil 100 og ved Hjælp af den mindre multiplications Tabel ud af Hovedet udregne smaa Opgaver i det daglige Liv.
- d./ At skrive nogenlunde ordentlig og tydelig Sammenskrift og at læse Skrift efter ikke vanskelige Hænder.
- e./ De lære uden ad Catechismi 4 Parter og ved Catechisation gjøre nogenlunde rede for de deri forekommende Begreber og Lærdomme.
- f./ Ved passende Forstands Øvelser, skiæpes Børnenes Tænke og Dømmekraft og de fornødne Bikundskaber bibringes dem.

Efter denne Forberedelse flyttes Børnene omtrent efter 2 Aars Forløb op i den anden Klasse.

II. Classes.

1st Afdeeling indbefatter de fra første Klasse indbefattede Børn, og de nye ankomne, som ere dem lige i Kundskaber

Disse lære

- a./ At læse flydende og distinct i de til Læseøvelser bestemte Bøger saasom Funkes lille Naturhistorie og Theologen for Ungdommen Stoud Platovs Jordbeskrivelse for Borger og Almueskoler Bredovs mærkelige Begivenheder af den almindelige Verdens Historie i det mindste til Christi Fødsel
- b. De 5 første Kapitler i den authoriserede Lærebog læres uden ad og gøres Rede i de deri forekommende Lærdomme i Forbindelse med Catechismus. Tillige forbindes hermed Psalmer, dels tyil at indprænte Sandhederne og dels til Hukommelsens Øvelse.

c/ Vejledes til smuk Sammenskrift og at skrive orthograffisk rigtig efter Diktering uden betydelige Fejl samt at læse Skrift endog efter vanskelige Hænder.

d. Regning ud af Hovedet og paa Tavlen, saa at med god Færdighed kan regnes ud af Hovedet ej alt for vanskelige Opgaver af det daglige Liv, samt Maal, Vægt og Myndt reduceres og paa Tavlen regnes de 4 Species.

e./Ved Forstands Øvelse arbeides videre til at forøge de fornødne Bikundskaber og lede til bestemte og rigtige Begreber og rigtige Udtryk.

Saaledes forberedte opflyttes Børnene efter omtrent 2 Aars Forløb til Klassens anden Afdeeling.

2de Afdeeling indbefatter de fra første Afdeeling opflyttede og de nye ankomne, som maatte være dem lige i Kundskaber.

Disse lære

a. Indenadslæsning til fuldkommen Færdighed og med naturligste Tonefald. til de før anførte Lærebøger føjes endnu især en kort Fædrenelands Historie f.e. Munthes el.

Badens og gøres fornuftig Rede for det læste især i Historie og Geographi.

b. Heele Lærebogen og Catechismus, med dertil passende Psalmer.

c. Skønskrivning og Retskrivning fuldendes og anføres til at opsætte sine egne Tanker f.e. Breve i god Stil, at opsætte en Regning o.s.v. samt i at læse Skrift efter alle Slags Hænder.

d. Regnes med Færdighed ud af Hovedet som og paa Tavlen de 4 Species og Regula de tri med Brøk.

e. Forstands Øvelse fortsættes især til at befordre de for den tilkommende Landmand almeennyttigste Kundskaber, hvorved kan bruges f.e. Provst Høegs Bog om Landvæsenet, Abildgaards Viborgs el. anden Dyrelægers Afhandlinger om Huusdyrenes Behandling og Pleje o.s.v. for saa vidt de ere bestemte Lægmand til Veyledning.

II.§.

Ligesom det i Begyndelsen er sagt at disse Foranstaltninger ere i hine Herreders Skoler, dels allerede indførte, dels vedtagne til efterhaanden at indføres og opfyldes, saaledes indseer Directionen at nærværende 4 Herreders Skolecommissioner endog med den beste Villje ikke overalt el. paa éngang kan indføre denne Undervisning og Orden i deres Skoler. De væsentligste Hindringer deri ere:

a/ Nogle Skolelærere mangle den fornødne Dannelse el. Evne til adskillige af de anførte Undervisnings Gienstande.

b./ Den nærværende større og ældre Skoleungdom, som har maattet savne successiv Vejledning til disse Kundskaber, ville seent el. aldrig kunne opnaae dem.

Vi troe i den Henseende at burde tilraade:

Hvor Læreren ej er skikked til at undervise efter denne Plan bør man lempe sig efter Omstændighederne og som Regl siger pag 36 hellere paalegge saadanneferre Ting at undervise i end lade dem undervise i det de ikke forstaae. Hvorhos dog tillige maa tages Hensyn til Regl 43 § og Slutningen af 48de § samt Side 39. §.8. at ikke ganske uduelige Lærere taales, men foreslaaes efter Omstændighederne til Afgang med Pension.

b./ Hvor duelige Lærere haves vil den foreskrevne Forbedring bedst udføres ved at begynde de yngres Undervisning efter den her lagte Plan og saaledes indføre den hele forbedrede Undervisning efterhaanden som disse planmæssig underviste Børn stige op i en højere Klasse el Afdeeling.

c./ Børnenes uordentlige Skolegang (denne betydelige Hinder i Klassernes planmæssige og efter en vis Regel fremskridende Undervisning) saavelsom de andre mindre betydelige Hindringer saasom Forældres Ulyst og Mishag, Mangel paa Bøger, Tavler o.s.v. ville Kommissionerne ved at følge Regl. finde tilstrækkelige Midler imod..

d Til de yngres Dannelses efter foranførte Plan og altsaa til des hastigere Opnaaelse af det tilsigtede Maal vil det redelig være særdeles gavnligt og fornødent de paa saa mange Steder forsømte Sommerskoler fra dette Aars 1st May sættesog holdes i tilbørlig Gang efter Regl 8^d & 12^t.§.§. Vi kunde derfor ikke noksom anbefale de Respective Skolecommissioner at sørge for at disse Sommerskoler strax sættes i tilbørlig Gang, samt med al Kraft at vaage over at de holdes og søges paa tilbørlig Maade.

III §.

Som en paa Grund af det foregaaende uopsættelig Pligt anbefales det derfor alle Skolecommissioner

a./ Paa de Steder hvor det ikke allerede er skeet efter foregaaende Prøver at inddele ethvert Skoledistricts Børn i tvende Klasser.

b./ At anskaffe for Skolekassens Regning de fornødne Protocoller, Bøger, Tavler o.s.v.

c./ At ordne efter Regl. Side 36 med en hensigtsmæssig Plan Skole Undervisningen for tilstundende Sommer.

d/ At bekientgiøre især fra Prædikestolen efter §.16.at der i Følge det Kongel. all. app. Skoleregl af 6^t oct 1806 vil nøje blive paaseet straffede.

e./ At Skolecommissionens Medlemmer efter Regl. Side 33, ved deres jævnlige Skolebesøg overbeviser sig om saavel Læreres som Børnenes stadige Flid

f./ At de lade sig forelegge de i Regl. Side 36 befalede ugentlige Fortegnelser over de Børn som have forsømt Skolen for at overveje hvorvidt disse el deres Forældre bør straffes

g./ At de i deres maanedlige Forsamlinger efter Regl. Side 35 nøye giennemgaar Skolejournalerne for at bemærke Lærerens Flid og ordentlige Fremgang efter Undervisnings Planen samt undersøge Aarsagen til de Forsømmeliges Udeblivelse og at fortfare efter § 16 med de strafskyldige

IV. §

Da Commissionerne vist nok med os indsee Vigtigheden af de i Regl. 23^d § befalede halvaarige Examinere, hvilke under deres rette Brug kunde tjene til baade at vedligeholde Orden i Undervisningen og Flid hos Børnene og Lærere, og tillige sætter Skolens Foresatte istand til at forehøre Undervisningens Fremskridt og Mangler i enkelte Skoleaar og i det hele, og at veye de forskellige Skolers Værd med hinanden, saa vilde de ogsaa indsee Grunden til følgende Forandringer disse Examina vedkommende

a./ At i det mindste Commiccionens Medlemmer ere derved overværende.

b./ At ethvert Barn særskildt prøves i enhver af de Undervisnings Gienstande, hvori det sidste Halvaar er blevet undervist.

c./ At Prøven anstilles dels af Præsten, dels af Skolelæreren over det som Præsten paa Stedet opgiver, samt at examinere i, hvorved Læreren tillige faaer Lejlighed at legge for Dagen, hvorl. han selv har forstaaet og for Børnene forklaret det opgivne.

d. At Commissionens Medlemmer som Tilhørere og Dommere anføre i den af Læreren forud forfattede Examens Liste den Karacteer, som Barnet efter aflagt Prøve i enhver Deel har fortient. Efter hvilke enkelte Karakterer Commissionen ved Examens Ende uddrager en Hoved Karakter for hvert Barns Kundskaber og bestemmes da tillige en Hoved Karakter for dets Sædelighed i det forløbne Halvaar efter Journalens Udvisende og Lærerens Vidnesbyrd.

e./ Strax efter Examen bekientgiøres for Børnene i Commissionens Overværelse de Hoved Karakterer, ethvert Barn har faaet og den Plads, det for Fremtiden skal søge i Skolen.

f./ Skolelæreren udskriver af Journalen, denne Examens Liste hvilken Afskrift opslaaes i Skolen og bliver der, indtil næste Examen.

g. En Afskrift deraf følger med de Indret beretninger som Commissionen efter Regl. Side 36, hvert Halvaar skal tilstille Amtsskoledirectionen.

V §

Da mange af de Hrr Skolepatroner el. deres Befuldmægtigede have Patronatet for flere Skoler og nogle endog boe langt fra de dem vedkommende Skoler, saa at dels Skolernes Mængde, dels Patronens Afstand fra Skolen maa give hans saa Svigt fornødne Deeltagelse og Medvirkning til Skolevæsenets Fremme yderst byrdefuldt ja under visse Omstændigheder umulig, og da derved tillige den fornødne Communication mellem Amtsdirectionen og de enkelte Skolecommissioner især herfra bliver vanskeligere og vidtløftigere idet at Brevvexlingen som efter Regl. Side 35, § 5. bør modtages og besørges af den som har Frosæde i Commissionen ofte maa føres paa flere Miles Omveje fra det paagiældende District, saa troer Skoledirectionen paa saadanne Skoledistricter, hvis Patron ey boer i Sognet at burde anvende Regl. 34 §. Vi anmode derfor de Respective Skolepatroner som ere i ovenmeldte Fald, at de forinden med vedkommende Sognepræst, vilde snarest mulig indkomme med Forslag paa den i Sognet boende Grundejer/ el. i Mangel deraf Forpagter el. Fæster, som formodes bedst at kunne medvirke til Skolecommissionens Øjemed for at denne kan af os i tvivlsomt Fald efter D. K. D. Kancellies erhvervede Resolution udnævnes til at indtræde i Skolecommissionen.

VI §.

Hvor Skolens Brøstfældighed maatte gjøre Skolegang farlig eller umulig, bør saadant ufortøved afhjelpes, men hvor dette ej strax kan afhjelpes , som medens det skeer bør efter Mulighed sørges for et passende locale til midlertidig Skolehold.

Schema

Hvorefter Skolejournalen føres

N N. Amt

N N Skolejournal

Fortegnelse

Paa alle til N. N. Skole henhørende Skolebørn fra 6 Aars Alder fra 1st May /el.

1st Nov Aar 18_____ inddelt i 2 Klasser

1st Klasse

N ^o	Børns Navne	Alder	Nemme	Forældres og Husbonders Navne
	<u>2^d Afdeling</u> <u>Drenge</u>			
1.	NN	9	ypperlig	Gaardm.NNS – hiemme
2	NN	10	god	Hmd NNS – hiemme
3	NN	8½	forsømt	Indsid NNS – tjener Gdm N N
	<u>Piger</u>			
4	NN	11	maadelig	Gdm NND – hiemme
5	NN	7½	ypperlig	tiener Gd NN
6	NN	9	ret god	Gd NND – hiemme
7	NN	8	meget forsømt	Gd NND – tiener Gd NN
	<u>1st Afdeeling</u> <u>Drenge</u>			
8	NN	9	ret god	Gd NNS – hiemme
9	NN	10	maadelig	Gd NNS – tiener Gd NN
10	NN	11	ypperlig	Indsid NNS – tiener NN
	<u>Piger</u>			
11	NN	12	meget forsømt	Husm NND – tien Gd N
12	NN	11	god	Indsid NND – tjen Gd N

13	NN	13	maadelig	Parcellist NND – hiemme
			<u>2^d Klasse</u>	
	<u>2de Afdeeling</u> Drenge			
1	NN	14	meget forsømt	Gd NNS – hiemme
2	NN	19½	maadelig	Indsid NNS – tiener NN
3	NN	15½	god	Husm NNS – hiemme
4	NN	13	ypperlig	Gd NNS – hiemme
	Piger			
5	NN	12	maadelig	Husm NND – tiener NN
6	NN	14	meget svag	Indsid NND – hiemme
7	NN	19	godt	Gd NND – hiemme
8	NN	14	meget forsømt	Husm NND – tiener NN
	<u>1st Afdeeling</u> Drenge			
9	NN	11	maadelig	Husmd NN – hiemme
	Piger			
10	NN	12	forsømt	Gdm NN – tiener

Ved forestaaende Schema maa iagttages at den

1./ Tvende Gange neml. 1st May og 1st Nov forfattes et af Skolelæreren

2./ At enhver Klasse har sit løbende N^o i begge Afdeelingen fortsat.

3./ At samme N^o og Klasse siden anføres saaledes i Skolejournalen

Skolejournal for Ugen fra 2de May til 8^d ej

1 Klasse

Aar 1809.

Børnenes Nummer	Ugedage						Sædelighed	Anmerkninger
	1	2	3	4	5	6		
2 ^{de} Afdeeling Drenge								
N ^o 1	1	½	1	1	½	½	sædelig	
2	1	½	-	1	½	½	sædelig	N ^o 2 forsømt 1 dag og undskyldt med at maatte passe sin Søster
3	1	½	1	1	½	½	ligeledes	
Piger								
N ^o 4	-	-	-	-	-	-	usædelig	forsømt hele Ugen uden at anmelde Aarsag
5	1	½	-	1	½	½	sædelig	forsømt 1 Dag for at ride til Roskilde
6	1	½	1	1	½	½	usædelig	straffet efter ~~Rel~~ Anord (?) § 22 for Uordentlighed med at komme for sildig
1 st Afdeeling Drenge								
N ^o 7	1	½	1	1	½	½	sædelig	
8	½	-	-	-	-	-	-	hiemvist som fnatted

9	-	-	1	1	½	½	sædelig	anmeldt som syg i 1½ dag
Piger								
Nº 10	1	½	1	1	½	½	sædelig	
11	1	½	1	1	½	½	-	
12	1	-	-	-	-	-	usædelig	anmeldt syg
13	1	½	1	1	½	½	usædelig	straffed efter Regl. § 28 for at komme for sildig
O.S.V.								

2 Klasse

Aar 1809.

Børnenes	Ugedage						Sædelighed	Anmerkninger
Nummer	1	2	3	4	5	6		
2 ^{de} Afdeeling Drenge								
Nº 1	-	½	-	-	½	-	sædelig	
2	-	½	-	-	½	-	usædelig	straffed efter Regl. pag 31 for Slagsmaal
3	.	½o	-	-	½o	-	usædelig	straffed ved at komme for sildig
4	-	½	-	-	½	-	sædelig	
Piger								

Nº 5	-	½	-	-	½	-	sædelig	
6	-	½	-	-	½	-	sædelig	
7	-	-	-	-	-	-	-----	forsømt uden at anmelde nogen Aarsag
1 st Afdeeling Drenge								
No 8	-	½	-	-	½	-	meget sædelig	
9	-	-	-	-	-	-	-----	forsømt begge Dage for at arbeide for Husbond
10	-	½	-	-	½	-	sædelig	
Piger								
Nº 11	-	½	-	-	½	-	sædelig	
12	-	-	-	-	-	-	usædelig	forsømt uden Forældrenes Viden og Villje, og straffed
13	-	½	-	-	½	-	sædelig	
14	-	½	-	-	½	-	-----	
O.S.V.								

Et o betegner at være kommen for sildig. Tirsdag og Fredag ere efter Regl. for første Klass.beg(ynd)ende med ½ Dag fdi de 2 Formid om Ugen er for 2 Klasse

Skoleundervisningens Beskaffenhed i May 1809.

1 Klasse

Børnene underviste i

a/ Læse inden i f.e. Funkes Læsebog fra pag 1-20

fortælle med ordentlig Sprog og god Tone de bedste Fortællinger samt gjøre Rede for de deri forekommende Begreber, Dyder og Laster eller at læse inden i f. e. Wertels el. Thonboes Bibelhistorie fra pag 1-40 fortælle ordentligen det læste og gjøre Rede for Indholden deraf.

b. At bogstavere ud af Hovedet vanskeligere, d.v.s. flerstavelles Ord.

c./ Som Forstands Øvelser at definere alle Slags Redskaber, Værktøj, Kar, Meubler o. s. v. rigtig benævne alle deres Dele og Brug.

d At addere, subtrahere, multiplicere og dividere ud af Hovedet Tal fra 70 med dertil passende Hovedregnings Exempler.

e./ At skrive Sammenskrivt, enkelte Linjer.

f./ I Katechismus, de 8^e første Bud.

g./ At læse Skrift.

1ste Afdeeling. Børn undervises

a./ At bogstavere, d.v.s. læse inden i A.b.c., d.v.s. Rønnes Læsebog fra pag 1-11

b./ At bogstavere udaf Hovedet et lille Enstavelses Ord, 3, 4, 5, Bogstaver.

c./ At addere, subtrahere smaa Tal, fra 1-20

d./ At skrive paa Tavle Grundtræk el. Bogstaver.

e./ Som Forstands Øvelser at benævne de udvortes Dele af det menneskelige Legeme og deres indbyrdes Stilling.

f./ Som Sprogøvelse, at udsige tydeligen vanskelige Ord, samt ordentligt, tydeligt med egne Ord og god Evne at fortælle smaa Historier som Læreren først har fortalt.

---

2 Klasse

2de Afdeeling Børnene undervises i

a / At læse inden i N.N.Bibelhistorie, fra pag N-N, samt at gjøre Rede for det læste

b./ Lærebogen fra pag N-N med tilhørende Psalmer N^o N^o

c./ At skrive Sammenskrivt saavel efter Forskrivt som efter Diktering

d Hovedregning og Tavleregning

e./ Sang

1st Afdeeling. Børnene undervises i

a/ Indenadslæsning og Bibelhistorie

b Lærebogen fra pag N-N med tilhørende Psalmer

c./ Sammenskrivt efter Forskrivt

d. Hovedregning

e./ Skriftlæsning

f./ Sang.

NB. En saadan Efterretning om Skoleundervisningens Beskaffenhed og Fremskridt i hver forløben Maaned indføres i Skolejournalen ved Slutningen af hver Maaned, strax efter 4 Ugers Journal og fortsættes derefter i Journalen igien.

Examens Liste

Til Brug ved Skole Examen, den N. oct. el. N. May. N. Aar

N ^o	Børnenes Navne	Inden ads Læsning	Uden ads Bogsta vering	Hoved reg- ning	Skriv- ning	Cate- chis- mus	For- stands Øvelse	Hoved Character for	
								Sæde- lighed	Kund- skaber
	2 Afdeeling Drenge								
1	N N	m godt	m godt	m godt	godt	m godt	godt	usæd.	m godt
2	N N	godt	godt	maadl	godt	godt	godt	sædl	godt
3	N N	godt	godt	maadl	maadl	maadl	maadl	sædl	maadl
	Piger								
4	N N o.s.v.	godt	maadl	maadl	maadl	slet	slet	usædl	slet
	<u>1st Afdeeling Drenge</u>								
5	N N o.s.v.	godt	godt	m godt	maadl	godt	godt	sædl	godt
	<u>Piger</u>								
6	N N o.s.v.	maadl	maadl	slet	slet	maadl	slet	usædl	slet

NB   En saadan Examens Liste til Brug for Commissionen ved Skole Examen indføres i Journalen ved Slutningen af hvert halv aar, naar Skole Examen skal holdes, og indrettes paa samme Maade for begge Klasser.

Saaledes syntes nu Skolevæsenet i Almindelighed som i disse Sogne i Særdeleshed at være efter de anførte Cirkulaire og Promemorier nogenledes organiseret. Endnu opkastedes der dog mange Vanskeligheder i Henseende til Skolegangens bekvemmeste Inddeling. Mange Skolecommissioner syntes heri at forklare Regl. Ord saa nøye at en Bonde ikke kunne have Hjelp af sine egne Børn endog i den for Landmanden travleste Pløje og Sæde Tid. Andre derimod lod Skolegangen overlades til sin egen Skiæbne, og derved fandt mange Fader og Husbond altid Lejlighed til at holde Børn fra Skolen. For nu at hæmme disse Vanskeligheder fik man fra Amtsdirectionen under 30^t aug og 2de Sept. følgende Bestemmelse for

Skolegangens bekvemmeste Inddeeling

Pro Memoria!

De fra adskillige Skolecommissioner i Amtet fremsatte, saavel mundtlige som skriftlige Forespørgsler om Skolegangens bekvemmeste Inddeeling med Hensyn til Landmandens Tarv i de forskjellige Aarstider have givet os Anledning til at forelegge de samtlige Respective Skolecommissioner følgende Forslag, som allerede i det gamle Kiøbenhavns Amt ere vedtaget og med Nytte fulgt:

Forslag

Til nærmere Bestemmelse for Børnenes Skolegang i Almueskolerne paa Landet i Overeensstemmelse med Regl. og den Kongl. Resol. af 10de Martii 1809

1. §

Efter de fire Aarets forskjellige Tider inddeles Skolegangen i 1. Winter. 2. Foraar. 3. Sommer og 4. Efteraars Skolegang

2. §

1./ Winterskolegangen regnes fra omtrent medio octob^r til omtrent medie April d.A., fra den Tid da den travleste Efteraars Pløjning er til Ende, indtil Foraarspløjningen stadigen begynder; I denne Tid (den beleyligste for de større Børn, som den formedelst slet Weyr og Føre ubekvemmet Skolegangs Tid for de samme Børn) søge hele 2^{den} Klasses Børn

3½ Dag ugentlig nemlig Tirsdag, Torsdag og Fredag baade For og Eftermiddag, samt Løverdag Formiddag. Derimod søge hele 1st Klasses Børn Skolen 2 Dage om Ugen, nemlig Mandag og Onsdag baade For- og Eftermiddag for at repetere hvad de have lært om Someren.

§ 3.

Foraars Skolegangen regnes fra omtrent medio April indtil Slutningen af May d. A. fra den Tid, da Foraars Markarbeide stadigen begynder indtil Markerne ere tillagdede. I denne Tid (da Regl. tillader de Børn der bruges ved Markarbeidet Frihed fra Skolen) fritage hele 2^{den} Klasses Børn og saamange af 1st Klasses Børn som virkelig bruges ved Markarbeidet fra at søge Skolen. Hvorimod alle de øvrige Børn af 1st Klasse der ikke bruges ved Markarbeidet skal søge Skolen hver Dag baade For og Eftermiddag da denne Tid med disse Børn især de nu paa denne Tid i Skolen nye ankomne Børn over 6 a 7 Aar kan gjøre megen Fremgang

§ 4.

Sommer Skolegangen regnes fra omtrent Slutningen af May til Begyndelsen af August, da Kornhøsten begynder. I denne for de smaa Børn langt behageligere Skolegangs Tid end for de større tjenstdygtige Børn, søge 1st Klasses Børn Skolen 3½ Dag ugentlig, nemlig Tirsdag, Torsdag og Fredag baade For og Eftermiddag, samt Løverdag Formiddag. Derimod søge 2de Klasses Børn Skolen 2de Dage neml. Mandag og Onsdag baade For og Eftermiddag for at repetere hvad de have lært om Vinteren

§ 5.

Efteraars Skolegangen regnes fra Slutningen af August til omtrent medio octob. d. A. fra den Tid, da de 4 Uger efter Regl.tilladte Høstferier ere forbi og indtil den travleste Efteraars Pløjning er til Ende og Vinterskolegangen igien begynder. I denne Tid (da Regl. atter tillader de Børn, der bruges ved Markarbeidet, Frihed fra Skolen) fritages ligesom om Foraaret hele 2de Klass Børn og saamange af 1st Klasses Børn som virkelig bruges ved Markarbeidet fra at søge Skolen. Hvorimod alle øvrige Børn af 1st Klasse, der ikke bruges ved Markarbeidet søge Skolen hver Dag baade For- og Eftermiddag

§ 6.

Paa det at Børnene i Sommerskolegangs Tiden selv de Dage, da de skal søge Skolen, kan være deres Forældre behielpelige med at vande og flytte Kreaturerne paa Marken, ikke allene Morgen og Aften, men ogsaa om Middagen, saa bestemmes Skoletimerne i Skolegangs Tiden fra Kl. 7 til 10 om Formiddagen og fra 1 til 4 om Eftermiddagen. I Foraars og Efteraars fra 8 til 11 om Formiddagen fra 1 til 4 om Eftermiddagen. Vinterskolegangs Tiden fra Kl 9 til 12 om Formiddagen og fra 1 til 3 om Eftermiddagen efter Dagens Længde.

§ 7.

Som tilladeligt og ustrafværdigt Forfald til Skoleforsømmelse antages i Almindelighed Børnenes Sygdom, Konge-Staffet og Hoverie Rejser samt ufremkommeligt Veyr og Føre om Vinteren. I øvrigt maa det overlades til Skolecommissionen at bedømme, hvorvidt skoleforsømmende Børns i Journalen anmeldte Forfald kan paa Grund af særegne Omstændigheder kvalificere sig til Fritagelse for Mulct. Børn som forsømme Skolen uden at have for Skolelæreren anmeldt deres Forfald til Anførelse i Journalen, bør betragtes som uden gyldigt Forfald forsømmende og mulcteres.

§ 8.

Da der i adskillige Skoledistricter findes for Tiden et ikke ringe Antal af gamle og forsømte Børn, der efter deres Alder burde henhøre blant 2^{den} Klasses Børn, men som formedelst deres ringe Kundskaber ere henførte til 1st Klasse. Og da disse gamle forsømte Børn (hvis Skoleundervisning bør indskrænkes til de til Konfirmation allernødvendigste Kundskaber, Indenads Læsning og Christendom efter Lærebøgerne, uden af dem at kræves Regning, Skrivning o.s.v.) ere i Almindelighed fattige og benende Børn der ikke kan undværes fra Husbondens Tieneste saamange Dage om Ugen som der om Someren fordres af 1st Klasses Børn, saa var det maaske raadeligt, for saa snart som muligt at forhielpe disse gamle og forsømte Børn til Konfirmation, at tage dem, naar deres Antal var i det ringeste 8 a 16 om Someren for sigselv allene 2de Formiddage om Ugen, paa det at Skolelæreren destobædre kunde paadrive deres Indenadslæsning og Christendom til Konfirmation, men ligsom denne midlertidige Indretning kun finder Sted, hvor der for Tiden findes saadanne gamle forsømte Børn, saa ophører den ogsaa naar Skolen er befriet fra dem ved deres Konfirmation.

Da vi ikke skiønner rettere end at Skolegangen paa denne Maade læmpes saavidt efter Bondens som efter Børnenes Tarv og at de væsentligste Hindringer som

Landbrug el. Aarstiderne maatte legge for stadig Skolegang ere derved hævede, saa formeene vi, at disse Regler ville med Nytte kunde følges overalt i Amtet. De Skolecommissioner, som heri ere enige med os, ombedes strax at indføre denne Orden i deres Districters Skolegang, Men skulde nogen Commission imod Formodning have Indvendinger el. Forandringer af væsentlig Vigtighed at fremsætte i denne Sag, da ville vi med Fornøjelse modtage sammes Betænkninger i denne Henseende.

o - o - o - o - o - o

Under 27de Dec. 1809 fik man fra Amtsprovsten følgende

Pro Memoria!

Om Indberetninger og Examens Lister

Af de hertil indkomne Indberetninger og Examens Lister erfares at nogle Skolecommissioner formeene at naar der findes Examens Lister behøves ej at indgives Indberetninger andre igien finde kun et Explar af disse og atter andre sende slet ingen. Jeg maa altsaa herved melde at ieg ikke kan fritage nogen fra de Pligter som Regl. befaler og at følgelig de som sende Examens Lister maa tillige sende de halvjaarlige Indberetninger in duplo; de dermed som sende disse enkelte ville behage at tilstille mig endnu en Afskrift af de allerede indkomne og for Fremtiden sende dem in duplo, da de giennem Amtsdirectionen skal fremlegges Kancelliet. De Skolecommissioner hvorfra endnu ikke er indkommen hvordan Indberetningen el. Examens Listen maa ieg herved have ombedet at sende disse det snarest muligt.

A^o 1810

Den 6^t Feb. har Amtsprovsten tilskrevet saaledes: P. Memorie under 27de forrige Maaned har Biskoppen tilskrevet Amtsprovsten følgende: Ifølge en mig tilskrevet Skrivelse fra D. K D. Kancellie har det allernaadigst behaget Hs Maj. un der 11^t d. M. iblant andet at resolve saaledes: I øvrigt ville vi all. have befalet at samtlige Præsster i vor Rige Danmark aarlige til Provsterne og disse igien til Biskoppen indsende Fortegnelse over den af dem til Konfirmation antagne Ungdom affattede efter et Schema saaledes at enhvers Navn Alder og Fødested deraf kan sees” Ved at communicere Deres Højærhds denne allerhøist Resol. maa ieg altsaa have dem tjenstligst ombedet at de ville behage snarest inden 6 Uger fra Konfirmationens Dag at tilstille mig saadanne her befalede Schematiske Fortegnelser. Paa Grund heraf maa ieg udbede mig saadanne Lister tilstillede til den foran befalede Tid.

Under 17de Feb. fik man fra Amts Directionen følgende

P. M.: om aarlige Indberetninger

Ved de hertil indsendte halvaarlige Indberetninger fra Amtets Skoler have vi med Fornøjelse erfaret den Velvillighed hvormed Kommissionerne havde søgt at samle alt hvad der var forefaldet af Vigtighed i Halvaaret og hvad der kunde lede til at kiende og overskue Skolevæsenets Tilstand i deres Virkekreds, men tillige har Sammenligningen mellem de enkelte Indberetninger viist at man ikke allevegne har været af lige Meening om hvad der kan henregnes til det vigtige og hvad der kan forbigaaes. Vi havde derfor, uden dog at ville binde Kommissionen til en vis Form i deres Indberetninger troet det rigtigt at opgive hvad vi især ønske os underrettet om ved Halvaarets Indberetninger nemlig

I. I Henseende til Ungdommen.

1/ Hvor stort det skolepligtige Børns Antal har været i Halv Aaret, samt naar deri har været betydelig Forskel, Aarsagen til denne.

Hvor stor Skoleforsømmelse i Halvaaret har fundet Sted, nemlig Børnenes Antal sumarisk efter den kortere el. længere Tid de har været borte fra Skolen f.e. 2 Børn forsømt hver 1 Dag et Barn forsømt 1 Uge. 6 Børn borte i 3 Maaneder o.s.v. Dog henregnes hertil kun de Forsømmelser som Kommissionen selv har anseet for ulovlig, da derimod de enkelte Lovlige Udeblivelser ikke anmeldes og de almindel. f. e. ved Lærerens Sygdom el. Død Skolens Reparationer, smitsomme Syge el. deslige sumarisk meldes efter Tiden, hvorvidt har været. Ved de strafværdige Forsømmelser kan tillige meldes, om noget usædvanligt skulde være forfaldt ved Mulcter ved Mulcternes Inddrivelse el. Overhovedet noget som røbede Modvillighed hos Forældre el. Foresatte og fordrede Øvrighedens Opmærksomhed og Foranstaltning. Og skulde saadant uopsætteligt allerede forhen være anmeldt og berigtiget da erindres det dog kortelig.

II. Angaaende Undervisningen.

1./ Hvilke Lærebøger i ethvert Fag bruges, hvorved kan, naar ingen Forandring er skeet i Halvaaret beraabes paa ældre Anmeldelser.

2./ Hvi Skole Ungdommen gjør fortrinlig Fremgang eller især staaer tilbage, samt hvorvidt dette kan tilskrives Læreren ell. andre Aarsager.

3./ Om nogen af Børnene undervises i sieldne Fag saasom Historie, Geografie, Instrumental Musik. Naturhistorie, ympling el. deslige.

4./ En Gienpart til halv aarets Undervisnings Tabel.

III. Angaaende Examen.

1./ Hvormange Børn siden forrige Halv Aars Examen ere udskrevne af Skolen.

2./ Hvormange ved Skolens sidste Examen ere udskrevne af Skolen.

3./ Om nogen af disse el. de tilbage blivende have vist udmærket Duelighed og Kundskab.

4./ Examens Listen efter det allerede bekiendte Schema, hvilket maatte behagelig følges, da Oversigten af Skolernes indbyrdes Forhold bedst kan skiønnnes , naar denne Liste og de givne Characterer indberettes for alle Skoler efter en Regel. Skulde nogen Kommission ønske Forandring i dette Schema , da modtage vi med Fornøjelse dennes Forslag i denne Henseende

IV. I Henseende til Læreren.

1./ Hans Stavn og Alder. om han er Student. Seminarist eller Lægmand.

2./ Om han har Medhielper og hvem.

3./ Om Medhielperens Duelighed. Embedsflid og øvrige Forhold.

4./ Om nogen Forbedring i hans Kaar er forefaldet eller kan og bør søges.

V. I Øvrigt give de halvaarlige Indberetninger Kommissionen Lejlighed til

1./ At give fornødne Vink og Forslag til speciel el. almindelige Forbedringer, som Erfaring maatte have gjort dem opmærksomme paa.

2./ At anmelde Skolebygningens og Inventarii Tilstand, Skoleveyens Forbedring el. Anlæg

3./ Ledsage den i 64/70 § befalede Extract med fornødne Oplysninger.

VI. Endelig anmærkes at de Skolecommissionens Indberetninger som altid bør indsendes in duplo, skal legges til Grund for Directionens Indberetninger til Kancelliet og det ene Exemplar skal dertil indsendes saa ønskes disse Indberetninger hertil indsendte præcise til den bestemte Tid først i Juni og først i Dec Maaned for at der kan have Tid til Brevvexling med Kommissionen om det ved enkelte Poster skulde behøves forinden Directionen afgiver sin Indberetning til Kancelliet

=====

Da alle de Forskrifter som paalegger Skolelærere legger mange Hindringer i Vejen for Skolevæsenets Fremgang, og der endnu ikke gives Lejlighed til at pensionere saadanne uduelige Subjecter har det K. D. Cancellie under 6^t Feb. givet følgende Forslag

P. M.: Om at danne gl. uduelige Skolelærere

Under 20de Feb har Biskoppen tilskrevet Amtsprovsten følgende

”Fra D. K. D. Kancel. er mig under 6^t Feb tilskrevet saal.

Det vil neppe være Tvivl underkasted at de Kundskaber som det efter det for Sielland og flere Øer all. approb.provis Skole Regl af 10^d oct. 1806 dens 43 §, i det mindste skulde fordres af de følgende Skolelærere paa Landet, vel ikke ere af meget vidtløftig Omfang, men man kan dog med Vished antage, at mange, om ikke den største Deel af de nu værende Skoleholdere ikke have hine i 43 § fordrede Kundskaber og Færdigheder. Imidlertid vil det dog være meget haardt om slige maadelige Skolelærere, naar der i Hensyn, i Flid og Forholdet i øvrigt intet var at udsætte paa dem, skulde afskediges uden Pension og det vilde upaatvivlelig paa de fleste Steder blive for byrdefuldt for Skoledistricterne at udrede saadan Pension tilligemed de Bekostninger, Skolevæsenets nye Organisation ville fordre. Forsaavidt som muligt at afhielpe disse Mangler og paa det at saadane Skoleholdere kunde bibringes den efter Omstændighederne fornødne Uddanelse har Kancell. om denne Sag nedlagt en all. Forestilling for Hs Majestæt.

Det har derpaa behaget allerhøieste samme at befale: at Biskopperne saavel skivtl. som især paa deres Visitatser skulde opmuntr de Præster i Herrederne og Amterne, som af Provsterne og Biskopperne kiendes at have meest Nidkierhed og Iver for Skolevæsenets Fremme som største Duelighed og bedste Gave til at danne de Skolelærere, der ikke have nydt Undervisning paa Seminariet.

Ved at tilmelde Deres Høiærværdighed denne allerhøjeste Resol. maa ieg tillige have dem tjenstligst ombedet at De ville ved givne Lejlighed og paa den mest passende Maade at forberede Udførelsen af denne Hs. M. saa velgiørende Hensigt, indtil ieg sættes istand til paa mine Visitatser at aftale og foranstalte det videre fornødne i Overeensstemmelse dermed”

Paa Grund heraf anmodes Præsterne behagelig at melde Amtsprovsterne om der i deres Pastorat findes slige udannede Skolelærere, som formodes ved Præsternes Vejledning og Undervisning at kunde bringes videre i Duelighed, samt hvorvidt de (Præsterne) selv have Lyst og Lejlighed til at begynde paa dette.

I Forbindelse med dette Forslag fik man under 17de Sept. tilsendt en trykt Afhandling i 8^{ve} paa 9 Antal Lollands og Falsters Biskop, P O Boisen og I. Saxtorph Prof. og Lærer paa Joenstrup Seminarium i Sielland, hvori fremsættes i Hvorledes kunde de Skolelærere som ikke ere seminaristisk dannede, men have Lyst og Anlæg forhielpes til større Embedsduelighed? efter Hs Kongl. Maj. all. Befaling udgivet og trykt paa Seminarii Fundats Bekostning 1810.

Under 8de Martii 1810 fik man fra Amtsprovsten følgende

P. M. Om Skoletiderne

Under 24de Feb. 1810 har D. K. D. Kancellie tilskrevet Amtsskoledirectionen saaledes: Til Kancelliet er indkommet Forslag om at der foruden den ved H. all. Resol. af 10de Martii f.A. givne Tilladelse, at de 2de Klasser af skolepligtige Børn maa søge Skolen hver anden Dag endnu maatte skee en Forandring i de den 8de § af all. app. Skoleregl. for Almueskoler paa Landet bestemte Skoletimer for Eftermiddags Undervisningen om Sommeren, saal. at disse fastsette at skulde være fra Kl. 1-4 istedet for at de efter Regl. skulde være fra 4-6, især paa Grund af at Bønene, ved saal. at komme tidlig hiem, endnu kunde være Forældrene el. Husbonderne behielpelige med i en el. anden Hus- og Mark-Gierning m. v. Det har behaget Hs Maj. efter Kancelliets herom all. giorte Forestilling under 12^t d. M. at resolve saal: Vi ville all. have tilladt at Amtsskoledirectionen naar de derom med Sognecommissionen er enige, maa bestemme saadanne Forandringer i de daglige Skoletimers Berammelse som efter ethvert Steds locale Beskaffenhed ansees mest hensigtssvarende, dog at ingen Afkortning skeer i det Timetall, som efter det provs. Skole Regl. daglig skal anvendes til Børnenes Undervisning. I Tilfælde hvor Amtsdirectionen i Henseende til førnævnte Bestemmelser ere af ulige Meening med Sognecommissionen ville vi all. have vort Kancellie bemyndiget til at approbere el. forkaste de forskiellige Forslag. § 9 i F. 29^d Jul 1814

Circulaire om Mulct for Børn Udeblivelse fra Examina

Fra Amtsskoledirectionen blev under 24/26 May 1810 sendt følgende

Fra en Amtscommission i Amtet er indkommet blant andet det Spørgsmaal om de Forældre, som afholde deres Børn fra Skolen paa de Dage da Examen holdes, bør ansees med større Mulct, end den, som Kommissionen kan diktere? Da dette Spørgsmaal kunde opstaae i flere Skoeldistricter saa meldes herved til behagelig Efterretning for samtlige Amtets Skolecommissioner at naar saadanne Forældre idømmes den høieste Mulct som Regl. bestemmer 8 s dagl. og Barnet som ikke mødte til Examen, sættes nederst i sin Afdeeling, saa troe vi Regl. Bydende opfyldt i denne Henseende, ligesom ogsaa denne Straf neppe vil forfejle den tilsigtede Virkning.

Under 24de oct. 1810 blev af mig i Skolecommissionens Navn og efter fælleds Samtykke indgivet til Amts Directionen følgende Spørgsmaal

P. M. om Sognefogders Rettigheder ved Skolerne

Det kunde maaske paa flere Steder være Tilfældet, ligesom i mit Pastorat at Sognefogderne havde mange Ulejligheder i Anledning af Skolevæsenet da de efter ældre Anordninger og Vedtægter dels have Tilsyn med de aarlige Reparationer paa Skolebygninger og dels maa opkræve Skolelæreres ringe Løn &c. og for saadan Umage beregne sig selv Frihed for at levere Skoletørv, Skoleløn &c., og denne Udgift for Skolelærerens ringe Levebrød synes at være ubillig, saa meget mere, da Skoleforstanderen paa de fleste Steder bruges og kunde fremdeles bruges til saadanne Skolevæsenet vedkommende Ulejligheder uden mindste Udgift.

Sogne Kommissionen for Rye og Sonnerup Skole, kan ved at være opmærksom paa ovenmeldte Tilfælde ikke undlade at gjøre Amts Skoledirectionen et Spørgsmaal: Om Sognefogderne for Eftertiden bør være fritaget fra at svare Skoletørv, Skoleløn af deres Tienstfolk og beregne sig selv nogen Godtgjørelse for de Ulejligheder, Skolevæsenet kunde foraarsage og om ikke Skoleforstanderne for Eftertiden kunde være pligtige til uden Betaling at have Tilsyn med de aarlige Reparationer paa Skolebygningen, være tilstæde og paasee at den leverede Skoletørv er forsvarlig, indkræve Skoleløn og til en bestemt Tid aflevere samme i Kommissionens Nærværelse til vedkommende Lærer? Det synes billigt, at disse som i øvrigt ikkun ere Stakkemænd¹ i Skolerne ~~Kommiss-kunder~~ kunde have noget derved at forrette og at Sognefogderne, som for resten har nok med mange andre Ting at have Tilsyn, kunde fritages for et Arbeide der paa de fleste Steder forrettes meget maadeligt. Skolelærere vilde heller ikke føle noget Afsavn i den ringe Indkomst som ellers er dem tillagt. I Tilfælde at Amtsskoledirectionen ikke heri kan give nogen bestemt Regel, Resolution man for Eftiden maatte følge

Til Svar derpaa følger

Deres Velærværdighed har i Kommissionens Navn under 24de oct. d. A. forlangt Amtsdirectionens Bestemmelse angaaende følgende Poster:

a/ Om Sognefogderne for Eftertiden bør være fritaget for at svare Skoletørv, Skoleløn af deres Tienstefolk eller beregne sig selv nogen Godtgjørelse for de Ulejligheder Skolevæsenet kunne foraarsage?

---

¹ D. e. høstarbejdere

b./ Om ikke Skoleforstanderne kunne være pligtige til uden Betaling

1./ At have Tilsyn med de aarlige Reparationer paa Skolebygningen?

2./ At være tilstæde og paasee at den leverede Skoletørv er forsvarlig?

3 at indkræve Skolelønnen og til bestemt Tid at aflevere samme i Kommissionens Nærværelse til vedkommende Lærer?

Til Giensvar herpaa meldes

ad a/ Efter Regl. 53de §. skulle Skolevæsenets Udgivter udredes af Sognets samtlige Beboere paa lige Maade som for Udgivterne til Fattigvæsenet ved Regl. af 5^t Julii 1803 § 35 er fastsat. Da der nu ikke i sidstnævnte Bud er tilstaaet Sognefogderne nogen Forhøielse enten for deres egen Person el. for deres Tienestefolk, saa kan ey heller Fritagelse tilstaaes dem el. deres Folk for at bidrage efter Ligning med andre Sognets Beboere til Skolevæsenets Tarv. Og da intet Tilfælde er os bekiendt, hvor Sognefogderne for Fremtiden kunne paa Embeds Vegne have Ulejligheder at paatage for Skolevæsenet undtagen da, naar de af Øvrigheden beordres til Udpantning for Skolevæsenets Tilgodehavende, for hvilke Forretninger de ere berettigede til at beregne sig Godtgjørelse af den skyldige efter Anordningerne, saa ville de ikke heller af saadan Aarsag kunde beregne sig nogen Godtgjørelse af Skolevæsenet.

ad.b.1 og 2. Det omspurgte kan med god Grund ud af de Sogdenes Skole Kommissioner foreskrevne Regler § 3, c og bliver derfor unægtelig Skole Forstanderens Pligt.

ad.b. 3 Det er efter ovenmeldte Regler § 2. samtlige Skolecommissioners Medlemmers Pligt at drage Omsorg for at Læreren nyder den Løn ham tilkommer Men deraf følger ikke at Kommissionen skal lade denne Løn opkræve til Læreren hos saadanne, som paa hans Forlangende uvægerlig og til rette Tid betale hvad de bør. Og Directionen finder sig ikke beføjed til at indgaae til D. K. D. Kancellie med Forslag til en Forandring som den i Spørsmålet tilsigtede, der ikke er analog enten med Lovene el. med Maaden, hvorpaa andre Embedsmænd have deres Indkomster og desuden neppe som almindl. Regel ville være gavnlig. Hvor derimod, som i nogle Districter er Tilfældet Skolecassen har paataget sig en vis aarlig Afgift til Læreren som den altsaa tiligemed sine øvrige Udgivter maa repurtere paa Sognets Beboere, der bør Skolecommissionen med Skoleforstanderen lade opkræve ogsaa disse Indtægter, hvilke da leveres til den Skolepatron som fører Regnskabet og som ved Regnskabets Afleggelse afgiver Rigtighed for Indtægternes rette Anvendelse. Ligeledes er Skolecommissionen berettiget til, naar Læreren anmelder, at nogen lovlig Indtægt ikke til rette Tid er ham betalt da ved Skoleforstanderne at lade vedkommende advare om mindelig Betaling

inden den skrider til en Anmeldelse for Amtet efter Regl. 54. § at udvirke Restancens Udpantning.

Kiøbenhavn d. 8 Dec. Roeskilde d. 6^t Dec 1810. Hauch. Hertz.

Under 6^t April 1811 er fra Det K. Danske Kancell tilskevet Amtsskoledirectionen saal.

Om: Skolelæreres anstændige Lønning

Af de hertil fra Amtsskoledirectionerne i Følge den 2 § i det all. ap. pr. Regl. for Almueskolevæs. i Siælland m. fl. Øer af 10de 8^b 1806 hidtil indkomne Planer til Skoledistricternes Inddeling og til Skolelærernes anstændige Lønning har Kancel. erfaret at Amtsskoledirectionerne have i Henseende til Skolel. Løns Bestemmelse havt forskellige Grundsætninger og været af forskellige Meeninger.

Da Kancel. ansaae det for en Sag af megen Vigtighed at saavel Skolelæreren maatte erholde et til alle Tider, saavidt muligt, passende anstændigt og tarveligt Udkomme, uden at dog de, som dertil burde yde de fornødne Bidrag, alt for meget skulde bebyrdes, som og at Enhed overalt i Hs Mjst danske Statter kde tilvejebringes i denne H.seende, saa fremsatte dette Colleg i deres Skr. af 30 8^b f.a. til samtlige Skoledirectioner de Grundsetzer de ansaae vigtigst at tage til Følge til Øjemedets Opnaaelse.

Efterat have imodtaget samtlige Amtsskoledirectioners i denne Anl. afgivne Betænkninger har Kancel. udførl. foredraget denne Sag for Hs Maj. og derfor tillige all. indstill. at Kancel. maatte bemyndiges til at anvende følgende Grundsætninger i Hseende til Skolel. Løns Bestemmelse:

- 1./ At i Almindl. Landbyeskolel. Lønning bør bestemmes til 6 Tde Rug og 10 Td Byg s. levers in natura samt 25 Tder Byg der betales efter forig. Aars Kap. Taxt foruden anordnet Skolejord, Fourage og Brændsel, dog at det maa være Kancel. tilladt efter Omstændighederne at fastsætte en noget høiere el. lavere Indtægt for dem:
- 2./ At til ethvert Forslag til disse Skolelærers Lønning bør, efter rimel. Beregning, opgives hvad de nu værende Indtægts Kilder nemlig Degnetraver, Offer og Accidentser m. v. beløbe sig til; hvilket for Fremtiden skal tiene til Regel, saal. at ikkun det manglende af Skolelønnen vilde blive at ligne paa Sogdenes Beboere:
- 3./ At disse Bestemmelser ikkun skulde bringes til Udførelse paa de Steder, hvor Degnekaldene ere ledige og efterhaanden som de blive det

Det har dfor allernaad. behaget Hs. Maj. under 9de f. M. at resolve saal.
”Vi ville allernaadigst have vort Kancel. bemyndiget til at anvende indbemeldte all.
underdst foreslaade Grundsætninger ved Bestemmelsen af Skolelærers Løn ”Hvilket

Kancel. ikke undlader herved tjenstligst at tilmælde Dem til fornøden Efterretning og Iagttagelse ved de i Følge det nævnte Skole Regl. 2 § udarbeidende Planer til Landsbye Skolelærernes Lønning.

Ved at cumunicere de ærede Kommissioner forestaaende maa vi tillige have dem anmodet om efter disse Grundsætninger at udarbeide en Plan til Skolelæreres Løn m.v. i deres District som vi ønske os tilsendte for efter Regl. 2 § at kde blive forelagt Det K. D. Kancel. til Approb. At forslaget maa vise de nu havende Indkomster, hvoriblant Degnetraven skal som den for Tiden oppebæres og at Lysepenge, som herefter tilfalde Skole Kassen og Græsnings Penge, hvor de finde Sted, i stedet for Skolejord samt den mulige Fordeel af Skolejorden ikke tages i Betragtning for den tilkommende Løn ligesaalidet som Fourage og Ildebrand vil behageligst skiønnes uden videre Erindring. Forslagende bedes indsendt om 14 Dage el. i det seneste 3 Uger.

Moltke   Hertz

Under 6te April 1811, er ligel. fra D. D. Kancel. til samtl. Amtsskoledirectioner og Stifts Øvrigheder skrevet saal:

Om Laan til Jordlodders Opkiøb og Skolers Opførelse.

Efter Kancelliets derom allerundst giorte Forestilling har Hs Maj under 3de d. M. behaget at resolve saal.: Vi ville allernaadigst have vort Kancel.bemyndiget til, af offentl. Stiftelsers Midler at tilstaae vedkommende Skoledistricter, der maatte ønske saadant, et Laan til anordningsmessige Jordlodders Indkiøb for Skolelærere, naar Samme ikke paa and. Maade kunne erholdes end ved Kiøb, saavelsom og til de fornødne nye Skolers Opførelse el. til de nu Værendes anordningsmessige Udvidelse og Forbedring; hvilke Laan blive at tilbagebetale i 28 Aar med 8 pCent aarl. i Rente og Kapital Afdrag”

Om Forslag til Skolelæreres Lønninger.

Efter Kancel.Skriv af 6^t Martii 1811 saavels. Amts Directionens Cirkul. 16 April og 9de Julii skulde Skole Kommiss tilstille A. Direct et Forslag om de de endelige Bestemmelser af Skolelæreres Lønninger inden 14 Dage og i Mangelse at mulcteres efter Regl. og for i Forsømmelse i Kommiss. Pligt § 11²

Under 17de Feb 1812 har Amtsskole Directionen skrevet saal.

om Skolekassens Indtægt

Saa fornødent som det er til at opnaae den gavnlige Hensigt af Skolevæsenets forbedrede Indretning, at Skolen søges ordentlig, og grundig og ordnetl. Undervisning gives, saa vist er det ogsaa, at hverken Skoleggen el. Undervisningen kunde vorde, hvad

de bør være, dersom der findes betydelige Mangler ved Skolernes Locale el. fornødne Inventarier. Dfor er i det alh. ap. Regl. f. Askol. i 49, 50, 61 og 62 § givet Regl. for Skolestuers Inretg. samt Inventariers saavels. Bøgers, Tavlens og Skrivemats Anskaffelse; og det er i de S og Skol. Komss fskrevne Regl. 10 § paalagt disse ogs. at paasee disse Fskrivters Opfyldelse. Da de fleste af disse Bekostger sk. bestrides af hvert Dst Skol Kss, men de øvrige af Dst Beboere saa var det fnødet at have ethvert Skdistricts Grændser fastsat, førend der kd føjes Anordninger i Foranstaltg f. hvert Dists Skole Locale, Inventarier og det dermed fbundne Regskab f Skole Kassen. Dfor skjønt af Amts Skole Kommsser have med roesværd. Nøjagthd aflagt Regskab for de dem vedk. Skole Kasser, har Drect dog hi troet sig beføjet til at beholde disse Regskaber eft de i Regl forskev Regler førend det paa den i samme Regl. bestemte Maade var endl. afgjort, hvad der henhørde til de Regnskbet henhørende Skdistrict og de til Regnskbet Repartitioner, alts kd have Rets Kraft og Lov bestemte Grændser, Dette er Aarsagen, hvorf. Ditrect hidtil ikke har decideret de den tilsendte Sk Regnskber, endskiønt den med Fnøjelse har af disse erfaret vedk. Kommss Virkshd til ogsaa paa denne Maade at lede den gode og nyttige Skolesag til Modenhed. Men da det nu er lykkedes os at faae adskill af Amtetsskol.dist endel. Organisation bestemt og vi haabe i det løbende Aar gdsd at kd bringe dette Arbeide til Ende; saa bl. det ogsaa en Følge at vi overalt hvor Plan f Skoledst Størrelse og Læreres Løn er approb, maa fordre Regl Bydende ang. Skole Regskb nøjagt efterlevet. Og skd de fra slige Dst os tilstillede Regskaber bl. anordningsmssig behandlede. Obste om at diss Skole Komiss hvis virks Deeltagelse vi tildels maa takke for at anderl. Plan her kde legges ogsaa i Regskabets Nøjagthd og præcise Fremsendelse ville vedbl. at virke til det gode Maal, maa allene gjøre dem opmærks paa 2de Indtægts Klder for Skole Kss hvilke mul. kd med dennes gode Omhu bl. rigere end de hidtil have været. Denne er den Kollect s. e. forord 23 Jan 1739 Art 31 sk indsamles 2 Gge om Aaret neml. Fastel. S.og S. e. Michelsdag efter forug Opmuntring fra Prækestol S. i forvejen. At denne Indtægts Kilde hidtil paa de fleste Steder har været ringe maa vel i det Hele ikke tilskrives Sognefolkes Ligegyldighd for Skolevæsenet, uden forsaavidt denne igien kd have været grundet i Skolevæsenets Forfald. Men de forbedger og den fasthed Skvæs p Landet nu har vundet; at de flere brave Mænd, til hvis Omsorg det nu er betroet, at Skolelærerens bedre Fberedelse og den deraf flydende heldigere og øjensynl. gavnligere Virksomhd; af alt dette tør man dog ret haabe at Præsten ved den forudskikkede Opmuntg baade vil finde og vække mere Interesse f.e Sag der naturl. har alle Forældres fftige og alle retsmd Borgeres Ønske

for sig. Vi tør derfor haabe at denne Koll. der efter vor Mening bedre indsamles ved at ombære en Tavle end ved at udsætte et Beken ikke i Ald. vil bl. ubetydel., naar Optgiet paa samme Dag gientages. Tavl. ombæres af Skfstander selv og disse tillige med Skolens øvrige Værger ved eget Expel opmuntre til Gavmildhed. Den anden Kilde er den Tavle, s. efter samme Lovsted ombæres i Kirkerne paa Landet ved alle Brudevielser, Barnedaab og Begravelser. Denne er vel ikke i det al. ap. Regl. alm. befalede men dog ej hel. ophævet og vil vel af de samme Grunde som ovenanførte kd. væntes mere indbringende, at lade denne sidste Indtægt indsamle i Huset ved Giestebudet saal. s. allerede p. flere Steder er brugel, da see vi intet som med Føje kdes indvindes derimod. Endl. troe vi ogsaa at burde henvende de æred. Komss. Opmærksomhed til de saakaldte Lysepenge af Kirkerne. Disse have for største Delen hidtil været tillagt Lærerne, men tilfalde nu hvor Skoleplan efter Regl. er approb., Skole Kasserne. Efter Pl. af 29de Ap. 1740 betales de med 5 Rdl. af hver Kirke og er vel heri ingen Forandring f. gaaet. - men af de hertil indkomne Beretninger fra Amtets Skole Komss. kd. det ikke tydeligt skønnes om ogsaa hvert Sogns Skoler erholde forholdsmæssig Deel af denne Afgift. Dette vil alts. ved Skoleregnskaberes Affattelse behag. opserveres oplyst; og, hvor det skdes. befindes anderl. vil betimelig. sørges for at forskaffe Skol. Kass. ogs. i den Henseende sin fulde Ret. I øvrigt betiene vi os af denne Lejlighed til at erindre de ærede Komss. om at efter Regl. § 64. skal med Skole Regskbet følge en summarisk Extract af samme.

Kjøbeh. Am. Sk. Koms. 17 Feb. 1812. Moltke. Hertz

Om Skole Comissionernes Underskrift

Da det hender undertiden at Indberetninger, Forstillinger, Erklæringer, Regnskaber og dslige fra Amtets Skole Komss. udfærdigede Documenter indløbe hertil blot underskrevne af en Mand paa hele Skole Kom. Vegne og dette baade er stridende mod Hsigten af Sk. Kom. Oprettelse og kdes i Ansvars Tilfælde foranledige adskillige Ubehagel., saa finder Directionen det fornødent at anmode de samtlige Sk. Koss. om at paasee at alle deslige Documenter, førend de hertil indsendes forsynes med Underskrift af i det mindste 3 af Koms. Medlemmer, da de ellers. det Tilfælde allene undtaget, som i de Sk. Lovs. forskrevne Regl. § 11 omtales, blive anseete som private Meddelelser.

Kjøbh. A. Sk. Direct. d. 24 Feb. 1812. Moltke. Hertz

Om Skoletørv i Steden for Brænde

Amtsskoledirectionen har under 16de Julii 1812 bestemt følgende Regulativ angaaende det Forhold hvori Skoletørv bør leveres til Skolerne i de Districter s. ey kdes udrede de reglementerede Favne Brænde, bl. herved for Skoledist. Roesk. Amt følgende:

For hver Favne Brænde leveres

- 1./ Af Skiære Tørv a/ bedste Bonitet, sort og haard ..... 40 Tønder
b/ ringere, god, sortbruun, men noget blød . ..... 50 Tønder
c/ endnu ringereblød Blaartørv ..... 60 -----

Dog modtages denne sidste Sort kun der hvor Sognene der selv have Tørveskier, ikke have bedre, men hvorimod Græstørv aldel. ikke modtages

- 2./ Af ælte Tørv a/ allerbedste Bonitet ..... 25 Tønder
b/ mindre god ..... 32 -----

Tørvene maales ved Afleveringen i Vidie Kurve, hver paa 4 Skp, hvor Tørvene ordentlig lægges med Topmaal. Ved hver Skole skal være en saadan authoris. Kurv, og hvis ikke enten tilbørlig Maal gives el. Tørvene ere af de anførte Slags, som ikke antages el. og den skulde have andre Fejl, saasom ikke at være fuldk. tør, og være Smul; thi mindre end halve Tørv antages ikke, da kalder Skolelæreren et Par af Kommissionen, hvis de ere tilstæde el. Sognefogden med en tiltagende Mand til sig for at syne Tørvene og maae da vedkom. holde sig efterretlig hvad disse Synsmænd kiende.
K. A. Sk. D. ut sup Moltke. Hertz

Om Skolelærere til Kirkesangere

I Anledning af nogle med Hensyn til Pl 15 May d. A. angaaende Seminaristers Ansættelse til Kirkesangere og Skolelærere fremsatte Spørgsmaale, har det K. D. Kancel. under 22de d. tilmeldet Amtsprovsten 1/ at en forhen beskikket Skolelærer, skjøndt han ikke er Seminarist kd uden Collegiets Bevilling ansættes tillige som Kirkesanger i samme Skole District el. Sogn. 2/ at en saadan useminaristisk Skolelærer efter Pl Ord ikke kd forflyttes til Kirkesanger og Skolelærer i et andet Sogn, naar Seminarister el. seminaristiske oplærte kd erholdes. 3/ At Biskoppen er beføjet at lade sig af vedkommende Kaldsberettig forelegge Bevis for at Pl. Bydende er opfyldt, dersom den beskikkede Skolelærer ikke har faaet Seminaristisk Dannelse.
Roeskilde d. 4de Sept. 1812.

Om Skolelæreres Løn

Und. 19^d Martii har D. K. D. Kancel. tilskr. Amtsskdirection følgende ”Deres Excl. og Dhd har under 24^d f. M. med Hsyt til at Degnekaldene mangesteds paa Amtet endnu ikke ere vacante og Skolel. Kaar saa ringe at de trænge til øjebl. Fbedring andraget paa:
1/ At hvor Skolel Løn ansees utilstrækkel til hs anstændige Underholdning bør ham

tillægges saameget i Sæd el. efter Egnens gangbare Sædepriser samt i Fourage og Brændsel at Tillægget i Forening med den ældre Løn kunde ansees i det mindste lige med 6 Tdr Rug 10 Tdr Byg og den i Skoleregl 52 § bestemte Fourage og Brændsel, hvilket aarlig Tillæg vedvarer indtil Skolevæsenet i Sognet endel. organiseres. 2./ At hvor det til saadan Forøgel fornøden nye Paalæg skønnes at vorde byrdefuldt for det enkelte District Tillægget efter Skol. Koms Forslag og Skoledirect Appbat maatte repareres paa Sognet el. det hele Pastorat. I denne Anl. skde Kancel. hermed tjenstlst tilmelde Des. Exc og Dhd at dette Koll. bifalder bemeldte Forslag s. intermistisk Foranstaltning.

6. Kapitel om Skole Kassen

At der fra de ældre Tider var maadel. sørget for Skolelæreres Levebrød veed man af det foregaaende, men at der til at købe Bøger, Papir, Penne og Blæk for Almuebørn var endnu slettere. Man hører saa ofte i de ældre Anordninger talet om Skole Kassen og man fandt sielden nogen anden end den som ved Tavlens Ombærelse ilvebragtes.

Saaledes fandt ieg ved min Ankomst til Kaldet, intet Regnskab, men da der var faa el. ingen Børn i Skolen kunde man være saa meget mere ligegyldig derved. Imidlertid forsømte man ikke paa anordnede Dage efter foregaaende Opmuntring at lade Tavlen ombære i Kirken, men hvor ubetydelig vare ikke de Gaver som bleve meddelte. For det hele Aar udgiorde neppe i begge Sogne en Indtægt af 1 Rdl. Ofte foreholdt ieg den fornuftigere Deel af Almuen deres Tænkemaade ved saadanne Lejligheder, at de til de Tyrkiske Fanger, Møens Tugthuus & c gav dobbelt, men fik til Svar: at de havde fordum maattet betale for Bøger til sig og sine Børn, og saaledes kunde andre gjøre.

Saa ofte Tavlen var ombaaren blev den strax uddelt til de fattige Børn, som enten læste i Skolen el. Hiemme, og lod dem selv anskaffe sig de fornødne Bøger. Da Skolegangen forbedrede sig lod ieg for egen Regning Papir, Penne og Blæk og fandt i Rye Skole især mange fattige Børn som der af høstede Nytte. I adskillige Aar maatte ieg ene bære denne Udgift, indtil Stamhusets nærværende Besidder Geheime Statsminister N. Rosenk. understyttede Skolevæsenet og for egen Regning anskaffede Læsebøger, trykte Forskrifter og Tavl. som gjorde en forønsked Nytte.

Saaledes hensvandt nogle Aar indtil 1806 da det all. ap. prov. Regl. for Almueskolevæs. udkom under 10de oct, hvori man i 9de Kap fandt anført Skole Kassens Indtægt, Udgift og Bestyrelse.

Fra Aaret 1807 skulde nu holdes af Skolepatronen Regnskab over Rye og Sonnerup Sognes Skole Kasse hvis Indtægter og Udgifter bleve anførte under en Beregning

Indtægt

1./ De saa kaldte Lysepenge. Lysepengne vorde Penge som fordum vare tillagte Kirkepatronerne for at anskaffe Lys paa Alteret men da Alterlysene i Følge ..... blev afskaffed blev en bestemt Pengesum paalagt af hver Kirke at betales dels til Skolekassens Indtægt for Bøger etc og dels til Forbedring i nogle Skolelæreres ringe Løn.

2/ Frivillige Gaver, hvilke skulde antegnes i en dertil indrettet Bog, sm i Skolen bevares, tilligemed Givernes Navne. Saaledes hedder det i 9 Kap. 60. 2. af det prov. Regl. man endnu har i disse Sognets Skoler ey falden nogen saadan Gave, og sandt at sige ieg veed ikke ved hvad Liylighed saadant skulde skee; thi om Almuen ved Examina møde i Skolen, saa bliver der kun Plads for faa, og da disse gierne selv har Børn paa hvilke de maa gjøre Bekostninger finder de kun liden Grund til frivillige Gaver.

3. De Penge som paa Fastelavns Søndag og Søndagen efter Michels Dag indkomme paa de Tavler, som da skulde ombæres for Skole Kassen. Disse Penge synes mere at aftage end tiltage. Vel kan Præsterne opmuntre til efter Evne at vise Goddædighed med Skolerne, men saalænge Menigheden er ikkun af den almindelige indskrænkede Bondestand, hvis egennyttige Begreber ikke vil unde andre Børn mere Oplysning end de selv har, saa bliver herved ikkun lidet at anføre.

4. Eyere el. Brugere af Konge og Kirketiender skulde betale 1½ Skilling i Afgift til Skole Kassen for hver Tde Hkorn af hvilken de oppebær Tienden. I Anledning af denne Post i Regl. blev fra Rye og Sonnerup Skole Kommssion gjort en Forespørgsel saal: Da nu Eyern er et og Brugern er et andet saa kunde her møde Tvivl om hvo der egentl. skal svare Afgivten. Naar Forpagteren har Tienderne indsluttet i sin Kontract er han ligefrem Brugeren for saavidt at han bruger, tæller hos Bonden, lader Tienden tærse og forhandle efter eget Behag. Gods Ejeren el. anden derimod som har Tienderne indlemmed i sin Ejendom under Hovedgaarden el. paa andre Maader har kiøbt el. forskaffet sig samme er derimod Eyer, der kan sælge el. afhænde den som sin privat Ejendom. For at kunde med Sikkerhed beregne Sogneskole Kassens Indtægt ønskede man at have fra den høie Amtsdirection en nøjagtigere Forklaring over ovenmeldte Post, da samme skal vorde en afgjørende Regel for os og have de Indvendinger som derimod opkastes.

I Anledning heraf fik man følgende Svar under 9/11 Nov. 1809 fra Amtskoledirection: Paa Komssionens hertil indkomne Spørgsmaal om den ved at indkræve den i Skolereg. 60 § befalede Afgift af Konge og Kirketiende bør henholde sig til Eyeren eller Brugeren? meldes herved tjenstligt at man efter Det Kongelige Danske Kancellies Resolution har at henholde sig til Brugeren.

Paa Grund heraf beregnes altsaa Rye Sogns Konge og Kirketiende tilsammen 475 Tdr 2 Sk og Sonnerup Sogns Konge og Kirketiende tilsammen = 292 – 7 Skp 3 Fk. i alt 768 Tdr 1 Fk, hvis aarlige Afgift bliver til Skole Kassen = 12 Rsd.

Denne afgift bliver i Følge Koncel. Resol. af 10de Junii 1809 at beregne fra 1st Januarii 1807.

5. De Bøder som nogen maatte vorde tilpligtet at udrede formedelst Overtrædelse imod Reglementets Brug, og som tilfalde Skole Kassen i det District hvor Forseelsen er begaaet. Saadanne Bøder indkræves af Skoleforstanderen, men i Mangel af mindelig Betaling, udpantes de ved Sognefogden efter Amtets Foranstaltning.

6. Legater findes i Rye og Sonnerup sogne ingen for Skole Kassen undtagen Geheimeraad Niels Rosenkrantz's Legat paa ..... 3 Rdl. Om dette Legats Oprindelse have følgende Historie: I Aaret 1805 om Foraaret var Murmester Ole Nielsen Bruun efter Herskabets Ordre i Arbejde paa Sonnerup Kirkes Tag. Ved at understryge Teglstenene paa den indvendige Side af Taget, opdagede han at en betydelig Deel Affald fra Murarbejde fra Fortiden laae ind paa Loftet og var en Byrde for Vælvingerne; han beordrede sine Handtlangere som vare dels nogle Børn og dels nogle Tienestetyende af Ordrup at udbringe dette Affald paa Kirkegaarden. Ved Sammenfeyning fandtes paa den søndre Side i Vælvingen over Prædikestolen en Deel, gamle Sølvpenge som Murermesteren og Handtlangeren delede mellem sig. Snart rygtedes den fundne Skat og man gjorde det ud til mange tusinde. Herskabets Forvalter H. C. Gechel lod strax en hver af de paagiældende sammenkalde og fik af dem ey allene oven staaende Erklæring, men indkrævede alle de fundne Penge som for det meste vare gamle Danske Kroner a 4 Mk 4 s Styket af F3. og C5. og nogle enkelt C4. Sexskillinger, hvilke ieg selv har seet og havt i Hænderne. Her reyste sig nu megen Tvivl, om den hele fundne Sum var tilbageleveret og det blev et Spørgsmaal, hvem de egentlig skulde tilhøre. I Henseende til det første var der megen Tvivl, hvormed ieg med temmelig fast Overbevisning veed, at dertil ey var nogen Grund. I Henseende til det sidste da blev endelig af Rentekammeret de fundne Penge tilkiendt Kirke Patronen. Kirkepatronen skienkede ey allene de fundne Penge som vare taxerede til 74 Rdl 3 Mk til Skole Kassen i Sonnerup men endog udfyldte Summen til 200 Rdl saaledes at Renten deraf 4 pC skulde anvendes saaledes aarlig at 5 Rdl blev til Forbedring i Skolelærernes Løn og

3 Rdl til Skrivematerialier for Sonnerup Skole. Om dette Legat haves Gavebrev af 1st
April 1806 konfirmeret d. 23de May 1806

Udgivt

1./ Af Skole Kassen skal udredes til de nødvendigste Lærebøger for fattige Børn hvis
Forældre el. Frænder ikke kunde bekoste samme

2./ Skrivepapir, Penne og Blæk til samtlige Skolebørn samt Regnetavler til Brug i
Skolen

3./ Bibler og saadanne Læse Bøger af hvilke der behøves flere til Undervisning

4./ Bøger som Skolelæreren behøver til at udvide sine egne Kundskaber samt Landkorte
og andre Ting som udfordres til Børnenes Undervisning; hvilket alt forbliver ved
Skolen som dens Inventarium.

Personregister

Abel	lægmand, skolelærer i Sonnerup	18
Andersen, Svend	husmand og sadelmager i Rye	4
Aubertin, Iver	degn i Skibbye	4, 19
Aubertin, Iver	apotekerdreng, ugift, blev degn i Ferslev	19
Balle, Nicolay Edinger	biskop, dr theol, advarede om J Husum	3
Balle, Rasmus Pedersen	degn, lærer i Rye	5,6, 12,13,28,52,56
Benzen	Møller	25
Berner	cancellie-deputeret	11
Brun, H S	møller, Vintre Møller	47
Calmer,	student, skolelærer i Sonnerup	18
Christensen, Jens	sognefoged i Sonnerup	22
Christophersen, Jens	husmand og bødker	1
Cold	cancellie-deputeret	11
Dolma(e)r,Søren(Søfren)	sognepræst til Rye og Sonnerup	2,18,20,21
Eichel, Bartholin	Etatsråd	21
Elsner, Ernst Frederik	studios phil vikar for Balle, v/ F C Rosenkranz	5-6,11
Fritz, Jørgen		3
Gech(k)el, H C	forvalter,	14,95
Grønbek	Kancelliråd	39
Hans, C	udflytter til Rye udflyttermark, Sonnerup sogn	12
Hansen, Christian Peder	skolelærer v/ Sonnerup skole	19,26,27,38
Hauch		87
Henrichsen, Peder	gårdmand, foreslås som skoleforstander	47
Hertz	amtsprovst, Roskilde	11,26,27,33,34,3540,45,59,60, 61,87,88,90,91
Husum, Jacob	skolelærer i Rye	3,19
Jens, N	Rye udflyttergårde, Sonnerup sogn	12
"Jens og Sidse"	Skolepligtige	41
Jonassen, Peder	skomagersvend, lærer i Sonnerup	19,20,21,23,24,2538,56
Juel	camer herre	20
Juul	Student	18
Jørg, Jens	Rye udflyttergårde i Sonnerup sogn	12
Kieldberg	Forpagter	55

Kierulff	sognepræst i Rye-Sonnerup pastorat	18
Knudsen	cancellie-deputeret	11
Knudsen, Ole	Rye udflyttergårde, Sonnerup sogn	12
Koefoed	grosterer	39
Krag, Lars	Rye udflyttergårde i Sonnerup sogn	12
Krog, G C	sognepræst i Rye-Sonnerup sogn	7,10,15,25,35,37,40,46,54
Kaas	cancellie-deputeret	11
Kaas, Cold, Knudsen, Bülow, Monrad, Berner, Lassen	kancellie-deputerede	11
Lars Datter, Birthe Marie	g m Ernst Frederik Elsner	11
Larsen	kammerråd på Egholm	61
Larsen, Jens	gårdmand, skoleforstander i Sonnerup sogn	35
Lassen, Christian Ludvig	kammerråd, departementchef, kancellie-deputeret	11,61
Leonard	student	18
Mads Datter, Karen Marie	g m lærer Rasmus Balle	5,6
Mathiesen, M J	sognepræst i Rye-Sonnerup sogn	3,21
Mathiesen, M J	sognepræst i Rye-Sonnerup pastorat	21
Michelsen, Hans	gårdmand, foreslås som skoleforstander	47
Michelsen, Peder	skrædder og lærer	18
Moltke, K H E	stiftamtmand	11
Monrad	cancellie-deputeret	11
Møinicken, Margaretha A	g m Søfren Dolmar	21
Møller, Michael	skolelærer i Rye	2 fl
Nielsen, Christen	husmand	2
Nørregaard på Lettreborg	birkedommer, af juridisk slægt	61
Olsen	forpagter på Trudsholm	56
Olsen, Anders	konen (ville have dåbsvand til helbredelse)	19
Olsen, Constance Andræa	g m Peder Nielsen Sæby	4
Pedersen, Peder	husmand og hugger	1
Piil, Peder	lærer i Sonnerup, student	18
Plambek, Henrich	møller	47

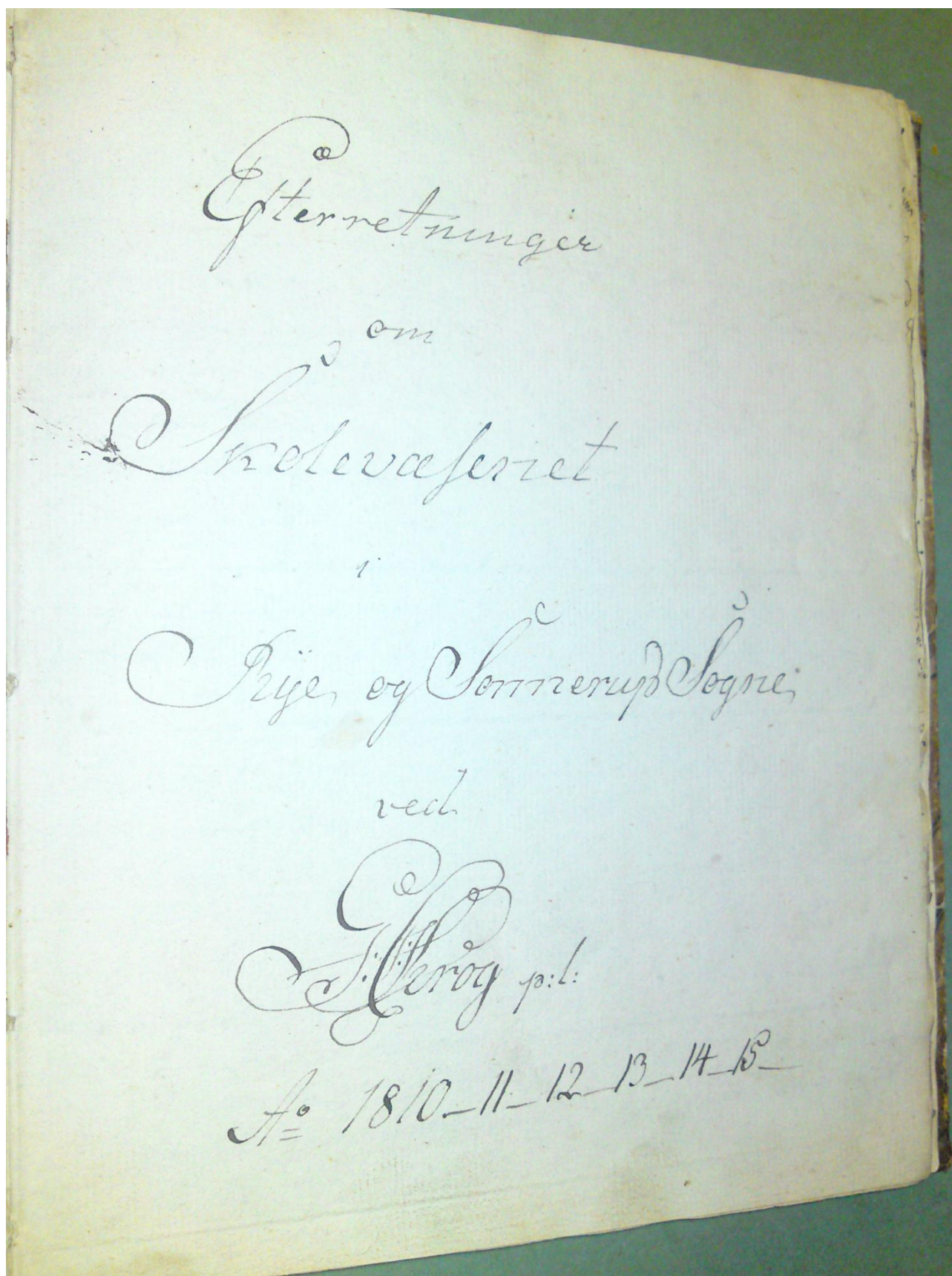
Plambek, Henrich & Nicolay	møllere	25
Riis Larsen	cencellist	11
Rosenkrantz, Fr. Chr.	kalder Balle til lærer & degn i Rye	5
Rosenkrantz, Niels	arving efter F C R, geheime- statsminister, støtter skolen med papir etc.	7,8,13,15,22,24,25,26,27,32,33,35,37,38,52,53,54,55,57
Rye Spindeskole		16
Rødberg	studen, præst og provst i Ferslev	18
Schau	møller	25,31
Scheffer, Johannis	murerarbeider	2
Sæby, Peder Nielsen	lærer, kirkesanger i Rye	4
Sørens D ^t , Ane Dorthé	g m Peder Jonassen, se denne	24, 26
Trechou	conferentsråd	46
von Smidsen	generalkrigscommisær	55
Weile, Iver	student	19
Wellerup, Peder Hansen	møller, skoleforstander	35,37,47
Winther, C	udflytter til Rye udflyttermark, Sonnerup sogn	12
Winther, I	degner i Sæby, forsvarer for Husum	18,4
Wrede	underofficer, maler, blev degn i Ferslev	19,21
Aarup	forvalter	38
Aarup	medlem af Rye-Sonnerup skolekommission	40

Appendix

Krogs Bog - original

Pastor Krogs forord:

I de følgende sider er en oversættelse af den i 1818
 udgavede og af Dr. J. B. Mathiesen i Rye med
 skaffet oversættelse af det og med det nye udgave, som
 det aflysnings, og den af. Flammens i den af
 Drogens og den i Rye. -
 Af 1818. -

2 tilfældige sider i bogen:

I de følgende sider er en oversættelse af den i 1818
 udgavede og af Dr. J. B. Mathiesen i Rye med
 skaffet oversættelse af det og med det nye udgave, som
 det aflysnings, og den af. Flammens i den af
 Drogens og den i Rye. -
 Af 1818. -

Transkriberet af Benni Nordberg-Hansen - Præst i Rye- Sonnerup Sogne 1954-1974:

